Füst Antal

Sirok vára

A könyv külső borítójának címlapját Borics József festőművész nyugalmazott rajztanár Sirok váráról készített festménye díszíti (Sirok a XIX. század végén) A hátsó borítón pedig Orosz László (*Recsk*) festőművész szintén Sirok várát ábrázoló festménye látható. A belső címlapon Borics József grafikáját találjuk. A könyvben felhasznált képek és fényképek az internetről származnak. A fejezetzáró kép Cserna Károly *A siroki várrom* képének kivágata. A kézirat előzetes lektorálását Földiné Patakfalvi Erzsébet végezte.

© Füst Antal, 2016.

ISBN
Kiadja: © Füst Antal, 2016.
Felelős kiadó: Füst Antal

Nagy és Hetyei Kft.
www.aposztrof.hu

Nyomdai kivitelezés:
www.

Édesanyám,
Gruber Julianna emlékére

Füst Antal

Sirok vára

Sirok várának rekonstruált rajza
(Borics József: SIROK című könyvéből átvéve, 3. javított, bővített kiadás ISBN 963 212 905 9)

„A történelem arra tanít bennünket, hogy a nemzet törhetetlen jogérzete s minden kísértésnek vagy erőszaknak való ellenállása mindenkor diadalt aratott."

Gr. Andrássy Gyula

(megjelent a Budapesti Ujságírók Egyesülete Almanachja 1907. című kiadványban)

Ez a könyv nem egy tudományos munka, hanem egy regény, amelyben a szerző kísérletet tesz arra, hogyan lehet a száraz történelmet, az akkor élt emberek, részben kitalált, történéseivel kellemes olvasmánnyá tenni.

A könyvet elsődlegesen a történelmet kedvelő ifjú és felnőtt irodalomkedvelőknek, továbbá mindazoknak ajánlom, akik Sirok vára titkainak feltárására szentelték az életüket. Azoknak az ismert és névtelen kutatóknak, akik hozzájárultak ahhoz, hogy ezek a titkok, legalább részben, megszűnjenek titkok maradni.

Polgármesteri ajánlás

Ha a mai ember az iskolai történelemkönyvekből próbálja megismerni a régmúlt idők hazai eseményeit, furcsa paradoxonnal találkozik. Úgy tűnik, mintha az egyszerű emberek tömegei nem is léteztek volna, a fennmaradt írások ugyanis csak a hősök nevét és tetteit emlegetik. Pedig a régi korokban is ugyanolyan emberek éltek, mint amilyenek mi vagyunk. Ugyanúgy részük volt örömben és bánatban, mint ahogyan az nekünk ma megadatik. De az is igaz, hogy közülük kerültek ki azok a hősök, akik nevét aztán feljegyezték a királyi kancelláriákon.

Ez a könyv, amit most a kezében tart a kedves olvasó, egyformán szól a kősökről és a névtelen milliókról. Mert hiszen akkor is voltak lángoló szerelmek és be kell vallanunk, a gyűlölködés sem a mai kor találmánya. Ezért aztán a regényben megjelennek olyan emberi történések is, amelyeket a királyok tollforgatói szükségtelennek tartottak feljegyezni. De pontosan ez teszi a Sirok vára című regényt olvasmányossá.

Sirok vára a maga tiszteletre méltó méreteivel és változatos történéseivel, ugyancsak fontos szerepet töltött be a magyar történelemben. Nem akármilyen feladat volt akkoriban egy olyan hatalmas várnak, mint Eger vára az előváraként működni. Az volt a feladata, hogy tudassa a hívatlan vendéggel, hogy eddig és nem tovább. Mert az a bizonyos dekrétum, „ugros eliminandos esse", (a magyarokat el kell pusztítanunk) bár a nyugati népek találmánya volt, de gyorsan eltanulták tőlük a keletről, meg aztán a délről érkezők is.

Azzal ajánlom a tisztelt történelmet és a várakat kedvelő embereknek ezt a könyvet, hogy a regény soraiban fellehető tanulságok, bizony megszívlelendők, mert újabb tömegek szorongatják a hazát és úgy gondolják, a hívatlan vendéget illik tárt karokkal fogadni. Engedtessék meg nekünk, hogy magunk döntsük el, kit tekintünk vendégnek és kit nem.

Marcus Tullio Cicero, Catilina elleni első beszéde keményen fogalmaz: „Qou usque tandem abutere, Catilina, patientia nostra?" Vagyis: Meddig élsz még vissza büszke türelmünkkel Catilina?

Ez a könyv több szempontból is fontos olvasmány. Túl azon, hogy a tisztelt olvasót beavatja a magyarság lelki világába, segít megérteni sajátos gondolatmenetét, a regény szereplőinek szájába adja a legfontosabb tanulságot, amit Zrinyi Miklós írt le a Török áfium ellen való orvosság című munkájában: „Ne bántsd a magyart!"

Ezekkel a gondolatokkal ajánlom a Sirok vára regényt a tisztelt olvasónak. Biztos vagyok benne, hogy megtalálják a benne elrejtett üzenetet: „Ne bántsd a magyart!"

Tuza Gábor
Sirok község polgármestere

Prológus

Egy kincs van minden nemzetnek adva
Míg azt megőrzi híven, addig él.
E kincs neve: az édes anyanyelv,
Bálvány az, amely előtt találkozik
Az ellentétek minden árnyalatja
És egy testvérnek vallja ott magát.
Jókai Mór: Prológus (részlet)

Sirok vára a Mátra hegység Eger felé eső részén, Recsk és Egerbakta között, közvetlenül Sirok község északi oldalán található, egy andezit sziklán. Olyan jó helyen sikerült felépülnie, ahonnan a Zagyva völgyéből Eger felé tartó hadi út akadálytalanul szemmel tartható. A Mátra túlsó oldalán, Pásztó városa felől jőve, a hadi utat a Cserteri vár, majd a tekintélyes méretű Óvár, és Ágasvár uralja. Mintha csak az Isten tudta volna, hogy a Mátra keleti oldalán is szükség lesz egy várra, pontosan jó helyre építette fel azt az andezit kúpot, amelyre Sirok vára rátelepedett. Így aztán a legapróbb mozgás is látható volt a várból, arról nem is beszélve, hogy az alkalmanként vonuló hadak mozgását már messziről hallani lehetett. Persze erről már akkor tudomást szerezhettek, amikor még a mozgás nem volt látható. Ha a szükség úgy hozta, Derecske mellett, a Baláta-bércen épült Kanázsvár őrsége azonnal riasztotta a Sirokiakat, hogy nem kívánt vendég érkezése várható. Maga a Kanázsvár valójában csak egy megfigyelő torony volt, de a helybeliek ugyancsak büszkék voltak rá és bizony várként, Kanázsvárként emlegették.

De térjünk vissza Sirok várára. Amikor a vár építése elkezdődött, akkor még senki sem gondolt arra, hogy akár

komoly had is erre veszi majd az útját. Habár a tatárjárás nagy figyelmeztetés volt, de ennek ellenére, előbb valami erődített kastély-féleség kezdett épülgetni. Csak éppen annyi volt benne az erődítés, hogy az uraság vagyona ne károsodjon, mert bizony, ami óta világ a világ, rablók mindig voltak és az ilyenek, nem szokták előre megkérdezni, hogy elvihetnek-e ezt, meg azt. Ami kellett nekik, azt fogták és vitték. Feltéve persze, ha az uraság nem szólt közbe. Ez igaz volt Sirok várára is.

Hogy valójában mi történt és hogyan történt ebben a várban az elmúlt évszázadok alatt, azt elsoroljuk majd a könyvben. Ha meg olyan ponthoz jut a történet, ahol semmi nyoma nincs annak, ami valójában megesett, akkor nem marad más, mint előhívni az írói fantáziát, hiszen olyan idő nem létezhet, amikor nem történt semmi. Mert hiszen akkor is éltek emberek, jók is, gonoszak is, voltak lángoló szerelmek és szörnyű gaztettek, csak éppen ezeket nem jegyezte fel senki.

A regény szerzője kellemes időtöltést kívánva a könyv olvasójának, abban reménykedik, hogy a tisztelt olvasó majd ugyanúgy belülről látja azt a világot, amelyben Sirok várának fontos szerep jutott, mint ahogyan ebben a könyvben olvasható.

Darnó király meséi

Valamikor, nagyon régen
Darnó-hegyi erdők alatt
csörgedezett egy kis forrás,
lett belőle hegyipatak.
Király Zoltán: A tavirózsa meséje
(részlet)

Darnó királyról Sirokon szájról-szájra jár egy történet, amely a király szomorúságának okát mondja el. A mesének több változata is van. Az egyik ember így mondja, a másik meg úgy, de abban minden mesemondó egyetért, hogy szegény Darnó király nyakába nagy-nagy szomorúság szakadt. Akinek van hozzá bátorsága és éjszakánként nyitott füllel járja az erdőt az még most is hallhatja Darnó király keserves sírását. Aki még odáig is elmerészkedik, hogy megkérdezi tőle, melyik változat az igaz, bizonyára a következő kettőt fogja említeni.

Darnó király első meséje

Hajdanában, nagyon, nagyon régen, amikor még a Mátra rengetegeiben tündérek is éltek, no meg piros sapkás erdei manók, akkor történt meg az a csoda, amelyet az óta is mesélnek a nagypapák az unokáiknak. Persze hiába keresnénk a történetet a királyok krónikáiban, még a rovással írottakban is, azért mert akkor még a királyokból is kevesebb volt, hiszen a királyok többnyire tündérkirályok voltak.

A Mátrának ezen a részén akkoriban Darnó király uralkodott. Tündérkirály volt ő, miként a szomszédjai is. Darnó király egy hatalmas hegy tetejére építtette fel a maga

várát, amelyet aztán később Darnóvárnak hívott mindenki. Fából épült a vár, állítólag olyan bükkfából, amelyet nem fog a tűz. A várnak kecses tornyai voltak, és a tornyokból irdatlan messzire el lehetett látni. Tiszta időben még a Tátra havas csúcsai is látszottak, meg a kanyargó Tisza vize is meg-megcsillant a napfényben. Persze jó szem kellett hozzá.

A várat hatalmas kert vette körül, amelyben szelíd szarvasok és őzek legelésztek, de a farkasok nem bántották őket, pedig belőlük is volt néhány. Medvék is megjelentek időnként a kertben, de csak azért, mert szerették kikaparni a vadméhek fészkeiből a finom mézet. Persze nem csak a föld felett nézett ki minden ilyen gyönyörűségesen. Mert a föld alatti világ, az még ennél is káprázatosabb volt. De ne fussunk a dolgok elébe.

Darnó király sudár, magas ember volt, olyan, aki szinte vonzotta az asszonyok és a leányok tekintetét. Ha egy asszonyszemély ránézett, még másnap is a király felé akart fordulni a feje. De hiába volt minden próbálkozás, mert Darnó királynak volt már felesége, a szépséges Ildikó. Jól megvoltak egymással, szerelemben és boldogságban éltek, annak ellenére, hogy nem éppen tegnap volt az esküvőjük. Még nagyobb lett az öröm, amikor Darnó királynak született egy leánygyermeke, akinek a Tarna nevet adták. A táltos, annak rendje-módja szerint kérte az Isten jóindulatát, hogy a gyermeknek boldog élete legyen. A király hatalmas traktát[1] rendezett, a vendégek másnap reggelig táncoltak és bizony alig akartak hazamenni.

---

[1] vendéglátás

A boldogság illatos felhője borította Darnó várát, mígnem a gyermek születése után alig három esztendővel furcsa hírek érkeztek. Naponta lehetett újabb és újabb történeteket hallani valami táltos királyról, akit Attilának hívnak. Állítólag már körbenyargalászta hadával a Duna-Tisza közét és már a Mátra felé kacsintgat. Közben elkezdte építtetni a saját palotáját a Tápió partján, bizonyára azért mert hallott Darnó király váráról és semmiképpen nem akart lemaradni. Darnó királynak nem sok kedve volt a versengéshez, mert attól tartott, hogy ez az Attila az ő várát is el akarja majd foglalni. Ezért aztán összetrombitáltatta az ország hadra fogható férfiembereit, felrendelte őket a várba, majd bezáratta a kapukat és várt.

- Ha ez az Attila király akar valamit – mondogatta – majd idejön.

Nem sokat kellett várakoznia.

Igaz, Attilának nem nagyon fűlött a foga a hegyek között harcolgatni, ráadásul egy hatalmas várat megostromolni. De azért úgy gondolta, ráijeszt Darnó királyra. Megüzente neki, hogy ha nem nyitja ki a vár kapuit, akkor felgyújtatja az egészet.

- Szép nagy tűz lesz, én meg majd gyönyörködök benne és hallgatom a zsírod sercegését.

Attila király nem tudta, hogy az a fa, amiből a vár épült, az nem tud elégni.

- Ezt még megvárom! – üzent vissza Darnó király!

A küldönc már fordulhatott is vissza Attila újabb üzenetével.

- Majd ha nem lesz mit ennetek, könyörögni fogtok, mint a koldus a száraz kenyérért!

- Nem! – jött vissza az újabb válasz. Attila nem tudhatta, hogy a vár pincéjében annyi élelem van, hogy még Attila hadának is elég lenne legalább három esztendeig.

- Jön majd a jeges tél, aztán odafagytok a kapukilincshez, de már annyi erőtök sem marad, hogy ki bírnátok nyitni.

- Ezt még megvárom! – üzente vissza Darnó király.

Ezzel betelt a pohár. Attila tombolt dühében. Elkezdődött az ostrom. De hiába röpködtek a tüzes nyilak, a vár még arra sem méltatta az ostromlókat, hogy egy kicsit füstölt volna. Egy álló hétig folyt a próbálkozás. Attila hiába vezényelte személyesen az ostromot, a hunok nem bírtak a várral. Nagy hirtelen valahonnan kőhajító gépek is ékeztek. De a kilőtt kövek hiába kezdtek el repülni, amint elérték volna a várat, valami megmagyarázhatatlan erő a földre kényszerítette őket.

Darnó király állt a vár legmagasabb tornyának mellvédje mögött és mosolygott. Attila még akkor sem jött rá, hogy Darnó király nem akármilyen király, hanem tündérkirály. A tündérek pedig köztudottan elpusztíthatatlanok.

Hosszú időbe tellett, míg Attila király belátta, hogy veszített.

- Kössünk békét – üzente Darnó királynak - vendégül látlak a sátramban és ünnepélyesen írásba foglaljuk a békekötést.

Darnó király óvatos ember volt és cselt szimatolt az ajánlat mögött. Ezért nem válaszolt azonnal. Végül engedett az asszonya, Ildikó unszolásának. Megüzente, hogy lehet szó békekötésről, de csak úgy, ha Attila jön el Darnóvárba. Akkor még nem tudhatta, hogy Ildikó szemet vetett Attila királyra. Nem csoda, mert Attila asszony

szemmel, valójában szép ember volt. Legalább is, ahogyan mondani szokták: ha egy férfi csak egy fokkal szebb az ördögnél, akkor a fehérnép már szépnek látja. Bár azt, hogy a békét Darnóvárban kössék meg, Ildikó forszírozta, és Darnó királynak is tetszett, utólag bizony kiderült, hogy nem jó döntés volt. De amíg erre rájöttek, még sok minden történt.

Alig egy hét múlva létrejött a találkozó. Attila király népes kísérettel érkezett Darnóvárba. Valójában csak egy tucatnyi testőre kísérte el, de az ajándékokat szállító lovak és öszvérek száma összesen huszonnégy volt. Ezért tűnt úgy mintha egy egész ménessel érkezne a hun király. Attila annyi ajándékot hozott, hogy később napokba tellett, mire mindet sikerült számba venni. Bár Darnó király sem volt szegény ember, ez a sok ajándék őt is meglepte. Szinte koldusnak érezte magát a kincsek láttán. Ildikó egészen belepirult a dologba, mert az ajándékok zöme neki szólt. Ráadásul azonnal sejtett valamit az ajándékok mögött. Az asszonyok megérzik az ilyesmit. Egymás után próbálta fel a gyönyörű aranyláncokat és karkötőket és egyre inkább, valami megmagyarázhatatlan melegséget érzett.

A békekötési ceremónia tíz teljes napig eltartott. Minden este lakoma és táncmulatság volt. A nagy kavarodásban, amikor a hunok kivonultak a várból és tüstént elhagyták a Mátrát is, Darnó királynak csak akkor tűnt fel, hogy Ildikót elnyelte a föld. Kereste és kerestette minden lehető helyen, de a szépséges Ildikónak nyoma veszett. A király még a Mátra rengetegeit is átkutatta, de hiába. Bánatában és nagy fáradtságában a patak partján szinte összerogyott és egy fohász jött a szájára.

Végtelen jóságú Mennyei Atyám!
Add, hogy benső szellemi látásom -

Szellemi szemem megnyíljon!

Áldd meg értelemvilágomat!
Hogy a végtelen Isteni Bölcsesség
- az élő hit által -
bennem örök bölcsességgé váljék![2]

Amikor Darnó király visszaért a várba, Attila király küldönce várta. A király elolvasta az üzenetet, hirtelen úgy érezte, mintha az ima teljesült volna.

- Mi a válaszod felséges uram? – kérdezte a küldönc.
- Azt üzenem annak a hűtlen asszonynak, hogy legyen átkozott!

Az átok aztán beteljesedett. Attila király halála után Ildikóból száműzött lett és valahol messze, az ázsiai pusztán végre megkönyörült rajta az Isten, de nyomtalan sírba temették.

Darnó király nagy bánatában már el is feledkezett arról a másik világról, amit titokban a föld alatt teremtett, és ahová korábban gyakran járt, hogy kipihenje magát.

Ha a várudvarról valaki lement a lépcsőn – persze, csak ha megengedték neki – egy másik világban találta magát. Maga a lépcső nem különbözött a közönséges pince lépcsőktől. De ami a végén várta a szerencsés látogatót, az bizony, maga volt a csoda. Ami a föld felett volt, az sem volt akármi, de ez a lépcső valóban Tündérországba vezetett. Tündérországban a hegyek is gyönyörűbbek voltak. Bezzeg az a tó, ami a hegyek között látszott, és ami bekan-

[2] Rózsa Klára: Ima az örök életcél betöltéséért! (részlet)

dikált a többi völgybe is, az még a csodánál is nagyobb csoda volt. A Nap nem nyugodott le sohasem, így a tündérek kedvükre lubickolhattak a kellemesen langyos vízben, aztán sütkérezhettek a napon, amíg csak más dolguk nem akadt. A tóparton a homok aranypor volt, a kavics meg drágakő. Az aranypor rátapadt a tündérek nedves testére és úgy fénylett, mintha maguk is aranyból lettek volna. A tó vizében aranyhalak ficánkoltak. Körbetáncolták a tündéreket és örömükben ki-kiugráltak a vízből. A halak beszélni is tudtak, a tündérek gyakran társalogtak velük. A tóparti fövenyen túl sűrű erdők nőttek. A fák tele voltak virággal, mintha mindig tavasz lenne. De ezzel egy időben gyümölcs is volt rajtuk. A tündérek kedvükre lakmározhattak belőle. Színes madarak röpködtek a fák között, és le-lejártak a tóhoz vizet inni. De még a tó vizének is valami különlegesen finom íze volt. Aki megkóstolta, nem tudott betelni vele. A madarak a szélső fákon kórusban énekeltek, méghozzá olyan gyönyörűen, hogy egy földi halandó élete végéig el tudta volna hallgatni őket. Az erdő vadjai szelídek voltak. Ha a tündérek a nevükön szólították őket, odamentek hozzájuk, és várták a simogatást. Beszélni ők is tudtak, de az ő nyelvük egy kicsit más volt, mint a madaraké. Mintha tájszólással beszéltek volna. Szóval ilyen volt Darnóvár alsó fele, az, amit közönséges halandók bizony nem sűrűn látogathattak.

De Darnó királynak még sem akart jó kedve kerekedni attól, hogy időnként lement Tündérországba. Nagy volt az ő gondja. Igaz, hogy már az idő vasfoga őt is erősen kikezdte, de nem csak ez volt a baj. Már a szakálla sem volt a régi. Arra már nem is emlékezett, mikor őszült meg teljesen az a fránya szakáll. Igaz, hogy az most is a földig ér, de

bizony már nem olyan dús, mint fiatalabb korában. Nem csoda, Darnó király öregebb volt a Mátránál.

- Ej, ha azt a fránya Attila királyt nem eszi erre a fene, de más lenne itt a világ – mondogatta, szinte eszelősen.

Attila király, meg kell hagyni, szép szál legény volt, de Darnó király nem tudta megbocsátani neki, hogy elvette tőle legnagyobb kincsét, szépséges feleségét, Ildikót. Még, hogy elvette. Elrabolta. Lehet, hogy ekkor kezdett el, őszülni a szakálla? Bizony az meglehet. Azóta Darnó királynak már csak egy vigasza maradt, szépséges szép leánykája, az aranyhajú Tarna. Óvta is a leányt, amennyire csak tudta. Óvta, mint a szeme fényét. Maga elé ültette, és szigorúan megparancsolta neki, hogy kerülje az embereket, főleg az ismeretleneket, mert úgy járhat, mint az édesanyja. Az országban pedig kihirdette, mindenkinek, akit illet, hogy az, aki az ő leányához közeledni mer, az halálnak halálával fog meghalni.

Rendben is folytak a dolgok, de csak egy ideig. Egyszer csak a Tisza mellett óriási csata kerekedett és egy új nép özönlötte el győztesen a síkságot, egészen a hegyek lábáig. Így esett, hogy Darnó király országának új szomszédja lett.

Egy alkalommal, amikor Tarna a Vár hatalmas kertjében sétált, egy nyílvesszőt látott repülni a levegőben, amely pontosan a lába elé esett. A leány kíváncsi természetű volt, azonnal felvette a nyílvesszőt. Az eszébe sem jutott, hogy akár el is találhatták volna. Addig-addig forgatta, amíg annak a szárából egy pergamen darab esett ki. A leány széthajtogatta, aztán, mivel valami írás féle látszott rajta, elkezdte betűzgetni.

„*Szépséges Tarna! Te, aki Darnó király leánya vagy, és férfiszem még sosem látott, tudom, nem vagy boldog. Nem is lehetsz az,*

mert aki társ nélkül él, az sosem tudja meg milyen a boldogság. Kérd atyádat, engedje, hogy meglátogassalak, és megkérjem a kezed. Nem akarlak elcsábítani, nem vagyok olyan rabló, mint Attila a hunok királya volt ... de én téged nagyon szeretlek, s ha a valóságban nem is, de álmaimban mindig látlak. Ma este itt vagyok a vár alatt. Egy nagy bükkfa lombjai közé rejtőzök. Ha hármas madárfüttyöt hallasz az éjben, tudd, hogy az én hódoló szerelmes üzenetem lesz. Hallgass hát reám, beszélj atyáddal. Hű lovagod: Bodony királyfi."

Darnó király gyönyörű leánya nagy gondba esett. Igaz, még sosem látott legényt, azt sem tudta, mi fán terem a szerelem, de a kedves, hódoló szavak jólestek a szívének. Elhatározta, hogy szól az atyjának. Ám amikor eléje került, mégsem merte előhozni a dolgot. De este titkon kiült az ablakba, meghallgatta a bükkfa lombjai között felhangzó hármas madárfüttyöt, Bodony királyfi szerelmes üzenetét. Öreg dajkájának azonban feltűnt a dolog, és még azon az estén kifaggatta a leányt. Hát ez bizony nagy baj! - sóhajtotta az öreg néne. - Mert téged atyád sosem akar férjhez adni, amiért édesanyáddal így járt. Egyedül nem lehet az ember boldog - ismételte Tarna királykisasszony Bodony királyfi szavait. - És én nem hagyom el atyámat soha! Majd idejön Bodony, s a Mátra királya lesz! Az öreg dajka ismét sóhajtott. Édes-kedves tündérleány, atyád úgysem egyezik bele. Vesd ki hát Bodony királyfit a fejedből! Különben is sosem láttad.

Tarna, aki időközben kijárta a tündériskolát is, nőből lévén, egyre kíváncsibb lett. Ugyan hallotta azt a bizonyos hármas füttyöt, de nem fedte fel magát. Addig, addig ügyeskedett, mígnem a tündériskolában tanultak szerint, láthatatlanná tette magát és átsétált a határon. Elcsodálkozott, hogy az új szomszéd nép férfijai milyen szép szál legények. Igaz a lányok sem voltak csúnyák. Egyszer, amikor az

Egri völgyben sétálgatott, Szarvas-kőnél egy különösen szép legényt pillantott meg. Úgy látszott, hogy az ifjú vadászni jött, mert amikor Tarna hirtelen aranyszarvassá változott, bizony lekapta az íjat a válláról, és próbálta nesztelenül követni. Tarna szándékosan a határ felé csalogatta a legényt. Ehhez bizony futnia is kellett, mert az ifjú kitartóan üldözte. Mikor aztán átlépte a határt, visszaváltozott aranyhajú leánnyá, az ifjú legnagyobb csodálkozására.

- Köszöntelek szép leány. Az én nevem Bodony – mondta a legény, és meghajolt illendően.

- Tudom! Én pedig Darnó király lánya vagyok, Tarna - csilingelte a leány. – És te ki fia borja vagy, te Bodony?

- Én a Mátra királyának hetedik gyermeke vagyok.

- Az nem lehet, te legény, mert a Mátra királya az én apám – de ezt már csak úgy évődésből mondta. Mert szó, ami szó, megtetszett neki az ifjú. Le is ültek egymás mellé a fűbe és beszélgettek, beszélgettek, mindenről. Estefelé aztán furcsán kezdett zúgni a rengeteg, a felhők is gyülekeztek az égen. Vihar volt készülőben. Darnó király véletlenül beletekintett mindent látó tükrébe és elborzadt. Ebben a pillanatban jelentették neki, hogy Tarna megszegte a törvényt. A király hatalmas haragra gerjedt rohant keresztül a rengetegen.

- Megölöm azt a gazembert! – kiabálta. Haragja még csak fokozódott, amikor meglátta a fiatalokat egymás mellett feküdni a fűben. Lekapta a válláról a varázsnyilat és mindkettőt keresztüllőtte. Az ifjú és a leány abban a pillanatban kővé vált. Azóta áll az a két furcsa kőoszlop a Papkővel szemközti oldalon, amelyet manapság kőbálványnak is hívnak, meg mondják Apácának és Barátnak is.

Darnó király elborzadt szörnyű tettétől, és belevetette magát a Mátra rengetegébe. Könnyei hullottak, mint a záporeső. Éjszakánként máig hallani a jajgatását.

- Sírok, sírok!

A tündérek pedig, mert nem bírták hallgatni Darnó király kiáltozását, lassan elköltöztek a vidékről.

Darnó király második meséje

Olyan régen, amikor még az időt sem számolta senki, óriási vár állott azon a sziklán, amit aztán később Darnó hegynek hívott a nép. Darnó király, a vár ura alapos ember volt, ezért, hogy ne érhesse meglepetés, figyelőket küldött a vár körüli hegycsúcsokra, azzal a szigorú paranccsal, hogy azonnal jelezzék, ha ismeretlenek közelednek. Ebben nem is volt hiba. Olyan ember nem akadt, aki engedély nélkül közel mert volna jönni a várhoz. Darnó királyt nem háborgatta senki. Szüksége is volt a nyugalomra, mert amióta az asszonya meghalt, egyedül nevelte a fiát. A gyermek szép kiállású ifjúvá serdült, és miután megtanulta a viselkedés szabályait, az apja megengedte neki, hogy kísérő nélkül is elmehet vadászni. Darnó király is ment volna vele szívesen, de a lába már nem bírta a sétát. Az ifjút az erdőben nem érhette baj, hiszen az erdei állatok is olyan szelídek voltak, hogy akár meg is lehetett simogatni őket. A királyfi örömét lelte az erdőjárásban, és néha-néha elejtett egy őzet, vagy egy szarvast, de csak azért, hogy ne mondják mamlasznak, hogy csak dísznek hordja a hátán az íjat. Ha a királyfi az erdőn egy falubelivel találkozott, az nem merte ráemelni a tekintetét. Előre köszönt, aztán lehajtott fejjel ment tovább. Persze a királyfi megszólíthatta volna, de ez valamiért nem történt meg. Ez néhány esztendeig így ment, de amikor az

ifjú királyfi szemrevaló férfivé kezdett serdülni, egy leány, egy óvatlan pillanatban rajta felejtette a szemét.

Egy falubeli darázs derekú leány volt, méghozzá a bátrabbik fajtából, aki képes akár egy pillantásával is zavarba hozni a férfiembert. A királyfi is így járt. Nagy zavarában rajta felejtette a szemét a leányon. De egyikük sem szólalt meg. Amikor vége lett a dolognak, a királyfi nagyon is bánta, mert azért köszönnie illet volna. Ugyanez történt a második alkalommal is. Az ifjú csak állt, mint a bálám szamara[3] és bizony hirtelen azt sem tudta, hol van. Harmadszorra aztán már köszöntötték egymást. Igaz, akkor kissé erősebb szellő fújdogált, amitől a leánynak kibomlott a haja. A királyfi így még szebbnek látta.

- Tarna vagyok, mutatkozott be a leány!

Ettől a királyfi annyira zavarba jött, hogy még a nevét is elfelejtette.

- Tudod, ki vagyok? – hebegte.
- Persze!

Leültek egymás mellé a fűbe és beszélgetni kezdtek. Az idő meg rohant. A király hiába várta haza a fiát, csak nem akart megérkezni. Amikor már kezdett szürkülni, nem bírta tovább a várakozást, egy lovász kíséretében elindult az erdőbe. Így, hogy a ló vitte, a lábai már nem fájtak annyira. Amikor meglátta a fiát a leány mellett ücsörögni, éktelen haragra gerjedt.

- Összeadod magad egy pórleánnyal? – kiáltott rá.

---

[3] Bálámot miközben Bálak királyhoz ment, feltartóztatta egy angyal. A szamara látta az angyalt, Bálám nem. A szamár ijedtében nem mozdult egy tapodtat sem. (Bibliai történet)

Ez még csak a kezdet volt, mert amit a királyfi a várban kapott az apjától, arról jobb nem beszélni.

- Elmész a szomszéd királyságba, és addig leszel ott, amíg ezt a pórleányt el nem felejted. Hogy akarsz király lenni, ha az ilyenekkel összeadod magad?

Eltelt egy esztendő, eltelt kettő. Darnó király úgy gondolta, ennyi idő elég arra, hogy a herceg kiverje a fejéből Tarnát. Üzent neki, hogy hazajöhet.

Amikor a királyfi elérte a falut, azonnal feltűnt neki, hogy valami menet vonul a temető felé. Egy koporsót követtek. Mindenkin fekete ruha volt.

- Kit temetnek? – kérdezte az első falubelit.
- Őt! – mondta, és a királyfi egyből tudta, hogy Tarnát kísérik utolsó útjára.

A királyfi megállt Tarna kiásott sírja előtt, és amikor a koporsót lassan engedték lefelé, zokogni kezdett. Aztán egy hirtelen mozdulattal beledőlt a kardjába. Darnó király ekkor ért oda. Amikor meglátta a fiát a sírhant mellett üveges szemmel feküdni, zokogni kezdett.

- Én bűnöm! Én bűnöm! Én hatalmas bűnöm! – kiáltotta, aztán elrohant. Egyenesen be az erdő sűrűjébe.

Még napokig zengett az erdő a kiáltozásától: Sírok! Sírok!

Hogy aztán Darnó király meddig járta az erdőt, azt ma már nem tudja senki. Állítólag teljesen megtébolyodott. Amikor pedig meghalt, bizonyárra eltemették valahová, de azt, hogy hová, azt szintén nem lehet tudni. Sokak szerint az a nagy sírhalom, amely Nógrádszakál mellett, a Darna patak völgyében látható, nem más, mint Darnó király sírja. Kincskeresők ugyan turkálták a tetejét, de nem találtak semmit. De, hogy az a tündérország, ahol Darnó király

uralkodott, az igenis létezett és nem csak a mesékben, az bizonyos.

Amikor IV. Béla király a tatárjárás után értesült Fulkus lovag rémtetteiről, és Fülek várát meg annak tartozékait tőle elvette majd Móricz mesternek adta, a királyi kancellárián kiállított adománylevélben az egyik birtokrészt, „terrae Darna"- ként említik. De ezen a területen volt egy Darna nevű patak is.

A mesék mélyén mindig ott lapul az igazság, így aztán nem csak Darnó király neve maradt fenn, hanem a szerelmes Bodonyé is. Nógrád vármegyében három Bodony nevű család is volt, akiket persze hol Bodony-ként, hol meg Bodonyi-ként emlegettek. De fellelhető a Bodony név a Tary és a Guthy Országh család felmenői között is.

Nagy kár, hogy Darnó király várának ma már a nyomát sem lehet meglelni. Csak az a két szikla, a kővé vált szerelmespár hirdeti, hogy igenis élt Darnó király és élt egykor egy Tarna nevű királylány is, meg persze Bodony királyfi története sem egészen kitalált dolog.

Béla király parancsa

A föld is megsinli,
Hol a tatár jára …
Magyarok istene,
Tekints e hazára!
Vida József: Tatárjárás (részlet)

Amikor 1242-ben a tatárok kitakarodtak Magyarországról és a király is visszatért az Adriáról, olyan állapotok uralkodtak az országban, hogy azokat leírni szinte lehetetlen. Amerre a mongolok jártak, csak üszkös romok maradtak és sok-sok temetetlen emberi maradvány, mert a holtakat már kikezdték az erdei vadak.

IV. Béla király

Rogerius mester, aki egy darabig tatár fogságban is volt, „Carmen miserabile”[4] című munkájában részletesen leírta, hogy milyen is volt az a tatárjárás. Ott van például

[4] Siralmas ének

Vác városának 1241. március 17-én történt elpusztítása. „*A kínszenvedésről elnevezett vasárnapon Batunak (…) egy seregrésze Vác városához érkezett,* (…) *Miután elfoglalták* (…) *a várost,* (…) *mind a városból mind a körülfekvő falvakból a nép megszámlálhatatlan tömegét,* (…) *a kanonokokat és más személyeket, úraszszonyokat és leányokat, akiket nem akartak karddal elpusztítani, tűzben elégették.*"

Ugyancsak megszenvedte az ittlétüket Heves vármegye, de főképpen Eger városa. IV. Béla király 1261-ben kelt adománylevelében erről a következőket írta: *„a mi időnkben a tatárok vad dühössége s örjöngő támadása által a nevezett egri egyház vagy templom felgyujtatván, fenekestől feldulatott, annak javai vagy kincsei elraboltattak, a szent királyoknak ezen egyház birtokai- és szabadalmairól adott kiváltságlevelei elégtek és kanonokjai közül legtöbben leölettek.*"

Ezek után nem csoda, hogy Darnó király várából sem maradt semmi és az a földalatti tündérország is eltűnt. Lassan már a nevét is kezdték elfelejteni, olyannyira, hogy a Darnó hegyet is inkább Papkőként emlegették. Igaz, Darnó király vára már akkor, semmivé lett, amikor még az avarok uralták a Kárpátok karéját. De lehet, hogy akkor pusztult el, amikor Nagy Károlynak kedve szottyant elrabolni az avarok kincseit.

Amikor Árpád fejedelem felosztotta az országot a törzsek között, a Mátrának ez a része az Aba nemzetség birtoka lett. Eredetileg nem ez volt a nevük, csak Aba Sámuel király után kezdték így hívni őket. A nemzetség kabar eredetű. Az ős Abák Ed és Edömén vezérek alatt csatlakoztak Árpád fejedelemhez. Aba Sámuel, aki a szent életű István király sógora volt, 1041 és 1044 között Magyarországot királyként kormányozta.

Idővel azonban hívei szép sorjában átpártoltak tőle, Orselo Péter táborába. Ráadásul Ménfőnél csatát vesztett és menekülni volt kénytelen. A dicsőség odalett, de a hiúsága miatt lelte halálát. Állítólag a sisakját hatalmas gyémánt díszítette, amely úgy csillogott, hogy messziről is látni lehetett, merre jár a király. Úttalan utakon üldözték, mígnem egy nyílvessző eltalálta és lebukott a lováról. A süvege messzire repült, de mielőtt a földre ért volna, egy arra szálló szarka, meglátva a csillogó gyémántot, elkapta és olyan hirtelen repült el vele, hogy szemmel alig lehetett követni. Aba Sámuel édesanyja apródjával arról a helyről figyelte a király menekülését, amelyre később a siroki vár épült. Az apród lekapta a válláról az íjat és lelőtte a szarkát. A király süvege éppen az anyakirálynő lábaihoz esett. Hullottak a könnyei szaporán, és amikor a zokogása kissé alábbhagyott, azt mondta: Addig sírok és sírok, amíg ezen a sziklán fel nem épül egy vár, fiam dicsőségére.

Így is lett. A hatalmas gyémánt árából az Abák később felépítették Sirok várát.

IV. (kun) László király

Vélhetően Ed vagy Edömén volt az, aki a Tarna másik oldalán, a Fehérkőbércen elkezdte egy erődítmény vagy inkább kastélyszerűség építését. A tatárok felégették a kastélyt, de az még helyreállítható maradt. A nemzetség idővel több ágra vált szét, és ez a terület a Borh-Bodon ág tulajdona lett. Habár a királyi kancellária nyilvántartása szerint 1267-ben az Aba nemzetség Csobánka ágának is volt a Mátra keleti részén részbirtoka.

Megelőzendő egy újabb tatár támadást, IV. Béla király 1254-ben Vácra hívta az urakat, és megszabta nekik, hogy hol kell várakat építeniük. Itt a Fehérkőbércen már csak folytatni kellett az építést, hiszen ha semmi más, akkor az alapok mindenképpen felhasználhatóak voltak.

Nagy tanulsága a tatárjárásnak, hogy várak nélkül az ország védhetetlen. De ugyanakkor félő volt, hogy a tatárok valóban visszajönnek. Ez bizony be is következett IV. Béla király unokájának, IV. László királynak az uralkodása alatt. Annak ellenére, hogy Batu kán halála után a mongol birodalom egysége bomladozóban volt, unokáit, de főként Telebugát és Nogajt, aki Batu öccsének unokája volt, továbbra is tüzelte a hódítási vágy. 1285 februárjában a mongolok bejöttek a Vereckei hágón és a mintegy 200 ezer fős ármádia nagy sebesen Pest városa alatt termett. A király akkor éppen a Felföldön tartózkodott, de azonnal sereget kezdett gyűjteni.

Úgy tűnt, hogy megismétlődik az, ami IV. Béla király alatt történt, de szerencsére számos helyen támadták a mongolokat, szétzilálva ezzel a betörő ármádiát. Az Abák vitézül szembe szálltak a betolakodókkal. Különösen sikeres volt az ellenállás Hont-, Abauj-, és Sáros vármegyében. Így esett aztán, hogy Dávid fia Amadé számos tatárt levág-

va, az elfogott parasztokat kiszabadította. A falusiak több mint húszezer tatárt vertek agyon, ásókkal, kapákkal.

A tatárok, látva, hogy ennek fele sem tréfa, kezdtek visszavonulni, de nem arra, amerről jöttek, hanem Erdély felé. Rossz döntés volt, mert az erdélyi vajda, Barsa Lóránt elébük állt, és a falvak népével, ahol tehette szembeszállt velük. Ráadásul az időjárás is ellenük fordult, és a szóbeszéd szerint maga Telebuga is csak gyalog tudott elfutni, és az asszonyának is csak egy rossz gebét tudott szerezni a meneküléshez. A tatárokat a magyarok még a határokon túl is üldözték. Csúfos vereség volt ez, méltó elégtétel a Béla király idejében történtekért.

György úr igyekezete

Visszatért honába
A kegyetlen mongol,
Magyarország földjén
Lova már nem tombol.
Vida József: Tatárjárás (részlet)

Amikor Bodon fia György úr visszatért Sirok várába, csaknem mindent rendben talált. Igaz alig két hétig volt távol, amíg László király oldalán üldözte Telebugát. Ő mesélte aztán, hogy a menekülő tatárok hiába akartak harcolni, a hirtelen támadt dermesztő hideg, meg a napokig tartó jégeső szinte megbénította őket. Jól lehet, ez a király hadára is hatással volt, de ők itthon voltak, míg Telebugát nem hívta senki, csak úgy magától jött. De az Isten meg is büntette kegyetlenül. Úgy jött, mintha ő lenne a bosszú istene, aztán meg kolduskénti vánszorgott vissza a Radnai hágón át.

György úr a felső vár falához támaszkodott és körbe járatta a szemét. Délnyugatra a várhegy lábához simuló néhány apró zsuppfedeles házikó látszott, északkeletre, meg a két kőbálvány, a Barát meg az Apáca. De ha a mese igaz, akkor ez a két szikla nem más, mint Tarna és Bodon királyfi szobra.

György úr hívatta a várnagyot.

- István, meg kell erősítenünk a várat. Nagyobbítani sem ártana, de most előbb csak az erősítés legyen a cél.
- Hogyan gondolja méltóságod?
- Ez az, amit én sem tudok még. De valamit tenni kellene. Először is vékonyak a falak.

- Bizony ez igaz, mert egy komolyabb katapult[5] akkora követ tud elhajítani, hogy ezek a falak azonnal bedőlnek.
- De a várkaput is meg kell erősíteni.
- Igazsága van nagyságodnak! A faltörő kosok méretei is növekedtek. Akkor hogy legyen?
- Készíts egy tervet, aztán majd megbeszéljük.
- Mikorra uram?
- Kapsz rá egy hetet. De egy perccel sem többet.
- Megpróbálom, nagyuram.
- Ne csak próbáld, csináld is meg!
- Igenis!

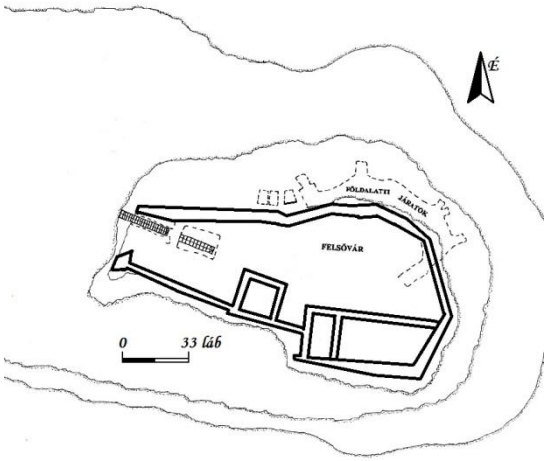

Sirok felső vár

[5] kőhajító gép

Még aznap este István maga elé terítette azt a papiruszt, amin a vár falai látszottak. Nézegette nagy igyekezettel. Reggel aztán arra ébredt, hogy valami nyomja az arcát. A tölgyfaasztal volt, amire a rajzot kiterítette. Bizony még a nyála is rácsorgott a papiruszra.

Van is király, meg nincs is

[….:] „Mindannyian megesküdünk; és fogadalommal kössük magunkat közös átkok alá, hogy ezen a terven nem változtatunk, hanem véghez visszük azt."
Énok könyve A Virrasztók lázadása és bukása 6.4.

Furcsa világ következett Magyarországra, az 1300-as évek elején. Alig hunyta le a szemét III. András király, akinek az ereiben még némi Árpád vér is csörgedezett, máris jelentkeztek a lehetséges utódok, először Vencel, akiben már a Habsburg vér is megtalálta az útját, aztán meg Ottó, akiről sok mindent el lehetett mondani, csak azt nem hogy az Árpád-házból való. Ottó mellett Karobertó, Martell Károly nápolyi trónörökös Habsburg Klementina fia ugyancsak magyar király akart lenni. Az országban tökéletes káosz uralkodott. Olyannyira zavaros volt a helyzet, hogy Karobertót, aki végül I. Károly néven magyar király lett, háromszor is meg kellett koronázni. Az első koronázás 1301-ben történt, de nem a Szent koronával. Aztán 1309-ben Budán, de megint csak nem a Szent koronával. Végül harmadszorra Székesfehérvárott már a Szent koronát tették a fejére. Köztudott ugyanis, hogy csak az tekinthető koronás magyar királynak, akinek Székesfehérvárott, az esztergomi érsek teszi a fejére a Szent koronát.

Sirok várának ura ekkortájt Borh-Bodon úr fia, Demeter volt. Meglehetősen bonyolult családfával rendelkezett, mert az idő múlásával az Aba nemzetség számos ágra szakadt. Volt az Adácsi-ág, aztán az Amadé-ág majd harmadikként az Apos-ág, majd az Aszala- és a Szikszay-ág, ötödikként az Atyinay-ág, hatodikként az első, majd a második Bodon-ág. De ezzel még nem jutottunk el a nemzetség ágainak végére. Mert ott volt még a Bodrog-Keresztúri-

ág, meg még a többiek. Sirok várának szempontjából a IX. a Borh-Bodon-ág a legfontosabb. De számon tartották még a Csente-, a Csirke-, a Csobánka-, a Debrey-, a Gagyi-, a Galgóczy-, a Györkey-, a Kompolty-, a Lipóczy-, a Litéry-, a Nádasdy-, a Rédey-, a Solymosy-, a Somosy-, a Szalánczy-, a Tarjáni-, az Ugray-, és a Verpeléty-ágat, meg sokan másokat is, akiket nem lehetett egyik ághoz sem sorolni. Józserivel tehát az Abák rokonságban voltak a fél országgal.

A nemzetség Borh-Bodon ágát amely az Ugray-ághoz állt legközelebb, Borh I. Bodon alapította. Ő volt Demeter úr közvetlen felmenője. Demeter úrnak két fia volt, Miklós és Bodon. De ők ketten még gyermeknek számítottak, amikor Karobertó próbálta megszilárdítani a helyzetét az országban.

Az Aba nemzetség Borh-Bodon ága ugyancsak gazdag volt, hiszen számos helyen voltak birtokai. Az övék volt Boczonád Heves vármegyében, Szend, vagy ahogyan a királyi kancellárián írták, Scent, Abauj vármegyében, de voltak birtokai a Túr mellett, de még Nógrád vármegyében is, Zagyva faluban, amelyet Bodon pallaga néven tartottak számon.

Demeter úr először nem tudta eldönteni, hogy melyik király lenne neki, a jobb. Károbertó sem nyerte meg a tetszését, de sem Vencel, sem Ottó nem volt olyan, mint amilyen királyt ő szeretett volna. Már ott tartott, hogy külön királyságot alapít, amikor, Ottónak kezdett leáldozni a napja. Így aztán el kellett volna döntenie, hogy akarja-e Károbertót vagy nem. Végül Csák Máté tűnt a számára olyannak, akiből érdemes lenne királyt csinálni, de erre Csák Máté nem mutatott hajlandóságot. Ráadásul úgy tűnt, hogy ha Csák Máté király lenne, erős kézzel kormányozná az országot, ami megint csak nem lenne jó. Ezért aztán olyan

fél-lábbal ide, fél-lábbal oda politikát folytatott, de mégis inkább Csák Mátéhoz húzott. Mintha ezt Csák Máté megérezte volna, egy hadnagyát küldte el Sirok várába. A hadnagy két kísérővel érkezett, ami abban az időben nagy merészség volt, mert ugyancsak elszaporodtak a rablóbandák. Azok meg nem kérdezősködnek, hanem azonnal ölnek. A halott meg már nem tud panaszkodni.

Csák Máté

Demeter úr örömmel fogadta a vendéget. A hadnagyot Kálmánnak hívták, aki amúgy – miként ez később kiderült – Csák Máté távoli rokona volt. Paroláztak, aztán Demeter úr hellyel kínálta a jövevényt.

- Mi járatban vagy fiam? – kérdezte.
- Üzenetet hoztam!
- Üzenetet? Kitől?

- Csák Máté úr küldött. Ihol van a levél.

Demeter úr szép komótosan széthajtogatta a pergament és olvasni kezdte.

Tekintetes felebarátom, Sirok várának őrzője. Szerelmetes öcsémuram! Nagy bánatom van énnékem, mert, hogy ez a nápolyi Karobertó se nem elég szép, se nem elég okos ahhoz, hogy királyunk legyen. Csak a szentatya akarja, hogy urunkká váljon. Arra kérlek öcsém uram, jer el hozzám, aztán a nálam lévő urakkal megtárgyaljuk, hogyan is nézzen ki ez az ország. A hadnagyom majd elkalauzol, de azért hozz magaddal néhány embert, mert az ördög nem alszik. Élve kellene ideérj. Kelt Trencsény várában, az Úrnak ezerháromszázötödik esztendejében, augusztus havának tizenegyedeik napján.

Demeter úr valami belső melegséget érzett. Ki is húzta magát, mert Csák Máté úgy megtisztelte, hogy magához kéreti. Nem ám csak úgy hívja, vagy mondjuk, odarendeli, hanem kéreti. Ez bizony jelent valamit.

Demeter úr Trencsén várában

… Károly nehány kebelre
Az égnek csillagát tüzendi föl.
Ti ámitott szegények! tik ugyan
A' lakomának morzsalékjait
Kapjátok csak meg, mások csillagot, …
Madách Imre: Csák végnapjai (részlet)

Trencsén vára, Csák Máté fészke a Felföld leghatalmasabb erősségeinek egyike volt. Hogy mikor épült, azt nem lehet tudni.

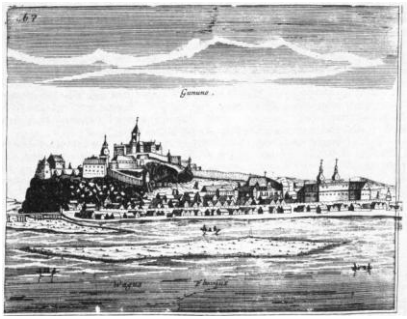

Trencsén vára

Habár a szóbeszéd szerint a vár nem csak úgy magától lett, hanem egy Jakab nevű módos gazda építette. Illetőleg, ő máshol akarta ezt felépíteni, de akkor még nem volt tisztában azzal, hogy az ördögök milyen sértődékenyek. Gazdag Jakab, mert, hogy a pénze miatt, így emlegették a faluban, egyszerűen kinőtte a házát. A dolog állítólag így történt.

Amikor a Bérces nevű faluban a szűnni nem akaró gyermekáldás miatt szűk lett a gazda faháza, Jakab úgy döntött, hogy kőházat épít. Addig-addig kereste a megfelelő helyet, amíg el nem jutott egy olyan sziklához, amit alkalmasnak talált a házépítésre. De mivel pénze is volt, kedve is volt, így azt fundálta ki, hogy nem egyszerűen csak kőház lesz a szikla tetején, hanem egy vár. A sziklát gyorsan elkeresztelte Jakab-sziklának, és fűnek-fának mesélte, hogy ő bizony olyan erős várat épít, amelyet még az ördögök sem tudnának elfoglalni. A dolog az ördögök fülébe is eljutott, de nem szóltak semmit. Aztán amikor elkezdte építtetni a házát, mert ugye egy gazdag ember nem épít, hanem építtet, csoda történt. Hiába dolgozott ott tizenkét kőműves, meg aztán tizenkét ács, az első éjszaka a várnak nyoma veszett. Az ördögök átvitték a köveit a Mária hegyre, oda, ahol aztán Trencsén vára később felépült. De ezt Jakab nem tudta.

Nagyon dühös lett, és újra kezdte felhúzatni a falakat, de azok megint csak eltűntek. Végül már nem csak az Istenhez imádkozott, segítségért, hanem Belzebubhoz is. Bár ne tette volna. Végül a trecséni sánta juhász súgta meg neki, hogy hová lettek a kövek. Kiderült ugyanis, hogy a trencséni Mária–hegyen valami vár épül, de azt, hogy ki építi és mikor, még nem látta senki. De abban mindenki egyetértett, hogy napról-napra nagyobb lett. Gazdag Jakab dühében rávágott a botjával a sánta juhász derekára, és csodák-csodája, a juhász nem sántított többet. Jakab pedig bánatában elbujdosott. Állítólag egy barlangban húzta meg magát és ott várta, hogy az ördögök visszahozzák a köveket a Jakab-sziklára. Hogy aztán meddig várakozott, azt már nem lehet tudni, de a kövek maradtak a Mária-hegyen és szépen felépült belőlük Trencsén vára.

A Csák nemzetség címere

Ami a vár későbbi sorsát illeti, az biztos, hogy 1017-ben István király elvette Bátor Boleszlótól, aztán úgy rendelkezett, hogy Trencsén vármegye központja legyen. Bátor Boleszló lengyel király, amúgy régen szemben állt Henrik császárral és ehhez kellett neki Trencsén vára is. A magyar meg a lengyel már akkor jó barátok voltak, így Trencsén elvétele nem jelentett komolyabb háborút. Egyszerűen, István és Boleszló megegyeztek egymással.

Amikor a tatárok elözönlötték Magyarországot, Trencsént is kóstolgatták, de nem tudtak vele mit kezdeni. Aztán a Csákok birtoka lett. Csák Máté idejében Trencsén úgy működött, mint egy kiskirályság központja.

Amikor Demeter úr tízfőnyi kísérettel megérkezet Trencsén alá, az őrség kürtszóval jelezte az érkezését. Csák Máté tárt karokkal fogadta. Akkor már Trencsén várában volt Tarjáni Jákó, Baglyaskő ura, és az Amadék közül János és Dávid, valamint Borsa Kopasz Jakab. Éppen a várat vizitálták.

Demeter úr akkor találkozott először Csákkal. Úgy ítélte, hogy tekintélyt parancsoló a megjelenése, van valami a szemében, amitől egy nagyon is határozott ember benyomását kelti. A haja a feje közepe táján már teljesen elkopott,

vélhetően a sok gondolkozás miatt. A tekintélyes bajusz és a termetes szakáll, tiszteletre méltó külsőt kölcsönöztek Trencsén urának.

- Tedd magad kényelembe, fiam – mondta Csák – a várnagy majd megmutatja a szállásodat. Addig itt mi elborozgatunk. Aztán ha már lemostad az út porát, ejtőzz egy kicsit. A vacsoránál találkozunk. Rendben?

- Köszönöm bátyámuram!

Demeter már korábbról ismerte az urakat, így csak az ölelésre kellett időt szakítani, bemutatkozásra nem volt szükség.

- Sokáig nem tudok maradni – mondta Demeter Csákhoz fordulva – annyi dolgom lenne Sirokon, hogy sietnem kell. A vár minden időmet leköti.

- Semmi baj, fiam! – veregette meg a vállát Csák. - De tudod, történelmi időket élünk.

- Jól mondod bátyám! A saját bőrömön érzem. Ez a Károbertó minden percemet leköti. Soha nem lehet tudni, mit lép, és nekem egy lépéssel mindig előtte kell járnom.

A fürdéstől Demeter úr úgy elálmosodott, hogy arra ébredt, hogy valaki szólongatja. A várnagy helyettese volt.

- Várják az urak, nagyuram. Elérkezett az estebéd ideje.

A vacsora után tartalmas beszélgetés indult.

Mi legyen a válasz?

A mai nap vagy a következőn mind meghalunk.
Sorsunk a harcmezőn, jutalmunk az elízium.
És mikor reszketőn az élettől elszakadunk,
Egy ország lesz temetőnk, mely fennmaradt általunk.
Mr. Nobody(szerző): Epitaph[6]

Már a vacsora alatt elkezdődött a beszélgetés, hiába tudták, hogy magyar ember, evés közben nem beszél.

- Történelmi időket élünk! – ismételte meg Csák a korábbi kijelentését.

Aba Amadé nádor pecsétje

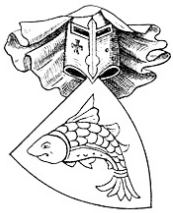

A Borsa nemzetség címere

Ezzel aztán mindenki egyetértett, és egy rövid ideig hangzavar kerekedett. Csák egy darabig hagyta, majd intett és csend lett.

- Vizsgáljuk meg először, mit akar Karobertó!

[6] sírkő felirat

- Mi mást, mint a hatalmat! – válaszolt azonnal Tarjáni Jákó – a szabályok szerint, a harmadik koronázással törvényesen is, az ország királya lett.

- Ez igaz, helyeselt Csák – de titeket megkérdezett valaki, hogy akarjátok-e? Mert engem nem.

- No, ez az! – helyeseltek egyszerre az Amadé fiak.

- Hogy mennyire nem akarják az urak, az abból is látszik, hogy még mindég nem tud Budáról vagy Visegrádról, királykodni. Temesvárra szorult vissza – folytatta Csák.

- Ha rajtam múlna, ott is marad – szólt közbe Demeter úr – de sajnos nem csak rajtam múlik.

Csák Máté bólogatott, majd összegezte a dolgot: - No, barátaim, ezért vagyunk mi most itt! Mert bizony rajtunk múlik, hogy király lesz-e, Karobertó valójában, vagy Temesváron öregszik meg. Kössünk szövetséget urak! Nekem már elegem van Gentilis bíborosból. Egyszerűen nem érti meg, hogy én nem akarom a békülést Karobertóval. Vagy ő, vagy én. Félre értés ne essék, én nem akarok király lenni. De olyan királyt akarok, aki megérti, hogy én is az ország érdekét szolgálom.

- Akkor pedig előbb, utóbb kenyértörésre kerül sor – jegyezte meg Borsa.

- Na és? Még mindig jobb, annál, amikor senki sem tudja, hányadán állunk. No, és ti fiaim – fordult oda Csák az Amadé fiakhoz – ti hogyan gondoljátok? Csak ültök összekulcsolt kézzel és várjátok a jó szerencsét? Apátokat megölték és biztosan Karobertó parancsára.

Egy pillanatra csend lett. Aztán Amadé nádor fia Dávid szólalt meg:

- Mi bosszút akarunk állni!

- Akkor tehát eljött az idő? – kérdezte Csák.

- El!

- Rendben! Én segítek! – mondta Csák és hozzátette – ha kell, haddal! Hogy ezt mennyire komolyan gondolom, elsőként Sirok várához biztosítok ötven gyalogost. Mit szólsz hozzá Demeter fiam?

Demeter úr először nem értette a dolgot. Szó szerint elakadt a szava. Aztán amikor rádöbbent, hogy ennek fele sem tréfa némi torokköszörülés után megszólalt:

- Megköszönöm, kedves bátyám – reagált Demeter úr,– Máris vihetem őket?

- Persze! Akár holnap!

Így került Csák Máté ötven katonája Sirok várába, és mint később kiderült, jó, hogy ott voltak.

Botrány Kassa körül

Véres napokról álmodom,
Mik a világot romba döntik,
S az ó világnak romjain
Az új világot megteremtik.
Petőfi Sándor: Véres napokról álmodom… (részlet)

Az Amadék próbálkozása Kassával, meglehetősen balul sült el. Végül, máig tisztázatlan, miként történhetett a dolog, de Aba Amadé nádort, akit a király azzal bízott meg, hogy a kassaiakat lecsendesítse, 1311. szeptember 5-én megölték. Ez a skandalum volt a kiváltó oka annak, hogy az Amadé fiak, nyíltan szembe fordultak a királlyal, akit akkor már magyarosan Károly Róbertnek, vagy Róbert Károlynak neveztek.

Károly Róbert (Bécsi Képes Krónika)

Csak a királyi kancellárián írták I. Károly királynak. A király viszont elérkezettnek látta az időt arra, hogy végre igazi király legyen, és valóban uralkodója legyen az országnak. Persze, természetes dolog, hogy ez a nagyuraknak, de főként az Amadéknak és Csák Máténak nem tetszett. Ösz-

szeállt a király ellenes liga. Az Amadék segítséget kértek Csáktól. Látszólag meg is kapták, de Csák Máté nem volt az a kapkodós fajta.

Rozgonyi csata a Képes Krónikában

A királyi had Budáról indult és Debreczeni Dózsa vezényletével, lassan araszolt Kassa felé, amelyet a király ellenes liga csapatai ostromoltak, de csak úgy ímmel-ámmal. Hogy a sereg miért nem Trencsén felé indult, azt nem lehet tudni. Csák Máté azonban előre ismerte a sereg vonulásának útját, és hírnökökkel értesítette a pártján álló várakat, hogy készüljenek. Baglyaskő várában Tarjáni Jákó is vette az üzenetet és mindent megtett, hogy a vár sikerrel ellenáll-

jon. Sajnos, ennek ellenére, Baglyaskő vára 1312. május 4-én elesett, és Jákó a halálát lelte.

Sirok várában Demeter úr is vette Csák üzenetét, de a várat a királyi sereg elkerülte.

Aztán Kassa fölött Rozgonynál sor került a döntő ütközetre. Trencsén várából Csák is elindult, de előre látó módon, igencsak lassan haladt. Úgy gondolta, hogy csak akkor avatkozik be a küzdelembe, amikor már biztos, hogy a király veszít. Nem így történ. Így a serege érintetlen maradt. Amikor aztán értesült Baglyaskő elestéről és a sógora, Tarjáni Jákó haláláról, Baglyaskőt a földdel tette egyenlővé, nehogy a király hasznát tudja venni.

A kiskirályok végnapjai

Borzalmakat, vért, csendedből kivetve,
többet láttál, mint őseid sora.
Irtóztál még a vértől s vén szivedre
lesújtott a sors ólmos ostora.
Áprily Lajos: Új tavasz (részlet)

Azzal, hogy a rozgonyi csatában a király megtörte az Abák hatalmát, még nem lett vége a rendcsinálásnak. A Felföldön ott volt még Csák Máté. A nyugati végeken a Kőszegiek borzolták a király idegeit, no meg ott volt még a Partiumban Borsa Kopasz és még többen is.

Kiskirályok Magyarországon

Csák Máté csendben volt, viszont Borsa Kopasz nem fért a bőrében. Addig piszkálta a király bajszát, amíg Károly

ellene nem fordult. Ezzel Csák Máté és a hívei kis nyugalomhoz jutottak. Bár Sirok várában Demeter úr is tudta, hogy egyszer rá kerül a sor, de vakon bízott Csák Máté erejében.

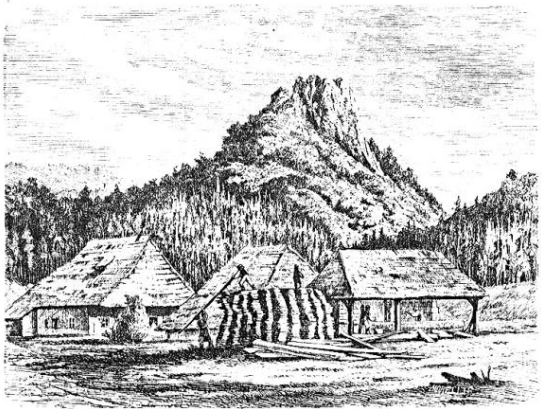

Sólyomkő vára

Ez a Borsa Kopasz csaknem akkora birodalmat épített ki, mint a Felföldön Csák Máté. Ügyes taktikus lévén, mindig azt a királyjelöltet támogatta, aki többet ígért neki. Kun László király udvarában főlovászmester volt, de sokak szerint ő is segített eltakarítani az útból IV. László királyt. Amikor elindult a harc a magyar trónért, először Károly Róbertet támogatta. Így nádor lett belőle. Nem sokáig tartott a hűsége, mert hamarosan I. Károly ellen fordult, aki Debreceni Dózsát utasította, hogy tanítsa móresre. Aztán 1317 nyarának elején a debreceni csatában úgy megszalasztották Borsa Kopaszt, hogy meg sem állt Adorján váráig, majd tovább futott, egyenesen Sólyomkő várába. Aztán oda

bezárkózott. Erre a király, tudván, hogy Sólyomkő vára bevehetetlen, két ellenvárat emelt. Ezek aztán minden élelem szállítmányt elfogtak. Amikor aztán Borsa Kopasznak már kopogott a szeme az éhségtől, nem tehetett mást, mint feladta magát. 1318-ban Erdélyben kapott menedéket, aztán amikor végre innen is kiszabadult, többet nem foglalkozott politikával.

Károly király a többi kiskirály ellen fordult. Csákot hagyta utoljára, de a híveit sorra megtámadta. Így 1320-ban sor került Sirok várára is.

Csák Máté üzen

Díszes az út, de nehéz; kötelesség terhei várnak,
Kölcsey Ferenc: Epigrammák (részlet)

1320 meglehetősen szeszélyes áprilisában, annak is a 12. napján, Sirok várának őrparancsnoka, bizonyos Máté, bekopogott Demeter úr lakosztályába. Bár tudta, hogy az urat, az ebéd utáni ejtőzés közben nem tanácsos zavarni, mégis megtette.

- Buj be! – hallatszott az ajtó mögül - mi olyan fontos.
- Nagyuram, valami féle küldöttség jön.
- Hol vannak?
- Még csak most értek be a faluba, a Tarna patak partjának innenső oldalán, de ugyancsak nézegetnek fel a várra.
- Akkor, semmi baj. Messze vannak még a várkaputól. Gyalog fognak feljönni a hegyre, mert különben a lovak kiköpik a tüdejüket.

A kapuőr kutyája, egy termetes puli, már jóval korábban jelezte, hogy valakik közelednek a várhoz. Először csak a farkát csóválta, és sűrűn nézegetett a gazdája felé, majd halk morgással tudatta, hogy valaki jön.

Bizony beletelt egy jó félóra, mire a jövevények a várkapu elé értek. Ekkor a kutya már ugatott. Azt, hogy milyen zászló van a dárdájuk végén, azt csak akkor lehetett látni, amikor felértek a nyeregbe, a várkapu meg a Barát és Apáca a szikla között. A Csákok oroszlánja látszott rajta. A hírre, hogy mindjárt itt vannak, Demeter úr is kijött a kaputoronyig. A kik vagytok kérdésre azonnal jött a válasz:

- Csák Máté nagyurunk parancsára jöttünk. Az ő üzenetét hozzuk.

A kapuőrség parancsnoka Demeter úrra nézett. Ő csak biccentett és már eresztették is le a felvonóhidat.

Egy fényes öltözetű uraság vezette a háromfős küldöttséget, amelyhez tízfőnyi véderő tartozott, meg még néhány málhás ló.

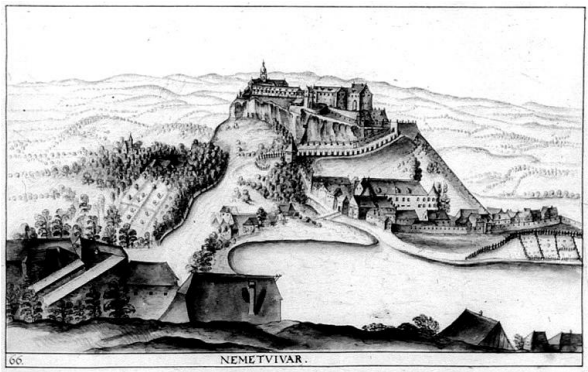

Németújvár

Demeter úr nem ismerte korábbról az urakat. A vezetőjük a Németújváriak távoli rokonának mondta magát. A többiek, mint kiderült, Csák Máté familiárisai voltak.

- Mi járatban vannak az urak? – kérdezte Sirok várának ura.

- Csák Máté nagyúr üzenetét hozzuk – hangzott el ismét.

Demeter úr beinvitálta az urakat az öregtorony földszintjén kialakított fogadóterembe. Pillanatokon belül terített asztal kerekedett előttük, meg szépen metszett boros

kupák, melyekbe Demeter úr személyesen töltött az egri káptalan borából.

- Mi a helyzet Mátyusföldön?[7] – kérdezte.
- Nem valami jó, de még csend van.
- Én mást hallottam.
- Igen, a király most a Németújváriakat, meg Kőszegi Henrik fiát szorongatja és úgy tűnik, az ifjú hamarosan beadja a derekát.

A Kőszegi Család címere

- Nem jó dolog. És mit szól ehhez Csák Máté nagyúr? Hiszen a Felföld nyugati felén még mindég ő parancsol.
- Ez igaz! - helyeselt a küldöttség vezetője, aki Mihálynak mondta magát – De lehet, hogy a király ellene fordul.
- Akkor hogyan lesz? Károly még nem meri szemtőlszembe támadni Trencsént. Ehelyett, Csák uram híveit szorongatja. Ezért is jöttünk.

[7] A Felföld Csák Máté által uralt része

- Csak nem akar a király Sirok ellen fordulni.
- Megvan rá az esély.
- Nem hinném.
- De bizony. Ezért jöttünk, hogy kelmedet nagyuram erre figyelmeztessük. Nem csak szóban, hanem még a levelében is ezt üzeni Mátyusföld ura.
- Láthatom?
- Természetesen!

Az összetekert pergamen az egyik kopjarúdból került elő. Demeter úr olvasni kezdte. Szinte szóról szóra az volt benne leírva, amit az urak mondtak.

Demeter úrnak kissé elfehéredett az arca. De gyorsan úrrá lett az ijedelmén és kiadta a parancsot a vár éléskamráinak feltöltésére.

A küldöttség három napig maradt, majd az urak irányt vettek Mátyusföld felé.

- Üzenem Csák uramnak, hogy nem fog csalódni bennem. – búcsúzott Demeter úr a küldöttségtől. Aztán amikor már a várból sem lehetett látni őket, leroskadt a székére és hosszú időre szótlanná vált. Tudta, mi következik.

Gyerekszáj

Ha igazi békét szeretnénk a Földön,
A gyerekeknél kell kezdeniünk.
Mahatma Gandhi

Néhány nappal az után, hogy Csák Máté követei elhagyták Sirok várát, egy közel tíz éves gyermek tűnt fel a Barát és Apáca sziklák közelében. Amikor kilépett az erdőből, mögötte egy hatalmas komondor is megjelent. A várkapu nyitva volt. A kapuőr kutyája, a hollófekete puli, megérezve az idegen kutyát. Halkan morogni kezdett, de még fekve maradt. Kisvártatva a morgás egyre hangosabb lett és ugatásba ment át. Erre a komondor is megélénkült és a várkapu felé indult. Nem sietősen csak úgy mintha bóklászna. Buksi kilépett a kapun. A két kutya tekintete összetalálkozott. Először csak méregették egymást. A komondor csaknem kétszer akkora volt, mint a puli. Úgy tűnt, ebből komoly verekedés lesz.

- Csiba te! – szólt rá a gyermek a kutyájára, amikor az is ugatni kezdett.

A hatalmas komondor csóválni kezdte a farkát. A fiúra nézett, aztán lassan elindult a puli felé. Buksi megnyugodott, de azért figyelt és tekintetével jelezte, hogy ő van otthon. A két kutya összetalálkozott. Szagolgatni kezdték egymást, miközben körbe jártak. A komondor lefeküdt, jelezve, hogy megadja magát. A lábai az égnek álltak. A kapuőr eltátotta a száját. Mi tagadás, büszke volt a kutyájára. Buksi kergetőzni hívta a komondort.

Amikor a kapuőr meglátta a gyermeket, intett neki, hogy menjen oda hozzá.

- Mit csinálsz te itt, fiam.

- Gombázni jöttem - válaszolta, és megmutatta a kosarát. Néhány szürkehátú galambgomba volt benne.
- Piroshátú nincs még?
- Van az is, de Édes direkt szólt, hogy olyat ne hozzak. Az állítólag mérgező.
- Ki az az Édes?
- Az édesanyám. Csak én mondom Édesnek.
- Itt laktok a faluban?
- Igen!
- Mióta?
- Édes azt mondta, hogy amióta az eszét tudja, mindig itt laktunk.
- Szóval, itt Sirokalján.
- Ühüm!
- Oszt, mostanában láttál idegent a faluban?
- Volt egy pár, de jött is meg ment is.
- Olyan, aki itt is maradt, olyan nincsen?
- Egy van! Beköltözött az üres barlangba.
- Barlangba?
- Már, hogy egy olyan barlanglakásba.
- Olyanba, amit a hegyben kifaragtak?
- Olyanba.
- Miért volt az üres?
- Nem tudom, de talán azért mert óriási. Még istálló is van benne.
- Tényleg? Annyi holmija van?
- Nincs annak semmije, csak egy rongyos köpenye. Olyan szegény, mint a templom egere.
- Hogy néz ki?
- Derékig érő hosszú szakálla van. Olyan, látnok.

- Látnok? Ezt ki mondta?
- Édes!
- Szólnál neki, hogy jöjjön fel a várba?
- Ki? Édes?
- Nem! Az a látnok, vagy ki.
- Szólhatok. Már többször mondta, hogy szeretné tudni, mi a fene az a hegy tetején.
- Hát, fenének éppen nem fene, de várnak vár.
- Én is mondtam neki, de csak vigyorgott, mint a pék kutyája a fazsemlére. Mondjam neki, hogy várják?
- Ühüm!

A kapuőr csak akkor vette észre, hogy a két kutyának nyoma veszett. Már az ugatásukat sem lehetett hallani.

- Hívjam az enyémet?
- Hívjad, de biztos nem hallja az meg.

A gyerek két ujját a szájába tette és éleset füttyentett. Kisvártatva a komondor megjelent az erdőszélen. Buksi lihegve futott utána.

- Na, ugye mondtam – mosolygott a gyermek – jó füle van ennek.
- Jól van, no. A Buksi is meghallotta volna, ha én füttyentek.

A gyermek mondani akart volna valamit, de gyorsan visszaszívta, nehogy a kapuőr megorroljon rá.

- Akkor küldjem azt a látnokot?
- Persze!
- Még ma?
- Ha ráér?
- Az? Az mindenre ráér, különösen, ha jósolni kell.
- Miért? Cigány?

- Dehogy. Szerintem magyar ember csak olyan látó féle. Szóval, hogy olyan.

A gyermek intett a komondornak és elindultak a falu felé.

Mit lát a látnok?

Vídulj, gyászos elme! megújul a világ,
S előbb, mint e század végső pontjára hág.
Batsányi János: A látó (részlet)

Még aznap szürkületkor megjelent egy toprongyos ember a várkapu előtt. A kinézete nem volt éppen bizalomgerjesztő. Később, amikor beengedték, úgy tűnt szaga is van, mert hirtelen, olyan ázott kutyaszag érződött a levegőben, mint amikor a kapuőr kutyáját eléri a vihar.

A kapuőr jelentette az úrnak, hogy megjött a látnok. Demeter úr már el is felejtette, hogy valami furcsa szerzetet invitáltak a várba.

- Miféle látnok, te?
- Hát az, akiről a gyerek beszélt.
- Ja. Jöjjön!
- Inkább jobb lenne, ha az úr jönne le a várudvarra.
- Miért? Akkora úr?
- Úrnak éppen nem úr, de olyan erős szaga van, hogy amikor Buksi megérezte, bebújt az óljába.

Demeter úr jobbnak látta lemenni a várudvarra. A jövevény térdre esett, amikor meglátta az urat. Még az udvar köveit is csókolgatni kezdte. Először ugyan az úr csizmájával akart közelről megismerkedi, de ezt már Buksi sem bírta, haragosan morogni kezdett. Az úr intett és tisztes távolságban egymástól leültek. A szél a jövevény felé fújt. A kutya megnyugodott.

- No, szóval akkor, te látod a jövőt – kezdte Demeter úr.
- Nem csak, hogy látom, tudom is.

- Tán te vagy az Isten?
- Az azért nem, de tudom, amit tudok.
- Rendben, akkor halljam, mi az amit tudsz!
- Az azér' nem ilyen egyszerű.
- Hogy, hogy nem ilyen egyszerű. Vagy tudod, vagy nem.
- Ha csak úgy hányavetin gondoljuk, akkor igen, de minden attól függ, hogy kegyelmed mit akar hallani. Én az igazságot akarom mondani, csak – és a látnok itt elhallgatott majd az ujjaival jelezte, hogy mindennek ára van.

Kis híja volt, hogy Demeter úr rá nem uszította a kutyát, de amikor meglátta, hogy Buksi az ő háta mögé bújik a szag miatt, megenyhült.

- No, szóval, akkor kapsz egy öltözet ruhát.

A látnokot nem izgatta fel az ajánlat.

- Van én nékem ruhám. Valami toroköblögetőt nem lehetne?

Demeter úr elmosolyodott.

- Lehet azt is, de csak akkor, ha előbb megfürdesz.
- Na, jól van, de a víz ne legyen sok. Mert különösen a lábam érzékeny rá.

Demeter úr eltátotta a száját.

- A lábad?
- Az! Ha sok víz éri, akkor elkezd izzadni. Annak meg ugye szaga van.
- Furcsa szerzet vagy, hallod-e!
- Eztet már Csák Máté úr is mondta.
- Te találkoztál vele?
- Igen, Trencsénben.
- Szóval akkor ott is jártál.

- Jártam, mert üzent értem.
- Üzent érted?
- Persze, ha mondom. Mié' hazudnék, ha ez az igazság.
- Végül is akkor mi várható?
- A király nagy taktikus. Bolond lenne, ha belefutna az erősek kardjába.
- És akkor mit csinál?
- Elkezdi szeletelni, miként nagyuram a szalonnát a reggelinél.
- Akkor nem megy neki Csák Mátének?
- Most nem.
- De akkor mikor?
- Majd ha gyenge lesz.
- Ezt hogy érted.
- Előbb a híveit kell leválasztani róla.
- Például engem?
- Például!
- Na, jól nézek ki. Akkor Sirok ellen jön a király?
- Meglehet.
- Akkor nem biztos?
- Csak az a biztos, hogy jön, de, hogy mikor, azt már nem lehet tudni. De, hogy jönni fog arra mérget tudnék venni.
- Ő személyesen?
- Ez nem valószínű. Vannak neki erre termett emberei, mint például az erdélyi vajda, Debreczeni Dózsa.
- Az, aki bevette Baglyaskőt?

Debreczeni Dózsa pecsétje

- Az bizony. Csák úr még ma is sűrű káromkodásba kezd, ha meghallja ezt a nevet.
- Nem csodálom.

Demeter úr kicsit elgondolkozott. Józserivel nem tudta elképzelni, hogy valaki meg merné ostromolni Sirok hatalmas várát. Pedig erre nem is kellett olyan sokat várni. A jóslat beteljesedett. A látnok neve pedig örökre titokban maradt, ha volt neki egyáltalán neve.

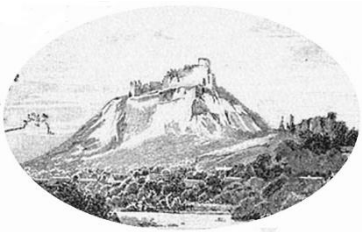

Kanázsvár jelez

Figyelj oda az ellenségeidre, mert ők veszik észre először a hibáidat!
Antiszthenész[8]

Abban az időben, amikor a tatárok kitakarodását követően, IV. Béla király új várak építését rendelte el, az Aba nemzetség több hadi létesítményt is építtett. Ezek egyike, a Pásztó városától a Mátrán át Eger felé tartó hadiút szemmel tartására szolgáló kisebb fajta torony, a Baláta-bérc nyugati végén, Derecske fölött.

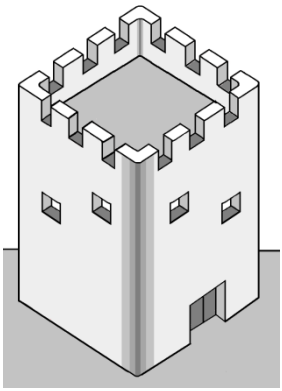

Kanázsvár (elképzelés)

Ez a torony valami olyasmi célt szolgált, mint a Mátra túlsó felén épült Cserteri vár, amely ugyancsak megfigyelő

[8] görög filozófus (i. e. 446 - i. e. 368), a cinikus iskola megalapítója.

toronyként kezdte az életét. Meglehet, hogy ez a torony azért kapta a Kanázs nevet, mert korábban csak a disznópásztor, a kanász hajtotta arrafelé a kondát, hiszen a disznóknak a meredek hegyoldal meg sem kottyan. Idővel aztán a kanászból, kanázs lett, és ez maradt meg a vár neveként is. Persze ezt az építményt, legfeljebb csak jóindulattal lehetett várnak nevezni, hiszen kezdetben egyetlen tornyocskából állt. Még akkor is csak torony maradt, amikor később, némi más célt szolgáló, épület-szerűségeket is toldottak hozzá. Arra jó volt, hogy figyeljék a toronyból a hadi utat, de arra már csak szükségből, hogy állandó őrség lakjon benne. Ezért inkább csak tarisznyavárként[9] szolgált.

Abban az időben, amikor Demeter úr volt Sirok várának ura, Kanázsvár Sirok tarisznyaváraként működött. Összesen tíz ember tartózkodott benne, így általában három mindig a környéket kémlelte. A váltásra vasárnap délután került sor. Az újonnan érkezőket már jó előre lehetett látni a toronyból, de láthatták Oroszlánvárból is, amely egy másik tarisznyavár volt, a Nagy-kő szirtjét magában foglaló hegygerinc végén.

Ezt a várat ugyancsak az Abák építették. Állítólag Kompolti Kázmér húzatta fel a falakat, méghozzá szintén, IV. Béla király parancsára. Úgy szól a fáma, hogy ez a Kompolti Kázmér uraság megrögzött agglegény volt. Többen és sokáig győzködték, hogy nősüljön meg, mert az ilyen jó, meg olyan jó. Szegény nem vette észre, hogy csak azért,

[9] valamely vár előretolt megfigyelő helye, amelynek nincs állandó őrsége, a katonák hetenként váltják egymást és az élemet tarisznyában viszik magukkal.

noszogatják, mert irigylik a függetlenségét. Kázmér úr végül lépre ment. Kihirdette, hogy majd akkor nősül meg, ha olyan asszonynak valót talál, aki képes az oroszlánt is meglovagolni. Vesztére egy szemrevaló leány, bizonyos Ilona nevezetű jelentkezett. Állította, hogy ő bizony ezt is hajlandó megtenni az úrért. Nem volt mit tenni, Kázmér úr kénytelen volt valahonnan szerezni egy oroszlánt. De ugye a hetivásáron sokféle állatot lehet venni, csak oroszlánt nem. Végül az urak addig-addig igyekeztek, amíg egy böszörmény[10] vállalta, hogy egy esztendőn belül az oroszlánt leszállítja Kázmér úrnak, mert, hogy az ő afrikai kapcsolataival ez gyermekjáték. Kázmér úr reménykedett benne, hogy ez nem fog sikerülni, de a hetedik hónap végén, az oroszlán megérkezett. Nagyon éhes lehetett már, mert ugyancsak rázta a vasketrec rácsait. Az úr hívatta Ilonát. Bár a leány akkor látott először oroszlánt, hitt benne, hogy a szeretet mindent legyőz. Amikor az oroszlán megpillantotta a leányt, azonnal abbahagyta az üvöltést. Csak éppen morgott még egy kicsit, hogy ne érje szó a ház elejét. Amikor Ilona belépett a ketrecébe, a morgás is abbamaradt, az oroszlán pedig úgy viselkedett, mintha egy közönséges házi macska lenne. Kikövetelte, hogy a leány megsimogassa. A hátára fordult, kapált a lábaival és szinte vigyorgott. Ilona megsimogatta és kinyitotta a ketrec ajtaját. Az oroszlán felállt és megvárta, amíg Ilona felül a hátára. Elindultak kifelé. Nagy sikoltozás kezdődött, de az oroszlán rá sem hederített. Még Kázmér úr is a kardja után kezdett kapkodni, de nem történt semmi. Ezek után persze muszáj volt megtartani a lagzit. Kázmér úr pedig, beleegyezett, hogy az oroszlán is

[10] Magyarországon élő mohamedán népcsoport tagja

megmaradhat, ha házi macskaként viselkedik. Ezt az oroszlán megígérte, és boldogan éltek, míg meg nem haltak. Ettől kezdve aztán Kázmér úrnak ezt a várát csak Oroszlánvárként emlegette a nép.

Kanázsvárnak nincs ilyen regényes története, ennek ellenére Sirok vára szempontjából fontos szerep jutott neki.

Pár nappal a látnok látogatása után, Sirok várának őrtornyában arra figyeltek fel, hogy Kanázsvárból éjnek évadján üzenet érkezett. Fáklyával jelzett az őr. Csak annyit lehetett érteni belőle, hogy valaki jön. Másnap reggel aztán egy lovas küldönc is megérkezett.

- Nagyuram, jönnek!
- Kik jönnek?
- Állítólag a király.
- Haddal?
- Azzal. Már elhagyták Cserterit és jönnek felfelé a Mátrába.

Kanázsvár feladása

Valahol valami eltörött,
valahol valami nincsen rendjén.
...Künn a határban Kain zokog
a holt Ábel fölött.
Dsida Jenő: Valami eltörött

A következő nap délelőttjén az előhad elérte Kanázsvárt. 1320. május eleje volt. Kanázsvár aktuális őrségének parancsnokát Ödönnek, Sziklai Ödönnek hívták. Amikor meglátta a szállingózó hadat, káromkodott egy sort.

- Ezek is jöhettek volna egy héttel korábban, akkor nem nekem kellett volna döntenem, hogy mi legyen.
- Miért van úgy oda Ödön bátyám – vigasztalta a helyettese – feladjuk a tornyot, aztán kész!
- Az úgy rendben is lenne, de nem mindegy, hogyan.
- Csak tán nem vitézkedni akar kelmed?
- Vitézkedni? Nem bolondultam meg. Tízen, több ezer ellen?
- Ezt mondom én is. Kitűzzük a fehér zászlót, aztán kész.
- Nincs is fehér zászlónk.
- Mé'? Másmilyen van?
- Az igaz, másmilyen sincs. Akkor mi legyen?
- Ilyenkor egy lepedő is megteszi.
- Megteszi, megteszi, de már azokat sem mosták legalább egy hónapja. Már elég gyászos a színük.
- Akkor mi lesz?
- Mi lenne?

- Várunk. Hátha nekik van fehér zászlójuk, aztán küldöttséget szalajtanak hozzánk.
- De még megkínálni sem tudjuk őket semmivel.
- Tán még akad egy kis bor.
- Az lehet, ha az az átkozott Lipót ki nem itta az egész hordót. Német anya szülte aztán úgy issza a bort, mintha magyar lenne.
- Tanulékony, az már biztos. Megyek, megnézem a hordót. Addig kelmed figyeljen, hátha valaki, észreveszi, a várat.
- Melyiket?
- Hát eztet!
- Reménykedjünk!

I. Károly király zászlaja

Közben a sereg csak jött és jött folyamatosan. Kanázsvár alatt meg sem álltak. Úgy csináltak, mintha a torony ott sem lett volna. Mikor aztán már úgy nézett ki, hogy arra sem méltatják, hogy legalább integessenek az ott lévőknek, egy háromfős csoport kivált az akkor már zárt

rendben vonuló királyi hadból és elindult felfelé a meredeken, a torony kapuja felé.

- Na, végre! – sóhajtott fel Sziklai Ödön őrparancsnok, és intett, hogy nyissák ki a kaput.

Amikor odaértek, arról már szó sem esett, hogy miért jöttek, hiszen az nyilvánvaló volt. Az ajánlat szerint, választhattak, hogy vagy beállnak Debreczeni Dózsa seregébe, vagy csatlakoznak Sirok védőihez. A várba való biztos bejutást, Dózsa úr biztosítja.

- Na, mi legyen? – tette fel a kérdést az időközben összegyűlt tízfős őrségnek, Ödön úr. Az egyikük megszólalt: – Szerintem, becsület is van a világon. Nem illene csak úgy hátat fordítani Demeter úrnak.

- Úgy van, úgy van – helyeseltek többen is – jó gazdánk volt ő nekünk.

- Megyünk Sirokra – zárta be a beszélgetést Sziklai Ödön.

Az őrség békével távozott, végig utat nyitottak nekik. Kanázsvárra pedig kitűzték I. Károly király zászlaját.

Arról, hogy létezik egy alagút is Kanázsvár és Sirok vára között, nem szólt senki.

Sirok vára ostromgyűrűben

Mit csinál az ember, aki felhagy minden reménnyel? Megmondta Dante. Elmegy a pokolba. Rejtő Jenő: A fehér folt (részlet).

A királyi had körülfogta Sirok várát. A sereget Debreczeni Dózsa és Drugeth Fülöp vezérelte.

Debreczeni Dózsa a királyi hadak egyik vezére, Károly Róbert odaadó híve volt. Olyan bensőséges kapcsolatban volt a királlyal, hogy egyik gyermekének keresztapja maga a király lett. Volt erdélyi vajda, majd később 1320 és 1322 között a nádori tisztséget is betöltötte.

Drugeth Fülöp címere

Nem kisebb szerepe volt Károly Róbert király hatalmának megszilárdításában Drugeth Fülöpnek, a Sirok vára ellen vonuló had másik vezetőjének. Ő még 1301-ben Károly Róbert kíséretében érkezett Magyarhonba. Az Amadék elleni küzdelemben, Sáros vára alatt két sebet is kapott. Később, mint Szepes vármegye és Újvár vármegye főispánja több alkalommal is összeakasztotta a bajszát Csák Mátéval. Egy alkalommal úgy megszorították, hogy csak familiá-

risának[11], Éles Jánosnak köszönhette, hogy sikerült elkerülnie a fogságot.

Demeter úr a felső vár bástyájáról figyelte, amint a királyi had gyülekezik. Mellette a nagyobbik fia, Miklós állt. A gyermek abban az esztendőben töltötte be a tizenegyedik esztendejét. A kisebbik, Bodon, is ott lábatlankodott körülöttük, de őt még nem túlzottan érdekelte, hogy a katonák miért jönnek folyamatosan. Nem rég lépett bele az ötödik esztendejébe.

- Most mi lesz, édesapám – fordult az apjához Miklós.
- Mi lenne? Majd kiderül, mit akarnak.
- A várat. Nem?
- Csakis. De majd alkudozunk. Akár még jóra is fordulhat a dolog.
- Kár, hogy ezt édesanyám nem láthatja.
- Hidd el fiam, jobb, ha nem látja. Nem babra megy a játék. Ha már szólította az Isten, akkor nyugodjon békében.

Miklós helyeslően bólogatott, aztán megkérdezte:

- Édesapám beállna az új király seregébe?
- Még az is lehet.
- És Máté bácsi? Mit szól majd ehhez?
- Csák Mátéra gondolsz?
- Őrá.

---

[11] a Magyar Királyságban a király vagy más nagybirtokos családjához csatlakozó, annak hadi kíséretét alkotó nemes, akinek védelmét, ellátását ura biztosította. A viszony nem volt öröklétes.

- Szerintem nem örülne neki.
- Szerintem sem. De ő is tudja, hogy Sirok nem olyan vár mint Trencsén. Sirok Trencsénhez mérten csak egy játékszer.
- Nézze apámuram! – futott oda hozzá a kis Bodon – Milyen szép aranyos zászló!
- Hol?
- Ott a Barát és Apáca sziklák tövében.

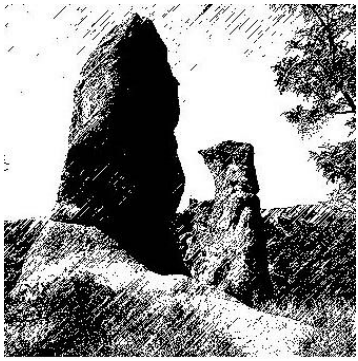

Barát és Apáca szikla

- Ja az? A király zászlaja.
- Mennyi aranyos liliom van rajta.
- Igen, az Anjouknak ez a jelképük.
- Szóval ez a Károberto az Anjouk közül való?
- Úgy bizony a nápolyi Anjuk közül.
- De mit akar ez itt Magyarországon?
- Király akar lenni.
- Miért? Nem jó neki Nápolyban?

- Biztos jó lenne, de tudod ez úgy van fiam, hogy akinek több van, az még többet akar. Aztán ha az is megvan, akkor meg annál is többet.

- Bolond világ ez – jegyezte meg a kis Bodon, mintha értené ezeket az országos dolgokat.

- Meg aztán, fiam – folytatta Demeter úr - Magyarország mindegyik királyi háznak kellene, annyira szép és gazdag ország. De ezek a dolgok még nem rád tartoznak. Még a bátyád sem érti igazán, ilyen is ez a világ, amikor mindenki a másét akarja.

A had pedig a vár körül folyamatosan gyűlt. Igazából csak este látszott mennyien vannak. Tábortüzek tucatjai gyulladtak ki a vár körül.

Követség jön

Mi vitézül éltünk, vitézül meghaljunk,
Egész világnak ezzel példát hagyjunk
Ma mi tisztességet nevünkre szállítunk,
Mai nap szépíti minden elmúlt dolgunk.
Zrinyi Miklós: Szigeti veszedelem (részlet)

Pár napig a várban nem történt semmi. Úgy tűnt, a támadók megvárják, mire minden csapatrész eléri Sirokot. Csak Kanázsvár őrsége jött el a várkapuig. Őket azonnal beengedték. Ödön, Kanázsvár kapitánya tüstént jelentett.

Demeter úr kicsit bizonytalankodott, hogy most, netán meg kellene rónia Sziklai Ödönt, vagy dicséret járna neki. Végül úgy döntött, hogy se dicséret, se megrovás nem lesz. Egyetlen kérdést tett fel:

- Szóltatok a várból induló menekülő alagútról?

- Dehogy, uram. Olyan összevisszaságot hagytunk a pincében, hogy már a látványától is szomorú lesz az ember, nem még, hogy elkezdjen rendet rakni.

Demeter úr szótlanul bólintott, de Ödön kapitány még folytatta:

- Meg aztán, egy földkupacot raktunk a lejárat fölé, azon meg kölessel teli zsákok terpeszkednek, de már eléggé dohos a szaguk.

- Jól van! – mondta Demeter úr és kézmozdulattal jelezte, hogy eleget hallott, menjenek a dolgukra.

Mintha a királyi had arra várt volna, hogy a kanázsvári őrség megérkezzen, még azon a napon, úgy késő délután, amikor a nap már készülődik a lefekvésre, de még próbálta húzni az időt, küldöttség érkezését jelezte a kapu-

őr. Hozták magukkal a fehér zászlót, annak rendje-módja szerint. Demeter úr intett, hogy engedjék be őket.

A követek hárman voltak. A fegyvereiket felszólítás nélkül letették a kapunál, de a fehér zászlóhoz ragaszkodtak. Demeter úr udvariasan eléjük ment, és maga vezette a követeket a felső vár udvarán terpeszkedő tölgyfa hűvösébe. Hellyel kínálta őket, aztán feltette az ilyenkor szokásos kérdést.

- Mi járatban vannak az urak?

A válasz természetesen nem volt kétséges, de mégis így kívánta a hadi regula. Közben egy szolgáló leány vörös bort hozott. Demeter úr, mielőtt válaszoltak volna a kérdésre, udvariasan töltött a vendégeknek.

- Szóval, azt kérik az urak, hogy adjam fel Sirok várát, úgy egyszerű kérelemre.

A küldöttség vezetője, egy fehér szakállú uraság, aki láthatóan korelnök is volt, bólintott.

- De hiszen ez az én családom vára, az Abák dicső nemzetségének vára. Ki merészeli ezt kérni? Mit kérni, parancsolni.
- A király személyesen!
- Tán vétettem ellene?
- Úgy is lehet mondani. Nem hódolt kegyelmed.
- Szóval ez a baj!
- Ez is!
- Miért? Van más is?
- Akad!
- Mégis, mi lenne az?
- Akkor kimondom!
- Rajta! Erre várok!

- Szóval, a fő baj, hogy kegyelmed nem Károly királynak, hanem annak a gazembernek, annak a trencséni Csák Mátének hódolt.

- Ne, de hiszen ő a rokonom!

- Az úgy rendben is volna, de hódolni a király előtt illik. Most, hogy ezt a Barsa Kopaszt is végre móresre tanította őfelsége, illenék, hogy kelmed ne várja meg, amíg ugyanerre a sorsra jut.

A Demeter urat kezdte elönteni a forróság. A dühtől, szép komótosan vörösödött az arca. Nem volt egy diplomata alkat, az már bizonyos. Eddig mindig az történt, amit ő akart. Ez volt az első alkalom, hogy valaki megpróbált parancsolni neki. A pohár betelt. Hadi regula ide, hadi regula oda, kiabálni kezdett.

- Vegyék tudomásul az urak, és vegye tudomásul ez a Karobertó is, hogy velem így nem lehet beszélni. Ha akarom, Trencsén várának urával, akár már holnap kikergetjük ezt a nápolyi jöttmentet, a Felföldről.

A követek felálltak és szó nélkül indultak a várkapu felé. Demeter úr még utánuk kiáltott:

- Ha meg netán Sirok vára kell a királynak, akkor vegye el, én utolsó leheletemig védeni fogom.

Megint nem történik semmi

Nem történik semmi kétszer,
minden új a nap alatt;
gyakorlatlanul születtünk,
s halálunk is próba csak.
Wislawa Szymborska:
Nem történik semmi kétszer.
(Kerényi Grácia fordítása) (Részlet)

Felvirradt a következő nap, de különösebb mozgás nem látszott a királyi táborban. Az éjszaka is csendben telt el, csak néha lehetett hallani az őrök kiáltásait. Demeter urat idegesítette ez a látszólagos nyugalom. Már azért is, mert az ki van zárva, hogy ne történjen semmi. Biztosan az idegeivel próbál játszani ez a Debreczeni Dózsa. Azért valami mégis történhetett az éjjel, mert a had kissé távolabbra húzódott. Ugyan minek? – morfondírozott Demeter úr. Aztán rájött az okra. Ahol az ostromló tábor aznap reggel állt, oda már nem értek el a várból kilőtt tüzes nyílvesszők. Valami paraván szerűségek azért látszottak a várhoz közelebb is, de ezek körül semmi mozgást nem lehetett látni.

- Ravasz ember ez a Debreczeni Dózsa, de talán ez a Drugeth Fülöp még rajta is túltesz – morogta a foga között. – Bezzeg a saját íjászai védelméről nem felejtett el gondoskodni. Szóval akkor ma valami lesz – zárta le magában a következtetést.

De hiába jött el az ebédidő, továbbra sem történt semmi. Este aztán valami mozgás mégis csak látszott. Újabb küldöttség indult a vár felé. Megint csak hárman voltak, de nem ugyanazok jöttek, mint előző nap.

- Kit képviselnek kelmetek? – kérdezte Demeter úr.

- Drugeth Fülöp főispán urat, Szepes vármegyéből.
- Akkor ez egy másik had? – adta az értetlent Demeter úr.
- Nem másik, had. Ugyanaz a had, de a király okos ember. Azért állított két vezért a had élére, hogy ha netán az egyiket megsebesítik, maradjon olyan, aki parancsolni tud.
- Ez így rendben is lenne, de melyik a nagyobb úr?
- Az, hogy melyik a kisebb és melyik a nagyobb, arról a király nem rendelkezett. De egyik sem parancsol a másiknak.
- Sajátságos dolog, de most ez nem is fontos – zárta le a kérdezősködés fonalát Demeter úr – de én sem egyiknek, sem másiknak nem adom a várat.
- Ez már hiba, nagyon nagy hiba – vette át a szót a küldöttség vezetője – mert nagyságod, most még békével távozhatna, gyermekeivel együtt. Viszont ha hódol Károly királynak, akkor meg akár maradhat is Sirok várában, de a király akaratából.

Demeter úr elgondolkozott. Egy ideig csend volt. Már – már úgy tűnt elfogadja az ajánlatot. Legalább is a küldöttség ebben reménykedett. De azt a követek nem tudták, hogy az Abák nem egykönnyen hajlanak meg, még akkor sem, ha azt maga a király kéri. Aztán Demeter úr nagy sokára kimondta a verdiktet.

- Nem! Nem tehetem!
- Akkor támadunk!
- Tegyék azt. Aztán majd az Isten dönt.

A küldöttség ismét dolga végezetlen, távozott.

- Biztos, hogy jól döntött Édesapám? – kérdezte Miklós.

- Biztos! De ezt majd az Isten fogja igazából eldönteni.

Egy várakozással teli éjszaka következett. Demeter úr szemére nem jött álom. Az éjszaka neszei ébren tartották.

Aztán újra megvirradt. A napok várakozással teltek. A királyi had nem mozdult. Az ezt követő negyedik napon hajnalban zeneszó hallatszott és a királyi had megmozdult.

- Mennek már, mennek! – kiáltotta Miklós. De korai volt az öröm. Csak némi átcsoportosításra kertült sor. Aztán elkövetkezett az a végzetes éjszaka.

Demeter urat a király elé vezetik

És megindultak a hegyek,
feltekergőztek az utak,
és bűneim elém siettek,
homlokomról verejték fakadt,
s az egek hídja is rám szakadt,
esők ereszkedtek és apadtak,
mesék, mítoszok dagadtak.
Vasi Ferenc Zoltán: A jövő reményében (részlet)

A következő nap hajnalán, olyan korán, amikor a nap még csak a fél szemét nyitotta ki, és éppen elkezdte kitörülni belőle az álmot, nagy robajjal kivágódott Demeter úr háló kamarájának[12] ajtaja, és valami idegen katonák tódultak be rajta. Sirok várának ura először azt hitte, hogy mindez álmában történik, de amikor a kiabálás fokozódott, ráébredt, hogy ennek a fele sem tréfa. Itt valami nagy szörnyűség történt. Jól gondolta, mert az éjjel a nagy csendességben Sirok vára gazdát cserélt.

Egy érces hang rákiáltott az úrra:

- Ön uram, a király parancsából a foglyom.

Még válaszolni sem tudott, máris hálóruhában kirángatták a folyosóra és tuszkolták, vitték valahova. Egy villanásra látta, hogy a két fiával is ugyanez történik. Miklós próbált kiabálni, de belefojtották a szót. A várkapu előtt, szó szerint fellökték Demeter urat egy lóra, és nagy sebesen elindultak vele a királyi tábor felé.

Egy díszes sátor előtt újra talpra állították. A sátor függönyét félrehúzta valaki, Demeter urat pedig egyszerűen

[12] itt hálószoba

belökték. Egy ember ült egy paravánon a sátor másik végében. Az ismeretlen megszólalt:

- Debreczeni Dózsa vagyok!

Demeter úrból elszállt az álom. Tulajdonképpen csak ekkor fogta fel, hogy ami vele történik az nagyon is a rideg valóság.

- Hogyan véded te a várat. Hiszen bármi jöttment is el tudja foglalni. Micsoda gondatlanság ez?

Így mondta, tegeződve. A hangjából érezni lehetett a megvetést.

- Az embereim, amikor felmásztak a vár falára, mindenütt alvó őröket találtak.

Dózsa megfogta Demeter úr grabancát és a sátor bejáratához tolta, majd félre húzta a nehéz brokátfüggönyt.

- Látod? Sirok várán már a király liliomos zászlaja leng. A vár a mienk. Micsoda szégyen. Egyetlen kardcsapás nélkül a mienk. Még azt mondják, hogy a te ereidben királyi vér csörgedezik. Aba Sámuel, ha látná odafentről, biztosan szégyellné magát. Még helyetted is. Szerencse, hogy ezek után, a mi urunk, Károly a király, már akkor sem szándékozik rád bízni a várat, ha netán behódolsz neki.

- És akkor velem mi lesz? – szólalt meg Demeter úr elcsukló hangon.

- Ezt nem az én dolgom eldönteni. Gyermekeiddel együtt, Budára viszünk, egyenesen a király elébe. De sok jóra ne számíts.

A hosszú úton Demeter úrnak összekötözött kézzel kellett a lovon ülnie. A gyermekeinek szintén. Csak annyi időt adtak nekik az indulás előtt, hogy normálisan felöltözhessenek.

Budán a királyi palota előtt hosszasan várakoztatták őket. Úgy tűnt, ez is a büntetés része. Több mint félnapos várakozás után a király elébe jutottak. Demeter úr akkor látta először őfelségét. Meg is állapította magában, hogy egész királyos tartása van. De amikor térdre lökték, már gondolkozni is elfelejtett.

- Felséges királyom – kezdte volna mondani, de a király mellett álló nádor belefojtotta a szót.

- A beszéd ideje elmúlt! Őfelsége már döntött. Birtokaid a királyra szállnak, te pedig halálodig száműzetésbe mész, a Kárpátokon túlra, fiaiddal együtt. A birtokaidat ők sem örökölhetik. Csak annyi földet szerezhetsz magadnak, amelyen a sírod éppen elfér.

A király bólintott, majd intett, hogy vége a meghallgatásnak.

Demeter, úr két fiával együtt, elindult a hosszú útra. Hogy mi lett velük, senki sem tudja. De az biztos, hogy a király az ítéletével példát statuált: Így jár mindenki, aki a királyával szembe fordul. És még örülhet, hogy életben marad.

Ki következik?

Hetedhét országban
Nem találtam mását,
Szeretem szép, beteg,
Csengő kacagását,
De nagyon szeretem.
Ady: Vallomás a szerelemről (részlet)

1320-ban Sirok vára sértetlenül került Károly király kezébe. Természetes dolog, hogy lecserélték a vár őrségét. Erre már azért is szükség volt, mert a tisztek, ha titkolták is, még mindig Csák Máté pártján álltak. A király Kompolthy Imrét tette meg várnagynak. Azt a Kompolthy Imrét, aki vitézül helyt áll a rozgonyi csatában és részt vett a Borsa Kopasz-féle lázadás leverésében is. De Kompolthy Imre nem csak Sirok várát kapta meg a királytól, hanem a kegyvesztett Csobánka Pál birtokait is, így Visonta, Kürt, Hajonta, Lak, Halász és Adács falvaknak is ő lett az ura.

Kompolthy Imre egy messze földön híres ember volt, de nem csak a vitézsége miatt, hanem azért is, mert ugyancsak sűrűn forgolódott a szoknyák körül. Ahogyan mondani szokták, nagytehetségű ember hírében állt.

Amikor átvette Sirok várát, nem csak az őrséget cserélte le, hanem a konyhán dolgozóikat, meg a szolgaszemélyzetet is. Egyre több és több zsenge leány került a várba. A várnagy olyan kedvesen beszélt velük, mintha úri hölgyek lennének. Csoda-e, hogy ettől az asszonynak valók kezdtek egyre gyorsabban belehabarodni a kapitányba. Ez odáig fajult, hogy Kompolthy kapitány nem tudott úgy végig menni a várudvaron, hogy az asszonynép körül ne ve-

gye. Ezt még úgy el tudta volna viselni, de a sok mézes-mázos beszéd már idegesítette.

Pedig ez még mindig nem volt elég. Kezdtek terjedni a pletykák, hogy a kapitány éppen kivel töltötte az elmúlt éjszakát. Mert az csaknem tekinthető véletlennek, hogy néhány fiatal leány erősen karikás szemekkel jelentkezett munkára. Ráadásul egyszerre többnek is karikás lett a szeme. Na, innen indult az után a pletyka, hogy Kompolthy kapitány bizonyára nőfaló. Szó, ami szó, néha a kapitány úr is erősen lestrapáltnak tűnt, de ez még csak tovább fokozta a vágyat arra, hogy elinduljon a találgatás, vajon ki lesz a soros.

Az elkövetkező hét szombatjának reggelén, úgy körülvették Kompolthy Imre kapitányt, hogy az már egyenlő volt a letámadással. Ráadásul mindenki egyszerre beszélt, így végső soron, egyiknek sem lehetet megérteni a szavát. A kapitány pedig nagy idegességében odakiáltott nekik. Nem parasztosan, de már csak úgy félig urasan:

- Hölgyeim! Tessék sorba állni.
- Én! Én! Én! – csiviteltek a lányok és a kezüket nyújtogatták Kompolthy felé.

Ismét hangzavar kerekedett. A kapitány intett a kezével. Csodák csodája, csend lett. A hirtelen csend miatt, a kapuőr is odafutott.

- Segíthetek kapitány uram?

Ismét úrrá lett a hangzavar. Csak a főszakácsnő tudta túlkiabálni.

- Ni má', a vén kecske is megnyalja a szót!

Erre kitört a hahotázás.

A kapuőr dühödten ráripakodott az asszonynépre:

- Nem hallottátok? Álljatok sorba! Mindenki sorra kerül, ugye kapitány úr?

Kompolthy Imre elmosolyodott.

- Írd fel a neveket!
- Az bajos lesz!
- Miért?
- Nem tudok írni, uram.
- Jól van. Akkor jegyezd meg őket arcról. Aztán szólj nekik, ha sorra kerülnek!
- Igenis!

Hogy aztán ez a dolog hogyan történt, vagy, hogy megtörtént-e egyáltalán, azt nem lehetett tudni. Egy biztos, annyi pirospozsgás arcú boldog asszonyt, mint amennyit Sirok várában látni lehetett, másutt nem lehetett fellelni.

Az biztos, hogy nem csak a környékbeli asszonyok voltak megelégedve Kompolthy Imrével, hanem a király is, hiszen 1324-ben várnagyi tisztségében megerősítette.

A bosszúálló király

Harangoznak délre,
Udvari ebédre;
Akkor mene Felicián
A király elébe.
Arany János: Zách Klára (részlet)

Amíg Kompolthy Imre továbbra is boldogította a lányokat és az asszonyokat Sirok várában, az országban még nem volt igazi nyugalom.

Eleinte csak látszólag volt eredményes Károly király próbálkozása a béke helyreállítására. Hiába törte meg Csák Máté hatalmát, többen is ellene fordultak. Ezek közül a legszörnyűbb Zách Felicián esete.

Orlai Petrics Soma: Zách Felicián

Zách Feliciánt még Csák Máté emelte ki az ismeretlenségből. Ennek ellenére, amikor Csák körül szorult a hurok, Zách Felicián átállt Károly király oldalára. Hogy aztán az ezért járó jutalmat találta kevésnek, vagy tényleg igazak voltak azok a pletykák, amelyek arról szóltak, hogy a felesé-

gét, mások szerint a lányát elcsábította az a Kázmér herceg, aki később lengyel király lett és Nagy Kázmérként emlegettek, azt nem lehetett tudni. Tény az, hogy 1330. április 18-án, a visegrádi palotájában éppen ebédelő királyi családra puszta karddal rárontott, a királyt és a királynét megsebesítette. Miután a király már korábban megengedte neki, hogy a palotába és a király lakosztályába bármikor bejöhet, az őrök nem állíthatták meg. A legrosszabbul a királyné járt, mert Zách, egy suhintással négy ujját vágta le.

Arról, csak suttogva mertek beszélni az emberek, hogy ezt a tettet a király hogyan bosszulta meg. Talán Felicián járt a legjobban, mert őt a berontó palotaőrség felkoncolta. A feje kivételével testének darabjait a kutyák elé vetették. A fejét viszont a király Budára vitette és ott egy karóra tűzve állították közszemlére. Ezt követően a Zách família nagy részét kivégezték. A legrosszabbul a lánya, Klára járt, akinek mindkét kezéről levágtak négy ujjat, majd lemetszették az orrát és az ajkát. Így megcsonkítva vitték körbe az országban, ahol azt kellett kiabálnia, hogy „Így lakol, aki hűtlen a királyhoz!"

Erről a szörnyű bosszúról Kompolthy Imre úgy szerzett tudomást, hogy éppen Egerben volt, amikor a szerencsétlen Klárát a főtéren bemutatták. Bele is borzongott keményen.

Az elfeledett jutalom

Az ember sose kérdje: érdemes,
vagy nem érdemes? Tegye azt, amit kell.
S ha egyáltalán valami érdekel,
nem az, ami volt, hanem ami lesz.
Ács Károly

Egy magát Chenyknek nevező cseh vitéz, akit a magyarok egyszerűen csak Cenk lovagként emlegettek, még akkortájt csatlakozott Károly királyhoz, amikor már javában folyt a kiskirályok megtörése. Ott volt a rozgonyi csatában, de amikor Sirok várának bevételére gyűlt a királyi had, őt is a vár alá rendelte a király. Egyike volt annak a három parlamenternek, akiket Demeter úr egyszerűen kizavart a várból. Utólag nézve, ez a kizavarás nagyon rossz húzás volt. De ugye, késő bánat, eb gondolat. Amikor aztán Károly király valóban az ország ura lett, elérkezett a jutalom osztás ideje. Ebben a dologban, a cseh vitéz valahogyan elfelejtődött. Igaz ugyan, hogy ő kapta meg a Tisza melletti Bura községet, meg a hozzá tartozó földeket is, de jóval többet érdemelt volna. Hiába próbálták vigasztalni, hogy Burán borból több is van, mint kellene, hiszen magáról a boráról kapta a nevét. Csak éppen a Borából idővel Bura lett.

Végül a királyi kancellárián figyeltek fel arra, hogy Chenyk vitéz nagyobb jutalmat is megérdemelne. De mivel az eloszthatő dolgok már elfogytak, a nádor azt fundálta ki, hogy az egyik királyi várat, nevezetesen Sirok várát kapja meg jutalomként. Igaz, hogy akkor Sirok vára, legalább is papíron, valóban királyi vár volt, de Kompolthy Imre úgy gondolta, hogy a vár, tulajdonképpen az ő jutalma. Végül az a salamoni döntés született, hogy Czenyk vitéz ugyan meg-

kapja Sirok várát, de köteles megtartani várnagyként Kompolthy Imrét. Egyben úgy kell uralnia Sirokot, mintha az továbbra is a király vára lenne.

Vak János cseh király

Az erről szóló adománylevél 1331-ben kelt. Chenyk vitéz azonban 1337-ben váratlanul visszatért Prágába. Sokan azt rebesgették, hogy a távozása azért következett be, mert valami nézeteltérés keletkezett közte és Kompolthy Imre között. Lehet, hogy ez is közrejátszott a dologban, de a távozásában inkább az kapott szerepet, hogy Chenyk vitézt maga a cseh király hívta vissza. Ugyanis, luxemburgi vagy más néven Vak János cseh király, 1336-ban magyar és lengyel segédlettel betört az Osztrák Hercegségbe, és így szüksége lett Chenyk vitézre is. Érdekes dolog, hogy ez a háború Károly királynak is hasznot hozott, ugyanis az osztrákok kénytelenek voltak visszaszolgáltatni a Muraközt a magyar királyságnak. Más kérdés, hogy ez a hadjárat a cseh

király számára mondhatni végzetes lett, hiszen elvesztette egyik szemét és három évvel később teljesen megvakult.

Chenyk vitéz távozásával Sirokból hivatalosan ismét királyi vár lett. Kompolthy Imre meg továbbra is várnagyként, még 1339 közepéig úgy kezelte Sirokot, mintha az övé lenne. Ekkor Sirok vára már valóban királyi vár lett. Tornyában ott lengett Károly király liliomos zászlója, miként az illett.

Az végül is nem derült ki, hogy Kompolthy Imre miért mondott le a várnagyságról. Hallani lehetett olyat is, hogy a sok szoknyakerülgetés már annyira lefárasztotta, hogy jártányi ereje alig maradt. A jóakarói viszont azt állították, hogy egyszerűen egy jobb és jövedelmezőbb helyet talált magának.

Amikor látszólag nem történik semmi

Minden eseménynek, történésnek megvan a maga oka - minden válasz valamire. Ezért bizton állíthatjuk: nincs véletlen.
Hioszi Tatiosz

Sirok várában 1339 és 1372 között viszonylag nyugalmas élet folyt. A várnagyok, annak rendje-módja szerint, váltották egymást, és bizony több várnagyról is keringtek érdekes pletykák. Természetesen minden történet valamilyen formában a fehérnéppel volt kapcsolatos.

Állítólag Kompolthy Imre távozása után, úgy tíz esztendővel, egy Morocz vagy Borocz nevű ember lett Sirok várának kapitánya. Sokak szerint nem volt magyar ember, hanem valahonnan a déli végekről származott. Amikor a király kinevezte várnagynak, már volt asszonya is, aki Márta névre hallgatott, meg két gyermeke is, egy fiú meg egy leány. A fiú volt az idősebb. Mihálynak hívták. A leányt az anyja után szintén Mártának keresztelték.

Nos, ez a Morocz, akit a keresztnevét illetően Sándornak mondtak, hirtelen haragú ember hírében állt. Egy alkalommal, még Károly király idejében, úgy összekülönbözött egy királyi adószedővel, hogy az valami miatt holtan esett össze. Igaz, hogy a dolog, borozgatás közben esett meg, de sokak szerint még az ivászat elején, így, a halálának nem a bor lehetett az oka.

A király, miután a saját várában esett meg a dolog, az ügyben maga döntött. Morocz Sándort bűnösnek találta és élete fogytáig börtönbe záratta. Morocz családja kis híján földönfutóvá vált, mert a regula szerint nekik el kellet volna hagyni Sirok várát. De az új várnagy, bizonyos Tibériusz, szeretettel marasztalta őket, már annál is inkább, mert szen-

tül meg volt győződve róla, hogy Morocz Sándor az adószedő halálában ártatlan. Ebben a meggyőződésében Márta asszony is közrejátszott, mert ugyancsak látványosan tudta ringóvá tenni a járását. Csaknem öt esztendőbe tellett, mire sikerült találniuk egy tanút, aki esküvel állította, hogy mielőtt a lócáról lefordult volna az adószedő, a szívéhez kapott, és nehezen szedte a levegőt.

Morocz Sándor ügyét újra tárgyalták és az egykori várnagyot az adószedő halálában ártatlannak találták. Szerencsére éppen ekkor üresedett meg a várnagyi szék Sirok várában, így a király Sándor urat visszahelyezte eredeti tisztségébe. Tibériusz úr nagyon bánta, hogy segített kiszabadítani Márta asszony férjét a börtönből, hiszen már éppen elkezdődött az összemelegedésük. De valami mégsem volt teljesen rendben Morocz János körül, mert alig négy hónappal az után, amikor újra várnagy lett Sirokon, egy éjszaka visszatérőben Kanázsvárból, valaki az erdei ösvényen leütötte, és meghalt. Onnan tudták meg Sirokon, hogy valami baj történt, hogy a várnagy lova hajnalban ott nyihogott a várkapu előtt. Persze azonnal elindult a pletyka. Szárnyra keltek olyan híresztelések, hogy az a bizonyos adószedő sem azért halhatott meg annak idején, mert a szívével baj volt. Hiszen valaki, bosszút állt, miatta. Aztán arról is pletykáltak, hogy Tibériusz úr tehette el láb alól Morocz urat, mert ugyancsak szerette volna Márta asszonyt a magáénak tudni.

Egy biztos, Márta asszonynak ugyancsak megdobbant a szíve, amikor Tibériusz úrról elindult a pletyka. Titokban ő is megpróbálta megkeresni, de sikertelenül. Amikor Sirokra a király kinevezte az új várnagyot, a Morocz családnak mennie kellett. Azt, hogy merre vetette őket a sors, azt nem lehetett kinyomozni. Csak annyi hír jutott el róluk, Sirokra,

hogy Mihály, Morocz Sándor gyermeke, természetét illetően, az apjára ütött. Ő is hirtelen haragú ember lett és egyáltalán nem vetette meg az italt. Nem sokáig fog élni – mondogatták az öregasszonyok. Bizony igazuk lett.

Az ikrek

Nem kell egyedül élned a világban, ott van a testvéred.
Albert Schweitzer

Ez a történet szintén Sirok várának egyik kapitányával esett meg, de már Nagy Lajos király idejében, állítólag a 1370-es évek vége felé. A kapitány nevét nem jegyezte fel senki, de az ikrek keresztneve fennakadt a mesék fonalán. Sirok várának ez a kapitánya valahogyan belehabarodott egy leányba, akiről aztán kiderült, hogy nem is bele lett szerelmes, hanem az ikertestvérébe. A dolog meglehetősen bonyolult, de mindjárt világossá válik, ha a dolgok mélyére nézünk.

Egy Boriska nevű asszony járt fel naponta a várba, a faluból. Minden nap friss zöldséget és gyümölcsöt hozott, mert a kapitány úr megkövetelte, hogy ami tegnapról megmaradt, azt vessék a disznók elé, mert az már nem embernek való. Egy alkalommal Boriska két sudár leánnyal állt meg a várkapu előtt. A kapitány éppen a kapuőrséget vizitálta, és ugyancsak elkerekedett a szeme, amikor a két leányt meglátta. Szó, ami szó, úgy hasonlítottak egymásra, mint két tojás. Még a nevük is alkalmas volt arra, hogy összekeverjék őket. Az idősebbet Hannának, a fiatalabbat meg Annának hívták. Igaz, hogy Hanna csak két fertályórával volt idősebb Annánál, de ez az aprócska korkülönbség nem látszott meg rajta. Mindkettőnek olyan férfi szemeket igéző ringó csípője volt, amelyről, férfiemberember legyen a talpán, aki el tudja fordítani a szemét.

Amikor a kapitány meglátta Borcsát az ikerlányokkal, teljesen lebénult. Nem, hogy fogadni tudta volna a köszö-

nésüket, még hebegés sem jött ki a száján. De kisvártatva megemberelte magát, és már egy bólintásra futotta.

Boriska egy pillanat alatt elhadarta a lányok élettörténetét. A kapitány megkérdezte:

- Akkor most melyikőtök a Hanna.

- Én, én, én! – kiabálta az egyik, némi viháncolás közben.

- És melyikőtök Anna!

- Én, én, én! – hangzott el újra. De azt, hogy melyikük mondta, azt a kapitány nem tudta eldönteni, mert hiszen a hangjuk is teljesen egyforma volt. Egy biztos, megtetszettek neki a lányok, de, hogy melyik, azt továbbra sem tudta megkülönböztetni.

Hogy valaki első látásra szerelembe esik, az bizony megtörténik, de azt, hogy kivel, azt általában nem kell találgatni. Most viszont bekövetkezett. A kapitány újra feltette a kérdést, de nem ám úgy, ahogyan előbb. Rámutatott az egyik leányra.

- Ugye te vagy Hanna?

- Dehogy is. Én Anna vagyok.

- Rendben, akkor te vagy Hanna – mutatott a másik lányra. Az helyeslően bólintott.

- Na, végre!

De a kapitány továbbra sem tudott semmi különbséget tenni a két lány között. Teljesen egyformák voltak.

Másnap Boriska újra megjelent a két lányával együtt. A kapitány egy nagy csokor vadvirággal fogadta őket, majd a csokrot annak a leánynak a kezébe nyomta, akit Hannának gondolt. A leány teljesen elpirult és kacagva futott egy kört. Boriska csak rántott egyet a vállán, amikor a kapitány kérdőn nézett rá.

A virágcsokrok, meg az apró ajándékok sora folytatódott. Néhány hónap múlva sor került a leánykérésre. Adták a lányt, persze, hogy adták. Nagy tisztesség az, ha egy falusi lányból kapitányné lesz. De a kapitány továbbra sem volt biztos abban, hogy kinek adta az ajándékokat. Aztán egy esti borozgatás közben, amikor a lányok apja éppen fent járt a várban, hogy az esküvő részleteit megbeszéljék, a kapitány úr megtudta, hogy ő bizony Annának adta a virágcsokrokat is, meg az apró ajándékokat is.

- De nincs semmi baj, kapitány uram – vigasztalta az örömapa – mert Anna tovább adta az ajándékokat Hannának.
- Akkor én végig Annának udvaroltam, Hanna helyett?
- Úgy bizony!
- De akkor én most honnan fogom tudni, hogy az én feleségem Anna vagy Hanna.
- Az már a kegyelmed gondja, kapitány uram. Én csak annyit tehetek, hogy adom a lányt.

Így történt aztán, hogy Sirok várának kapitánya elvett egy olyan leányt feleségül, akiről még a halálos ágyán fekve sem tudhatta meg, hogy valójában kivel élte le az életét. Hannával, vagy Annával. Vagy talán, hol ezzel, hol azzal?

Valami készül Sirokon

Az élet fő célja – tett; s tenni magában vagy másokkal együtt senkinek nem lehetetlen. Tehát tégy!
Kölcsey Ferenc

Már a nagynak nevezett I. Lajos volt Magyarország királya és az apja I. Károly az örök álmát aludta, amikor a király ellátogatott Sirok várába. Ez az Úr 1372. esztendejében történt. Nem véletlenül ment Sirokra, hanem azért, mert valakitől meghallotta Darnó király meséjét és kíváncsi lett arra, hogyan is néz ki ott a világ, ahol ilyen legendák születnek.

Akkoriban, mivel Sirok vára királyi vár volt, királyi várnagy állt az élén, vagyis, hogy olyan ember, akinek közvetlenül a király parancsol. De amit a király ott látott, az bizony nem töltötte el örömmel. A vár omladozó falai nem nyújtottak megnyugtató látványt. Meg aztán a vár olyan volt, mintha elfutott volna fölötte az idő. Időközben a hadi dolgok óriásit fejlődtek, de mintha ezzel a vár nem akart volna törődni. Szóval olyan volt, mint az a leány, aki messziről gyönyörűnek tűnik, de nem ajánlatos közelebbről is megtekinteni.

A király kérdőre vonta a várnagyot, de az nem tehetett mást, mint széttárta a karját.

- Már bocsánat felség, de se pénz, se posztó! –
- Miért nem szóltál fiam?
- Szóltam én felséges uram. Évente több levelet irt már az elődöm is a kancelláriára, de még válaszra sem méltatták őket.

- No, csak menjek vissza Budára, majd én rendet teszek! Mutasd mit írtál legutóbb!

A várnagy, akit Domoszlai Miklósnak hívtak, benyúlt a ládafiába és előhúzott belőle egy pergamentekercset. A király neki állt olvasni.

- Bizony ebben tényleg minden benne van – a lap aljára pillantott – és már egy fél esztendeje írtad.

- Így van felséges uram, de válasz nem jött. Ráadásul én azóta már kétszer jártam Budán, de a kancellárián mindig azt mondták, hogy várjak. Még nincs döntés.

A királynak már nem csak az arca, de a füle is vörösödött a dühtől. Tüstént hívatta a nádort, aki éppen a kíséretében volt, de elment megtekinteni azt a két kőbálványt, amit Barátnak és Apácának mondanak.

Magyarország nádora akkoriban László (II.) oppelni[13] herceg volt, aki egyben betöltötte a kunok bírája tisztet is. De hiába hívatta a király a nádort, ő sem tudott választ adni a dologra. Habár hebegett-habogott, de az igazi okot nem mondta ki. Nevezetesen azt, hogy már elege volt a nádorságból és szeretne megszabadulni tőle. De erre még néhány hónapot várnia kellett.

Valójában a király tisztában volt azzal, hogy ez a két trónon ülés meglehetősen sok pénzt emészt fel, bár az jól hangzott, hogy Lajos nem csak Magyarország királya, hanem Lengyelországé is, de mindennek ára van, így a királykodás-nak is. Hirtelen támadt egy ötlet.

- Mondd csak fiam – fordult oda Domoszlai Miklóshoz – a magad pénzéből meg tudnád oldani a dolgot?

---

[13] tartomány Lengyelországban, az Odera partján

A várnagy hirtelen szólni sem tudott, nyelt egyet, aztán rákérdezett:

- Ha felséged parancsolja, akkor megpróbálhatom.

- Nem gondoltam ingyen – mondta a király – hanem – és itt kissé elakadt a mondókája.

Miklós várnagy vett egy nagy levegőt és rákérdezett:

- Akkor hogyan gondolja fenséged?

- Hogyan? Mondjuk, zálogba adom neked a várat és a váruradalmat.

Miklósnak visszatért a vér az arcába.

- Szóval zálogba?

- Igen! Ha meg nem tudnám kifizetni, akkor a tied és a családodé lesz az uradalom.

- De hiszen felséged tudja, hogy én …

- Persze, persze, de Krisztus urunk koporsóját sem őrizték ingyen.

- Ha más megoldás nincs, akkor én, felséged engedelmével rendbe teszem Sirok várát.

- Legyen úgy!

A szerződést a királyi kancellária hamarosan megküldte, Domoszlai Miklós várnagy lépett egyet a ranglétrán és megkezdődött Sirok várának rendbetétele.

Ki is ez a Domoszlai Miklós?

Sem utódja, sem boldog őse,
Sem rokona, sem ismerőse
Nem vagyok senkinek,
Nem vagyok senkinek.
Ady Endre: Sem utódja, sem boldog őse… (részlet)

Kicsit elgondolkoztató, hogy ki is ez a Domoszlai Miklós, akivel a király csak úgy leül egyezkedni. Nyilván nem valami jöttment, hiszen egy akkora vár kapitánya, mint Sirok, nem akárki lehet, ráadásul ő még Heves vármegye ispánja is volt.

Az biztos, hogy Domoszló faluról vette a nevét. Ebben a faluban ugyanis, már az 1200-as években, legalább is a század második felében, királyi solymárok laktak. A falut 1320-ban már Kompolti Gergely birtokolta.

Imre magyar király a Turóczi krónikában

Ha elkezdjük visszafelé lapozni a történelem nagykönyvét, akkor azt találjuk, hogy korábban ezen a területen

az Abák voltak az urak. Majd egy bizonyos István vagy Sepán birtokot kapott Imre királytól a Hernád folyó mellett, egy Zaka nevű helyen. Ennek az Istvánnak két fia volt. Az egyiket Csíznek hívták, a másikat Kompoltnak. Ezek a fiak IV. Béla király idejében még jó egészségnek örvendtek.

István fia Kompolt volt, akiről végül is a család a Kompolti nevet nyerte. Ez a Kompolt, IV. Béla királytól a Tarna vize mellett, Eger és Gyöngyös között nyert birtokot, amelyen volt egy akkor még neve sincs falu, amelyet aztán az új birtokos, saját nevéről, Kompoltnak keresztelt el.

Ennek a Kompoltnak négy fia volt, Hertvig, Henrik, Pál és Péter. Közülük Hertvig 1283-ban Fülek várában várnagyi tisztséget töltött be.

Aztán jött I. Károly király, aki kicsit átalakította a dolgokat, mert a hozzá hűtlenné vált Aba Amadétól a birtokát elvette és a Kompoltiaknak adta. Kompolt fia Péter volt a felmenője Kompolti Gergelynek, aki aztán Domoszló faluról véve a nevét a Domoszlai család ősének tekinthető. No, ennek Kompolti, később Domoszlai Gergelynek volt a fia Domoszlai Miklós.

Sirok vára megszépül

Jókedvet adj és semmi mást, Uram!
A többivel megbirkózom magam.
Akkor a többi nem is érdekel,
szerencse, balsors, kudarc, vagy siker.
Garai Gábor: Jó kedvet adj… (részlet)

Domoszlai Miklós 2000 aranyforintot ölt bele, Sirok várának megújításába. Bizony volt mit javítani.

Károly Róbert aranyforintja

Ez a 2000 aranyforint rettenetesen sok pénz volt. Egy aranyforintos érme súlya 2,5 g körül mozgott. Miután 23 karátos[14] volt, csaknem tiszta aranynak minősült. Ekkora pénzről a jobbágyok legfeljebb csak álmodni mertek. Magát az érmét 1325 és 1342 között verték, még I. Károly király parancsára.

Természetesen a vár rendbetételéhez szakértő mesterekre volt szükség. Ezeket Miklós úr Itáliából hozatta. Az

[14] az aranyötvözet finomságának jelölésére szolgál. A tiszta arany 24 karátos.

átgondolt irányítás és a sok munkáskéz meghozta az eredményt. Nem egészen egy esztendő múlva Sirok várára rá sem lehetett ismerni. Miklós úr különösen odafigyelt a vár barlangrészeinek javítására, és arra, hogy a földalatti folyosók és termek szellőztetése biztosított legyen. Ostrom esetén ugyanis a szükséges élelmet valahol tárolni kellett és erre leginkább a barlangrészek voltak alkalmasak.

A pénzből futotta arra, is, hogy a tarisznyavárként működő Kanázsvár tetőt kapjon, és valami felvonóhíd szerűséget is ki kellett építeni a bejárathoz. Ettől aztán Kanázsvár úgy nézett ki, mintha igazi vár lenne, de persze csak a hozzá nem értők látták annak.

Amikor minden elkészült, a királyi kancellária kiállította a záloglevelet és Domoszlai Miklós úgy élhette életét, mintha az ország egyik zászlós ura lenne. De minden jónak vége szakad egyszer. Amikor Nagy Lajos király elköltözött a felmenőihez, az utódlás körül bonyodalmak akadtak. Mígnem, 1387-ben megoldódni látszott a dolog, mert Zsigmond lett a győztes a nagy trónért való tülekedésben. Hirtelen megszűnt a nyíltan zavarosban halászás lehetősége, ugyanakkor többen is szemet vetettek más, de főként a szomszéd vagyonára. Így járt Domoszlai Miklós is, már annál is inkább, mert Sirok vára már messziről vonzotta a szemeket. A kényelmes zálogozás napjai leáldozóban voltak.

A Sirok és Kanázsvár közötti alagút rejtélye

Mindazt, amit a föld mélye rejt,
Amit merész kezével fejt,
Vés a vájár, csillén szalaszt
Napfénytelen ott lent, mindazt
Dúsan sosem ontja bánya,
Föld anyánknak ő a lánya:
Drága áron adja kincsét –
Kívánj nekünk jó szerencsét.
(Magyar bányászrigmus)

Nagy Lajos király és Domoszlai Miklós között létrejött megállapodásban az is szerepelt, hogy biztonságosan járhatóvá kell tenni azt az alagutat, amely összeköti Sirok várát Kanázsvárral. Az alagúton történt javítások során az építők érdekes, de kissé félelmetes dologra akadtak. Amikor a Lahócza hegy tájékán, keletkezett kisebb omlást akarták megszüntetni, valamiféle ismeretlen járatokra[15] akadtak. Az Itáliából érkezett Márió mester, amikor meglátta, csak állt ott, mint Bálám szamara, mert ő még ilyet addig nem látott. A gyér fáklyafényben kisebb-nagyobb üregek látszottak. Némelyik úgy nézett ki, mint egy ember méretű barlang, de volt olyan is, amely szabályos folyosónak látszott. Ezek az üregek nem voltak nagyok, de a gyér világításnál kissé ijesztően hatottak. Volt olyan, aki egyenesen a pokol kapujának tartotta a bejáratukat. Az egyik ember, akit Domoszlóról toboroztak, jelentette, hogy ő bizony tudja mi ez.

Márió mesternek felcsillant a szeme.

- No, akkor, ha tudod, akkor mondd fiam!

[15] bányavágat

- Szerintem ezt még a rómaiak csinálták!
- A rómaiak? Itt? Túl vagyunk a limesen.
- Az nem jelent semmit, mester uram, mert ezt a valamit a föld alatt csinálták, ahol nem láthatta őket senki.
- Jó, jó, de mit kerestek?
- Aranyat!
- Aranyat? Itt még arany is van?
- Van bizony. Van itt a Mátrában ezen túl minden, csak észre kell venni. De csak suttogva merünk beszélni róla, akkora titok.
- Mi az a minden?
- Például van vas. Az én felmenőim is emiatt költöztek Domoszlóra, még III. András király idejében.
- Akkor ezt a várnagy úrnak is tudnia kellett, de erről nem szólt egy szót sem.

Bányajelenetet ábrázoló üvegkép a XIII. századból

Este a mester, a vacsoránál nekiszegezte a kérdést a várnagynak.

- Tényleg bányásztak aranyat a Mátrában a rómaiak? Miklós úr nem lepődött meg.

- Igen, ez így volt. Legalább is nekem ezt mesélték. De nem csak arany van, hanem például vas is. Az én felmenőim is beszéltek róla, sőt, ha jól tudom még az a bizonyos vasérc bányászatra vonatkozó királyi adománylevél is itt lehet valahol a láda fiában, a papirusz tekercsek között.

- Jó lenne megkeresni! Mert, csak van benne valami, ami felhasználható lenne az alagút építésekor.

Miklós úr kinyitott egy nagy ládát és elkezdett turkálni benne. Beletelt egy fertályórába, amíg meglelte a keresett tekercset. Nem az eredeti királyi irat volt, hanem annak a másolata, vagy talán a másolat másolata. Széttekerte, és elkezdte olvasni.

- Latinul van. Így olvassam, vagy mindjárt mondjam magyarul? – kérdezte.

- Talán magyarul jobb lenne.

Rendben! Akkor hallgassa kelmed! „*Mi Endre, Isten kegyelméből Magyarország királya, adjuk emlékezetül a jelen irat értelmében mindenkinek, akiket illett, hogy hívünknek, Kompolt comes fiának, Péternek, mint mondják, Domos-law nevű birtokán vasbánya találtatott fel; akarjuk pedig, hogy mindazon idegenek, kik azon vasbányánál mint vendégek fognak időzni, vagy mások, kik a bánya művelésére jönnek, vagy egyesülni akarnak, királyi szabadságunknál fogva jöjjenek szabadon és biztosan, és minden félelem nélkül gyűljenek össze királyi védelmünk alatt, összegyűlvén tartózkodjanak ott és műveljék a vasbányát hatályosan és szorgalmasan azon szabadsággal, mellyel bírnak országunk nemeseinek ilyneműbirtokain a többi idegenek és munkások. Kelt Budán, Keresztelő Szent János születése ünnepe előtti pénteken, az úrnak 1296. évében.*”

Márió úr élénken bólogatott, aztán megszólalt:

- Bizony ezt jó lett volna előre tudni! Ezek szerint az én emberem olyan családból származik, aki tudja, mi az a bánya.

- Ezek szerint.

A következő napon a Márió mester magához rendelte azt a bizonyos embert, aki Domoszlóról jött.

- Vagytok többen is Domoszlóról?

- Igen uram, négyen.

- Dolgoztál már bányában?

- Természetesen. De mind a négyen voltunk már odalent.

- Rendben. Hogy is hívnak téged fiam?

- Engem?

- Igen, téged, ha téged kérdezlek.

- Dezsőnek.

- Ejnye de uras a neved. Egyszer talán még úr is lehet belőled. No, de túl a viccelődésen, én máris urat csinálok belőled. Ti négyen fogtok alkotni egy csapatot és te leszel a vezetője. Te leszel a csapatvezető váján. Természetesen, dupla pénzért. Értetted?

Dezső először elképedt, egy szó nem jött ki a száján, aztán csak kinyögte:

- Igen is uram! Köszönöm uram!

Másnap elkezdődött az omlás elhárítása. Dezső ideiglenes biztosítást építtetett, és ennek védelmében bementek a régi üregekbe. A szabálytalan üregek falán itt-ott égésnyomok látszottak a fáklyák fényében. Aranynak már nyoma sem látszott.

- Látjátok, előbb tűzzel felforrósították a falat, aztán leöntötték vízzel. A hirtelen keletkező gőz nagy darabokat

repesztett le a kőzetből. Ezeket meg aztán csak szét kellett darabolni.

Ezt még mi is csináltuk! – jegyezte meg egy másik domoszlói ember – de mi is a rómaiaktól tanultuk.

- Igaz, de most igyekezzünk, mert az üregek bármikor összemehetnek[16] – jegyezte meg Dezső.

Néhány rozsdás régi szerszámot magukkal hoztak. Valóban római kori kalapácsok és ékek voltak. Miklós úr úgy fogadta a leleteket, mintha kincsek lettek volna.

- Ócskaság ez már, nagyuram – mondta Márió úr mosolyogva – de lehet, hogy egyszer majd sokat érnek.

- Értékesek ezek már most is, hiszen látták azt az aranyat, amit velük fejtettek.

- Igaz. Ha mesélni tudnának, sok érdekes dolgot hallanánk.

A felszakadást a csapat erős máglyával biztosította, aztán ezen belül egy szakaszon íves falat építettek faragott kövekből. Ettől olyan takarosan nézett ki a folyosó ezen a részen, mintha borospince lenne. Csak a hordók hiányoztak belőle.

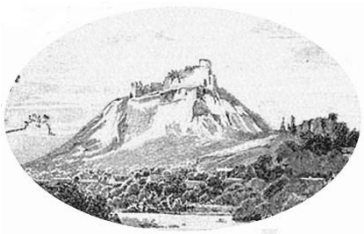

[16] beomolhatnak (bányász szakkifejezés)

Vége a jó világnak, vagy mégsem?

Rajta, vágjátok le mind,
Csak a királynő éljen. Hajaszálát
Aki megsérti, meghal általam.
Madách Imre: Mária királynő (V. felvonás; részlet Palizsnay)

Domoszlai Miklós uraság, kiskirályként élt Sirok várában. Tehette, mert azt a bizonyos 2000 aranyforintot Nagy Lajos király már nem tudta kifizetni, hiszen 1382-ben felköltözött a mennyországba. Ráadásul úgy vonult örök pihenőre, hogy nem maradt fiú utóda. Volt ugyan egy leánya, Mária, akiből jobb híján, megpróbáltak gyorsan királyt csinálni, hogy Magyarországnak legyen királya. De ehhez fiúsítani kellett. A dolog nem volt egyszerű. Ilyen eset addig Magyarföldön még nem fordult elő. Végül is, Mária hercegkisasszonyból Mária király lett. De ezzel az ország számára a jövő még nem vált kiszámíthatóvá, hiszen Mária királyt férjhez kellett adni, hogy utóda, méghozzá fiú utóda lehessen.

Mária király

Elindult a verseny Mária kezéért, meg ugye a magyar trónért. A leendő férjből ugyanis társuralkodó lesz. Hirtelen három lehetséges férjjelölt is adódott. Nevezetesen Lajos orleans-i herceg, Károly, aki később II. vagy Kis Károly néven 38 napig volt király, és harmadikként Zsigmond, IV. Luxemburgi Károly cseh király és német-római császár, valamint Pomerániai Erzsébet gyermeke. A meglehetősen véres tülekedésből Zsigmond került ki győztesen, akit végül, 1387. március 31-én magyar királlyá koronáztak.

Alig tették fel a koronát Zsigmond fejére, egy bizonyos Tari László elérkezettnek látta az időt arra, hogy az általa régóta óhajtott siroki várat megszerezze. Ezért azt a 2000 forint zálogösszeget 1388-ban kifizette Domoszlai Miklósnak. Elvileg ezzel a váruradalom és Sirok vára az övé lett. De arra, hogy ez a döntés, írásban is megszülessen, 1390. április 16-ig várni kellett. Ekkor ugyanis a királyi kancellárián Tari Lászlót iktatták be Sirok várának és a hozzá tartozó uradalomnak a tulajdonosaként. Az erről szóló iratban új adományként szerepel a váruradalom.

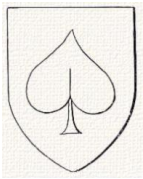

A Tari család címere

A pletyka szerint viszont, Tari László nem a saját javára váltotta meg a váruradalmat, hanem ezt a dolgot a váci

káptalan[17] nevében tette. Ráadásul nem őt, hanem a váci káptalant jegyezték be tulajdonosként a királyi kancellárián.

Ki is volt ez a Tari László? Tari László, vagy pontosabban Tari IV. László. Nem akárki volt ő sem, az bizonyos, hiszen a Rátót nembeli Porc I. István gyermekeként 1347-ben látta meg a napvilágot. Nagy tekintélyű lehetett, hiszen 1393-ban még a nógrádi, hevesi ispán tisztjét is betöltötte. Az is biztos, hogy nem lehetett nőtlen ember, hiszen ő volt a később híressé vált Tar Lőrinc apja.

[17] a katolikus egyházház igazgatás területi szerve, amely egy püspökséghez vagy egyházmegyéhez tartozik.

.

A faramuci asszony

"Aki beszél, semmit se tud,
bölcsnek nem kell a szó se."
Pocsü-Ji:Lao-ce (részlet)
Kosztolányi Dezső fordítása

Amikor a királyi kancellária levele megérkezett, Domoszlai Miklósnak távoznia kellett Sirok várából. Ez még nem jelentette azt, hogy netán kolduskénti kell meghalnia. Maradt még elegendő vagyona ahhoz, hogy legyen mit a tejbe aprítania. Valami igazsága azonban lehetett a pletykának is, mert az, hogy a káptalannak mi a véleménye a dologról, titok maradt. Domoszlai Miklós két fia, János és Demeter úgy gondolták, hogy nekik örökösként joguk van Sirok várának birtoklására, még akkor is, a zálog kifizetése után egy esztendővel a király Tari Lászlónak adta a várat. Természetesen ezt Tari László másként látta. Hiába lobogtatta a király 1389-ben kelt adománylevelét, amelyben fehéren feketén az állt, hogy Tari László jogos tulajdonosa Sirok várának, a Domoszlai fiakat ez nem hatotta meg. De mégis lehetett valami susmus[18] a dologban, mert Domoszlai Miklós fiai addig ügyeskedtek, amíg 1391-ben sikerült megállapodniuk Tari Lászlóval, hogy ha kifizet kettőjüknek 500 aranyforintot és a birtokát, amit 1550 forint értékűnek ítéltek, zálogba adja nekik, akkor ők lemondanak Sirok várát érintő jogukról és a vele kapcsolatos követelésükről.

Így Tari László, feltételekkel ugyan, de maradhatott Sirok várában. Amikor ez a bizonyos szerződés a Domosz-

[18] hamisság

laiakkal létrejött, úgy gondolta, hogy nem lenne helyes, ha személyesen ő igazgatná a várat. Ezért kinevezett várkapitánynak egy sirokallyai embert, bizonyos Demetert. Ez a férfi, vitéz katonaként volt ismert, aki Zsigmond király oldalán harcolt abban az időben, amikor mondhatni volt is királya az országnak meg nem is. Demeter Sirokallyáról vett asszonyt magának, egy olyan leányt, aki akkor még úgy nézett ki, mintha kettőt sem tudna szólni. De az asszonyok tanulékonyak, ráadásul gyorsabban tanulnak, mint a férfiak. Ezért aztán a csendes leányból hamarosan sokbeszédű asszony lett. Ez még nem lett volna akkora baj, ha nem alakul ki benne az a meggyőződés, hogy mindig és mindenben igaza van.

Demeter úr hallgatta egy darabig, aztán megunta. Ahelyett, hogy útilaput kötött volna az asszony talpára, elkövette azt az esztelenséget, hogy elkezdett vele vitatkozni. Ez hiba volt, végzetesen nagy hiba.

Amikor Demeter úrból Sirok várának kapitánya lett, Sára, mert így hívták az asszonyt, nem elégedett meg azzal, hogy okosnak nézzék, úgy gondolta, hogy neki a várkapitány asszonyának az okosság, meg a dolgok jobban tudása, hivatalból kijár. Vitáról tehát szó sem lehet. Demeter úrnál akkor szakadt el a húr, amikor Sára katonai dolgokban is elkezdett intézkedni. Vagyis, hogy ahhoz is jobban értett. Naponta vitatkoztak, ráadásul a személyzet füle hallatára. Végül elcsattant az első pofon, de ez csak olaj volt a tűzre. Sára elhallgattatásához egy pofon nem volt elég, de még kettő sem. A harmadik után aztán hangos zokogással keveredő durcás hallgatás következett. A rajta lévő kecele[19] már

[19] nyakba akasztható felső rész nélküli kötény vagy „surc".

úgy tele lett könnyel, hogy szinte csavarni lehetett. Demeter úrnak megesett a szíve a némává vált asszonyon. Egy idő után elkezdte vigasztalni:

- Tudom én kedves, jól tudom én, hogy hozzád hasonló asszonyt én hét üres faluban sem találnék. Szólalj meg, már rubintos virágom!

Sára úgy tett mintha nem hallotta volna. Aztán leesett neki a húszfillér.

- Mit, hogy hét üres faluban? Bolond kend? Mit keresget olyan faluban, ahol nincsen senki?

Demeter úr hallgatott egy darabig. A pofon itt már nem segít, ráadásul a mai három még egy hétig díszelegni fog az arcán.

- Valami nagyon sértőt kellene kitalálni, hogy legalább egy időre, legalább egy hétre megnémuljon – gondolta, aztán már hangosan folytatta – tudod lelkem, mekkora különbség van közted meg az okos ember között? Akkora, mint a muci fara és a faramuci asszony között.

Ez már akkora sértés volt, hogy még a síró asszonynak is felakadt a szeme. No, nem azért mert értette, hanem azért mert nem tudott rájönni, mi köze van egy faramuci asszonynak a mucifarához. Demeter úr gondolatban megdicsérte magát és megállapította, hogy nem csak az aszszonynak van esze, hanem neki is.

A király küldöttje

***A** katona lelkiismerete mindent elnyel, mint a pokol szélesre tárt kapuja.*
William Shakespear

Zsigmond király akkurátus ember volt. Szeretett a dolgok mélyére látni, ugyanakkor kedvelte azt is, ha katonai dolgokban járatos emberek veszik körül. Sirok várának és benne Demeter kapitány úrnak jó híre volt országszerte. Az asszonya körüli dolgokat meg úgy intézték el, hogy mindenkinek meg van a maga keresztje. A király az egyik apródját, bizonyos Tarnai Jánost Sirok várba küldte, hogy tanulja egy ideig a várkapitányi mesterséget. Mert az bizony nem egyszerűen kinevezés kérdése, hanem komoly mesterség.

Amikor Tarnai János a király levelével megérkezett Sirokra, Demeter kapitány szeretettel és nem kis büszkeséggel fogadta. Mert az ugye, számára egy komoly elismerést jelentett, hogy a király hozzá küldte az ifjút, várkapitány tanoncnak. Ráadásul azzal a szóbeli intelemmel, hogy Sirok várában, különösen Demeter várnagy mellett szolgálni a legnagyobb kitüntetések egyike.

Tarnai János fess legény volt, olyan, aki után még a szemérmesebb lányok is megfordulnak. Amikor János először találkozott a kapitány asszonyával, úgy érezte, hogy Sára asszony titkol valamit. Minden esetre az arcát erősen takargatta. Akkor még nem tudta, hogy megérkezése napjának délelőttjén éppen igazságosztás volt.

Teltek, múltak a napok és Demeter úrnak feltűnt, hogy az asszony semmiben nem mond neki ellent, ugyanakkor mintha kivirult volna. Csak nem jött meg az esze – morfondírozott magában. Ki is húzta magát, büszkén, mert úgy

gondolta, a nevelési módszere bevált. Később Sára még mosolygott is, ha az urával beszélt, ami aztán ugyancsak feltűnő volt.

Talán fél hónapja lehetett János Sirok várában, amikor a kapitánynak szemet szúrt, hogy egyre többször hallja kacagni az asszonyt, de csak olyankor, ha János is ott van. Aztán arra is felfigyelt, hogy János egyre szórakozottabb lett. Mintha nem is Sirok várának udvarán járna, hanem mondjuk a mennyország kapujának közelében. Aztán meg szokásává vált, hogy esténként kiült a gyilokjáróra, oda, ahonnan a Barát és Apáca szikla még a holdfényben is jól látszott. Csak ült és bámult bele a nagy sötét semmibe. Néha még el is aludt nagy igyekezetében.

Sok időbe tellett, amíg Demeter úr rájött arra, hogy itt valami nincs rendben. Sára mosolygó és jókedvű lett, néha vihorászott is, Tarnai János meg egyre bambább képet vágott.

A következő vasárnapon kijött Egerből egy atya, hogy misét mondjon a várudvaron. Mielőtt erre sor került volna, Demeter úr félre hívta egy kis beszélgetésre.

- Sétáljunk egyet! – javasolta.

Az atya bólintott. Kisétáltak a várkapun. Amikor már olyan távolságban voltak a vártól, hogy a beszélgetést nem hallhatta meg senki, Demeter úr elmondta a bánatát. Az atya szótlanul hallgatta. Amikor a kapitány úr a történet végére ért, az atya megszólalt:

- Ennyi?
- Ennyi! Nem elég?
- De!
- Mi a véleménye atyám?

- Ha kelmed nem vak, Demeter uram, akkor maga is láthatja. Szerelem ez. Szerelem a javából.
- Jó, jó, de most mit tegyek?
- Szerintem két megoldás van.
- Mi lenne az?
- Az első és talán a jobbik, hogy útilaput köt az asszony talpára.
- És a másik?
- Visszaküldi a legényt a királyhoz azzal, hogy nem vált be.
- De hiszen az nem igaz.
- Álmodozó! Nem?
- Az!
- Na, látja. Milyen várkapitány lesz belőle, ha jobban érdekli az asszonynép, mint a vár megvédése.
- És ha a király megorrol rám emiatt?
- Kelmed tudja.

Az atya elmosolyodott.

- Nem nekem kell dönteni. Azt tesz kelmed, amit akar.

Hosszas gondolkozás után Demeter úr az első megoldást választotta. Nem indokolta meg, hogy miért, de az asszonyt szép csendben elküldte. Kissé meglepődött azon, hogy ez minden sírás-rívás nélkül megtörtént. Az asszony úgy ment ki a várkapun, mintha csak a faluba szaladna le.

Tarnai János úrfi, mintha kezdett volna magához térni. De amikor már egy hete hiába várta, hogy találkozzon az asszonnyal, kibújt belőle a kérdés.

- Sára asszony hova lett? – kérdezte.
- Elment! – válaszolt a kapitány.

- Csak úgy?
- Csak úgy!
- És kelmed nem is keresteti?
- Minek. Aki menni akar, az menjen.

Rá egy hétre Tarnai János is eltűnt. A kapitány őt sem kerestette. Sejtette ő, hogy hová ment.

Hamarosan elindult a pletyka. Itt is látni vélték őket, meg ott is. De abban mindenki biztos volt, hogy nem külön utakon járnak. Volt, aki azt állította, hogy a Mátrában a Kékes tetején építettek maguknak házat. Mások a Bükkben látták őket barangolni. Ki tudja hová mentek. A szökés híre a királyi udvart is elérte. Zsigmond király nem lett haragos a hírtől, ami már önmagában is érdekes. Úgy tíz esztendővel később valaki Nyitra várában látta őket, de már volt velük egy gyermek is. Egy bizonyos, Sirok várába soha sem tértek vissza.

Ki tudja ki az úr Sirok várában?

„A nők tudnak látni anélkül, hogy odanéznének."
Jókai Mór

Tari László bejáratos volt a királyi udvarba. Nem csoda, hogy ezért aztán ugyancsak befolyásos ember hírében állt. Ez már abból is látszott, hogy miután Zsigmond király 1388-ban megengedte neki, hogy Sirok várát kiválthassa Domoszlai Miklóstól, rá egy esztendőre neki is adományozta.

Zsigmond magyar király és címere
Bernard Picart metszete

De, hogy mivel nyerte meg ennyire a király bizalmát, azt nem tudta, vagy nem tudhatta senki. Egy biztos, adománylevél ide, adománylevél oda, arra a kérdésre, hogy ki Sirok várának ura, továbbra is csak ködös válaszokat lehetett kapni. E mögött tehát pénznek, sok pénznek kellett

lennie. A siroki várbirtok bizonyára gazdagon jövedelmezett, mert jó néhány falu tartozott hozzá. Így például Sirokalja mellett Verpelét, Nagyberek, Szajla, az apróbbakat nem is említve. Sirokalját már nem egyszerűen falunak, hanem egy olyan oppidiumnak mondták,[20] amely egyben vámszedő hely is volt. Hasonló képen Verpelét, amelyet a királyi kancellárián Welpreth-ként ismertek, két megyegyűlésnek is helyet biztosított, az elsőnek 1372-ben, a másodiknak pedig 1381-ben. De nádori gyűlés színhelye is volt, melyet az a Bebek Detre hirdetett meg 1399-ben, aki 1397. május 4-től, 1402 szeptemberéig, amellett, hogy a fejér megyei főispán és a kunok bírája tisztjét is betöltötte, az ország nádora is volt.

Albert, majd Ulászó és V. László királyok uralkodása alatt, 1437 és 1457 között Sirok várát illetően egyetlen fontos dolog történt, nevezetesen az, hogy Tari György, Tari László fia, 1454. július 12-én kölcsönös örökösödési szerződést kötött a Pásztóhi családdal.

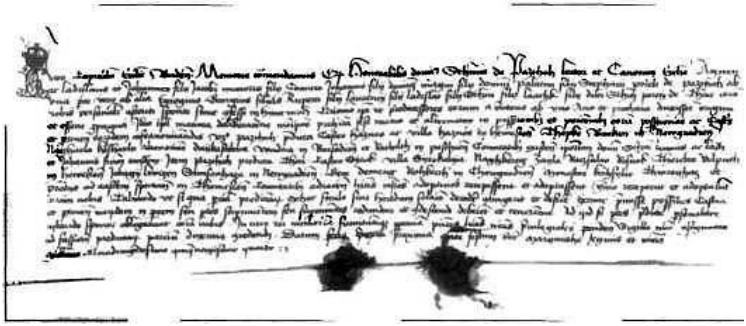

A Pásztóhi és Tari család egyezséglevele

[20] város

Ennek megtörténtét külön bizonyságlevélben rögzítették 1454. november 19-én.

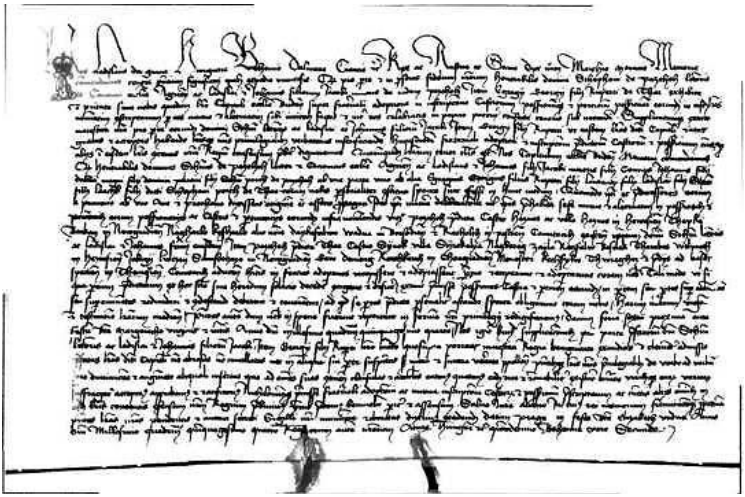

Bizonyságlevél a Pásztóhi és a Tari család vagyonmegosztásáról

Úgy tűnt, hogy ezzel Sirok vára és a várbirtok körül rendeződnek a dolgok, de ez a szerződés újabb viszálykodásnak vetette meg a melegágyát.

Sirokon a várnagyok szépen, sorban váltották egymást. Különösebb hírnévre egyikük sem tett szert, mígnem abban az esztendőben, még azt megelőzően, hogy az a bizonyos örökösödési szerződés megköttetett, egy nógrádi ember, Baglyasi János került a vár élére. Már a negyvenes évei elején járt, amikor a várnagyi posztot elfoglalta. Tari György uraság szépen kioktatta, hogy mi lesz a dolga. Az intelmek sorát egyetlen mondatban össze lehetett foglalni.

Akkor lesz vele megelégedve, ha még több pénz kerül az ő zsebébe.

Baglyasi János erős palóc akcentussal beszélt, kicsit másmilyennel, mint az Heves vármegyében szokás. Viszont az asszonyát, akit Teréznek hívtak nehéz volt megérteni. Ráadásul neki még hullámzott is a beszédje, így ugyancsak fülelni kellett, ha mondott valamit. Minden mondat végén megemelte a hangját, mintha azt akarná jelezni, hogy nem ért a mondanivalója végére. Ez még hagyján, de káromkodott is, nagy sűrűséggel és igen hangosan. Leginkább a fűzfán fütyülő valamit és a faluszéli pléh Krisztust szerette emlegetni. Érdekes dolog, hogy ha káromkodott, azt olyan érthetően mondta, hogy külön odafigyelés nélkül is érteni lehetett, még a várkapun kívül is. Teréz, amúgy terjedelmes asszonyság volt, akivel nem volt tanácsos összeakaszkodni, mert sűrűn eljárt a keze. Baglyasi Jánosnak három gyereket szült, bár ő úgy mondta, hogy van egy gyereke meg két jánya.

Amikor Teréz asszony átvette a hatalmat a várban, minden megváltozott. Mert, hogy valójában ő lett a várnagy. Aki meg, nem akart megváltozni, az mehetett Isten hírével, de szaporán. Az egyik strázsamester, akit Verebes Sándornak hívtak, amikor meglátta Teréz asszonyt, éles eszével azonnal rájött, hogyan lehet megszelídíteni egy ilyen hárpiát. Udvarolni kell neki. Teréz először nem értette a dolgot. Eddig ilyesmire senki sem vetemedett. De ha eleinte kiabált is, valójában örült neki. Sándor kezdettől fogva nagyságos asszonynak szólította, ami mi tagadás Sárának ugyancsak jólesett.

- Ugyan már! Ne izéljen kend. Nem vagyok én puccos dáma.

Ilyenkor még a hangja is lágyabb lett.

- Olyan szép ringó csípeje van a nagyságos asszonynak, hogy a férfiembernek muszáj utána fordulnia. - folytatta Sándor. Ez után következett a kebel, meg a kecses lábak dicsérete. Teréz csak irult-pirult mint egy szűzlány, de abból is a fiatalabbja.

Szóval Sándor jól kijött Terézzel. Az asszony vele kedvesen beszélt, majd, hogy nem turbékolt. De a többi férfiemberrel nagyon keményen bánt. Egy alkalommal észrevette, hogy egy siheder éppen a dolgát végzi és bőszen locsolja a bástya alját. Sára ráordított. Jó hangosan, hogy mindenki hallja:

- Tedd el a kitüremkedésed, vagy lecsavarom!

A siheder úgy megijedt, hogy három napig egy csepp sem tudott kijönni belőle. Akkor is csak úgy, hogy kiment a várkapun, aztán egy odvas fánál végre egy fertályórányi küszködés után, végre sikerélménye lett.

A várban helyrerázódott az élet. Baglyasi János olyan jól végezte a dolgát, hogy a falakon még a kisebb javításokra is jutott pénz.

A bonyodalmak fokozódnak

Ha per, úgymond, hadd legyen per!
AranyJános: A fülemile (részlet)

Amikor Zsigmond király sikerrel kopogtatott a mennyország kapuján, őt követően a trónra Habsburg Albert ült fel. Majd I. Ulászló és a szörnyű emlékű V. László után, Mátyás király következett. Hogy ezért-e vagy valami másért, újabb változás következett be Sirok várában. Ennek vélhetően az lehetett a kiváltó oka, hogy Tari György, állandóan pénzszűkével küzdött. 1464-ben, a király engedelmével a várat és a váruradalmat Guthi Országh Mihálynak és a Kompolthiaknak elzálogosította. Tette ezt annak ellenére, hogy tíz évvel korábban a Pásztohiakkal ő kötött kölcsönös örökösödési szerződést. Több sem kellett a Pásztohiaknak, azonnal fiskálishoz futottak és elindult a pereskedés a zálogszerződés miatt.

Az Országh család címere

A vita odáig fajult, hogy egy egyezkedési tárgyaláson Tari Györgyöt úgy elkapta a pulykaméreg, hogy az üvöltözés és a karddal való hadonászás során véletlenül kiszúrta

Pásztohi Péter szemét. Persze mindjárt akadt tanú arra, hogy ez egyáltalán nem véletlenül történt, hanem igenis szándékos cselekedet volt. Emiatt Mátyás király 1472-ben fő- és jószágvesztéssel sújtotta Tari Györgyöt, majd birtokait Guthy Országh Mihálynak és Kompolti Miklósnak adományozta. Kompolti Miklós viszont a pásztói és a rátóti földeket átengedte Pásztóhi Lászlónak. A Pásztóhiak ennek ellentételezéséül lemondtak Sirok várával kapcsolatos követelésükről. Így a Pásztóiak által kezdeményezett per 1485-ben megegyezéssel zárult.

De még a per lezárulta előtt több mint tíz esztendővel, miután Tari Györgyöt 1472-ben kivégezték, 1474-ben Tari György özvegye megkapta Guthy Országh Mihálytól, aki akkor már az ország nádora volt, a férje birtokai után járó kilencedet. Ezzel együtt a siroki várban fellelhető felszerelést és berendezési tárgyakat, valamint más személyes tulajdonait is kiadta neki.

Miután a dolgok így rendeződtek, 1475-ben Mátyás király új adománylevelet adatott ki, amelyben arról rendelkezett, hogy Guthy Országh Mihály és Kompolthy János együtt birtokolják Sirok várát. A vár tartozékai között szerepelt Sirokalja, mégpedig városként.

Ezzel úgy tűnt, hogy Sirok vára körül elvonultak a viharfelhők és valamivel békésebb időszak következik.

Még ugyanabban az esztendőben, amikor a királyi adománylevéllel rendeződött Sirok várának sorsa, Baglyasi János is megkapta az obsitlevelet.

Az asszonynak is mehetnékje volt, mert Verebes Sándor strázsamestert, még korábban egy másik várba vezényelték. Így aztán nem maradt, aki szépeket mondjon neki. Olyan meg nem akadt, aki helyettesíteni merte volna a strázsamestert, mert ki tudja mi lesz a jutalom. Amióta Sán-

dor elment Sára asszony még mogorvább lett, mint korábban volt. Arról, hogy ki lesz az új várnagy, senki sem tudott.

Közben szárnyra keltek olyan legendák, hogy valami vándorlegény képében Mátyás király is járt Sirokon. Sirokalján is időzött egy pár napig, meg a várban is. De a hírt nem erősítette meg senki. Csak a sirokaljai bíró dicsekedett azzal, hogy egy ismeretlen adott neki egy aranyforintot, és aki adta szalasztott úgy nézett ki, mint ahogyan az a pénzen látható. Mikor aztán azt kérték tőle, hogy mutassa meg azt a pénzt, elkezdett mindenféle zagyvaságot összehordani, csak éppen a pénzről nem volt hajlandó beszélni. De azért a legenda az tartotta magát, mert ki tudja, lehet, hogy mégis igaz volt az a királyjárás.

Mit akar a török?

Legjobban arra figyelj, aki mást gondol, mint te. Nagy a valószínűsége, hogy tőle tanulhatsz a legtöbbet.
Moldova György

Azt, hogy a török mit akar, az egyáltalán nem volt egyértelmű. Egy biztos, hogy folytonosan kóstolgatta Magyarhon déli végeit. Már korábban is, de Mátyás király idejében egyre komolyabb intenzitással. Mátyás király a szultán számára kemény ellenfélnek bizonyult. Amikor a törökök 1463-ban megszállták Boszniát, Mátyás azonnal lépett, elfoglalta Jajcát és néhány boszniai várat. De a Kenyérmezőn 1479-ben aratott győzelme volt a legkomolyabb üzenete a szultánnak: Eddig és ne tovább.

Mátyás és Beatrix országainak címere
(Turóczi János krónikájából)

Mátyás király, mintha csak tudta volna, hogy ugyanez lesz később a szultán végső szándéka is, Bécs ellen fordult. 1485-ben már ott is ő parancsolt. Közben a török a déli

végeken nem hagyta abba a csipkelődést, kóstolgatta a magyar várakat, figyelt és várt. A szultánnak szerencséje volt. 1490. április 6-án eddig tisztázatlan okok miatt, Mátyás király elhalálozott. Meséltek olyat, hogy mérgezett fügét etettek vele, meg azt is, hogy szívszélhűdést kapott, de lehet, hogy a szultán keze is benne volt a dologban.

Mátyás király halála után elindult a tülekedés a magyar trónért. Beszállt a küzdelembe Mátyás törvénytelen fia, Korvin János, akit maga Mátyás nevezett meg utódaként, aztán Ulászló cseh király, és harmadikként János Albert lengyel királyfi. Végül a háromból Ulászló lett a győztes és 1490. szeptember 21-én II. Ulászló néven magyar királlyá koronázták. A kincstár üres volt, a király egy kukkot sem tudott magyarul és mindenre bólintott. Ezért ragadt rá a „dobzse[21] László" név. A szultán pedig, kémei révén tudott mindenről, és csak annyit mondott: érik a gyümölcs. Amikor pedig az is eljutott a füléhez, hogy valami Dózsa György nevű ember fellázította a parasztokat és azok most ölnek, rabolnak mindenfelé, már úgy gondolta, hamarosan lehet szüretelni. De amikor azt is megtudta, hogy mi történt az elfogott Dózsa Györggyel, megjegyezte: ezzel a Szapolya Jánossal jobb lesz vigyázni, ez nem akármilyen ember.

Dobzse Lászlót 1516-ban a gyermek II. Lajos követte a trónon. Szemben az elődjével, ő még nagyképű is volt és úgy gondolta: ide nekem a szultánt majd én móresre tanítom. A kincstár pedig továbbra is üres volt, és ha netán került bele néhány arany azt a király gyorsan elköltötte saját játékaira. A szultán pedig érezte, hogy hamarosan elérkezik az ideje Bécs elfoglalásának. Az igazság az, hogy nem Ma-

[21] jól van

gyarországot akarta ő elfoglalni, hanem csak az utat biztosítani Bécs felé.

Ez alatt Magyarország főurai egészen mással voltak elfoglalva. Ha nyugalomra intette őket a király vagy a nádor, mondván, hogy inkább a törököt figyeljék, rá sem hederítettek. Meg sem hallották az okos szót.

A Sirok várát érintő szerződésesdi tovább folytatódott. 1522-ben Országh Mihály nádor fiai, János váci püspök, Ferenc, Imre és László, kölcsönös örökösödési szerződést kötöttek a Kompholthiakkal. Ennek értelmében Sirok vára a hozzá tartozó birtokokkal együtt, ha a Kompolthiak kihalnak, az Országh családra száll. A négy Országh testvér közül csak Lászlónak maradt fiúgyermeke, Kristóf. Addig, amíg Kristóf el nem érte a nagykorúságot, az uradalmat Losonczy István gondozta. Ezért aztán az ő birtokaként szerepelt még az 1549-ik évi összeírásban is. Arról, hogyan kerül ez a Losonczy István a képbe, nem árt néhány szót szólni.

Mi történt II. Lajos királlyal?

Éjjel és a csatát követő napon az ellenség a környező vidéken gyorsan szerteözönlött, s amit előtaláltak, azt elpusztították, fölperzselték, halandó embernek nem kegyelmeztek, nemre, korra, vallásra való tekintet nélkül mindenféle iszonyatos és kegyetlen dolgot műveltek a szerencsétlen néppel.

Brodarics István: Igaz leírás a magyaroknak a törökökkel Mohácsnál vívott csatájáról

Országh Kristóf, vagy teljes nevén írva, Guthy Országh Kristóf még meg sem született, amikor Mohácsnál bekövetkezett a tragédia.

Utólag nézve, a mohácsi csata nem következett volna be, ha a magyar király átengedi az országon a török haderőt. A törökök célja ugyanis, Bécs elfoglalása volt. I. Szulejmán szultán 1521-ben követek sorát küldte a magyar királyhoz, a Magyarországgal korábban kötött béke meghosszabbítására, de a király, ahelyett, hogy tárgyalt volna, a követeket börtönbe vetette.

A helyzet kísértetiesen hasonlított arra, amely IV. Béla király idejében történt, amikor a mongol kán követeivel, a király szóba sem állt, hanem azonnal börtönbe zárta őket.

A szultán I. Ferenc francia királlyal szövetségben, mindenképpen meg akarta törni V. Károly német-római császár és a vele szövetséges I. Ferdinánd osztrák főherceg hatalmát. Magyarország pedig Ausztria szövetségese volt. Nem jószántából, hanem a Habsburg család terjeszkedése folytán. Az Osztrák Főhercegség uralkodója, I. Ferdinánd, II. Lajos magyar király feleségének Mária királynőnek volt a bátyja.

Szulejmán szultán tisztában volt vele, hogy a magyarokat és a törököket távoli rokoni szálak kötik össze, még

akkor is, ha erről kevesen tudtak. Ráadásul ezek a rokoni szálak olyan régen keletkeztek, hogy még az urak közül is sokan mosolyogtak ekkora naivságon, és mesebeszédnek tartották.

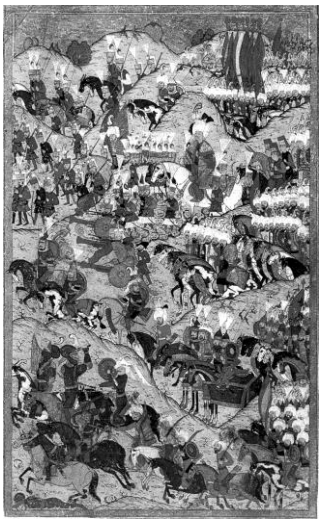

Mohácsi csata (török miniatura)

A szultán viszont dühös volt, mondván, hogy a követei börtönbe vetésével a magyarok őt alázták meg. Milyen rokon az ilyen. Ezért még 1521-ben elfoglalta Nándorfehérvárt és Szabács várát. 1524-ben viszont már azzal fenyegette meg II. Lajos királyt, hogy nem csak Németországot foglalja el, hanem Magyarországot is.

A pökhendi Lajos király rántott egyet a vállán, mondván, ha minden áron jönni akar ez az ázsiai jöttment, akkor jöjjön, nagyobb balgaságot nem is követhetne el. A királyi sereg, ha nehezen is, de gyülekezett Mohácsnál. Elindult

Frangepán Kristóf is a horvát haderővel. A csehországi segélycsapatok már a Dunántúlon voltak, sőt érkezését jelezte Szapolyai János erdélyi vajda is, mintegy 20-25 ezer fős seregével. Ennek ellenére, hogy a királyi sereg még nem állt össze, Tomori Pál kalocsai érsek, akit a király fővezérnek nevezett ki, a csata mellett döntött.

A harc elkezdődött, de az erdélyi vajda serege nem érkezett meg. Ennek ellenére a csata kimenetele kezdetben még kétesélyes volt, aztán fokozatosan a szultán csapatai kerültek kedvezőbb helyzetbe. A vége egy katasztrofális vereség volt, ráadásul a csatatéren ott maradt Magyarország főnemeseinek színe java. Maga a király is menekülni kényszerült.

II. Lajos király

A szultán meg volt győződve róla, hogy ez valamiféle magyar előhad volt és még vár rájuk a főssereggel való küz-

delem. Ezért a török haderő a csatatéren várt teljes fegyverzetben, másnap reggelig, de a főerő nem érkezett meg.

Azt beszélték, hogy Szapolyai János távolmaradásának, komoly oka volt. Állítólag magától a királytól kapott parancsot arra, hogy maradjon Szeged alatt, mert elbánnak ők a törökkel nélküle is. Hogy ez mennyire volt igaz, mennyire nem, utólag nehéz kenne kideríteni. Ráadásul keringett olyan pletyka is, hogy ugyan valóban a maradásra kapott parancsot az erdélyi vajda, csakhogy azt nem a király küldte, hanem a király nevében a szultán.

A mohácsi csatában II. Lajos király is halálát lelte. Hogy ez miképpen történt, arról több pletyka is terjedt. A hivatalos változat szerint, az ütközetből menekülő király lovával együtt a felduzzadt Csele patakba fulladt. De a pletyka más változatokról is tud.

Az, akit a Csele patakban találtak a csata után, az nem is a király volt. Lehet, hogy Czettrich kamarás és Sárffy Ferenc győri várkapitány valaki mást vélt a királynak, így annak is van esélye, hogy a királyt valójában nem lelték meg. Talán még él is valahol. Erre vonatkozóan a szerémi püspök is tett egy elgondolkoztató kijelentést, mely szerint ő még látta, hogy a királyt kimenekítik a csatatérről, de csak egy pillanatra. A kavarodásban ugyanis a király és kísérői eltűntek a szeme elől. Ez a Csele patakos történet azért is sántít, mert a király közismerten jó lovas volt, és még egy felduzzadt patakocskát is könnyedény át tudott ugratni.

Beszélnek arról is, hogy Lajos királyt maga Szapolyai János tetette el láb alól, mert maga akart a helyébe lépni. Állítólag erre saját testvérét, Szapolyai Györgyöt használta fel. Mert mi lehetett más az oka annak, hogy maradt Szeged alatt és nem vonult Mohácsra. Egy másik szóbeszéd szerint viszont az erdélyi vajda ártatlan II. Lajos halálában,

mert pontosan a király parancsa miatt maradt veszteg Szeged alatt.

Terjengett egy olyan változat is, hogy a király a csatában két súlyos sebesülést is szerzett, és maga próbált elmenekülni a csatatérről. E közben lelhette halálát.

Vannak, akik esküsznek rá, hogy a király nem a csata napján, augusztus 29-én halt meg, hanem jóval később, mert alapjában véve furfangos eszű ember volt. Látva, hogy a csatatérről nem tud elmenekülni, halottnak tetette magát és elfeküdt a csatateret borító halottak között. Amint a csatazaj elhalt török gúnyát öltött magára, baj nélkül kisétált a török táborból és Buda felé vette az irányt. Ez idáig lehetséges, mert a szultán is kerestette Lajos királyt a halottak között, de nem lelték sehol. De a menekülése csaknem dugába dőlt, mert a Duna mellett Szekcsőnél egy kisebb magyar csapatba ütközött. Török gúnyában volt, így hiába magyarázta nekik, hogy ö nem török, hanem magyar, a Szekcsői vár pincéjébe zárták. Pár nap múlva egy török portya elérte Szekcsőt. A várkapitány látva, hogy jönnek a törökök, egy szál maga eléjük ment és felajánlotta nekik, hogy ha elfogadják, akkor átad nekik egy török foglyot, de cserébe azt kéri, hogy Szekcsőt ne bántsák. A törökök ráálltak az alkura, így török fogolyból szabad török lett. A törökök hősként köszöntötték és vállukon vitték a saját táborukba. A baj csak az volt, hogy Lajos király egy kukkot sem tudott törökül, így napokig nem szólalt meg.

Amikor a törökök beérték a főseregét, azonnal jelentették a szultánnak, hogy miként szabadították ki egyik társukat a magyarok fogságából. A szultán maga elé vezettette. A kinézete feltűnően hasonlított arra, amilyennek a kémei Lajos királyt leírták. Lajos király természetesen nem szólalhatott meg magyarul, viszont törökül nem tudott. Kínjában,

lengyelül próbálta elmagyarázni, hogy ő lengyel kisnemes, aki megunván a Jagellókat, de főleg a magyarokat, önkéntesként csatlakozott a ruméliaiak[22] csapatához. A szultán úgy tett, mintha hinné a dolgot, miközben biztos volt benne, hogy a véletlen folytán értékes kincs került a kezébe.

Díszvacsorát rendezett a jövevény tiszteletére, akiről ő már tudta, hogy nem más mint II. Lajos magyar király. A király nem tehetett mást, játszotta tovább a szerepét. Meg volt győződve arról, hogy Szulejmán szultán továbbra is lengyel kisnemesnek véli. Mielőtt a vacsora elkezdődött volna, a szultán hívatta a pohárnokát és valamit súgott a fülébe. A király még akkor sem vette észre, hogy veszélyhelyzetben van. Az sem tűnt fel neki, hogy egyre több szempár figyelte.

A Pazar lakoma közben Lajosnak folyamatosan töltögették a poharát, de mindig ugyanabból a kancsóból. A király feloldódott. Lengyelről előbb latinra, majd magyarra váltott és magyarul kezdte mesélni a mohácsi csatát, természetesen úgy ahogyan ő királyként látta. Fogalma sem volt arról, hogy „igazmondó víz"-et itatnak vele, amit a vallatásnál a foglyokkal szoktak. Hiába volt ő koronás magyar király, az igazmondó víz ugyanúgy hatott rá, mintha közember lett volna.

A beszélgetés során kiderült, hogy a szultánnak nem az ő feje kell, hanem, Magyarország koronája, a Szent Korona. Hogy ezt éppen akkor hol lehet fellelni, azt még Lajos sem tudta. Vélhetően Budán. Igazmondó víz ide, igazmondó víz oda, Lajos nem tudott mit elárulni, így csak azt haj-

[22] a Balkán félszigeten lévő, a törökök által felügyelt területről verbuvált katonák

togatta folytonosan: „földöntúli hatalom, de a titkát nem adom, inkább az életem áldozom".

A szultán látva, hogy többet nem lehet megtudni Lajostól, a királyt egyik testőrével lefejeztette. Levágott feje még tovább mondta a mohácsi hőstörténetet, a karjaival egy ideig még mutogatott, aztán megpihent. Levágott feje végiggurult a sátor szőnyegén és Szulejmán lába előtt megállt. A király fejét gyolcsba csavarták, majd egy szalmával bélelt faládába tették. Aztán egy szekér a szultán szerájába[23] vitte.

[23] szultáni palota

Ki volt Országh Kristóf?

Kemény szél fúj, lángra kap a szikra,
Vigyázzatok a házaitokra,
Hátha mire a nap lehanyatlik,
Tűzben állunk már tetőtül-talpig.
Petőfi Sándor: Kemény szél fúj… (részlet)

Amikor Guthy Országh Kristóf 1535-ben Csejtén meglátta a napvilágot, még azzal volt elfoglalva, hogyan tudná ébren tartani a környezetét, különösképpen a szolgálókat. Jó nagy tüdővel áldotta meg az Isten. Mondogatták is a faluban az öregasszonyok, hogy mi lesz, ha felnő, ha már most ekkora szája van. Az édesanyja, Pekry Anna, kicsit még bágyadt volt a szüléstől. Viszont az apjánál boldogabb embert még nem hordott a föld a hátán. Guthy Országh László, királyi asztalnok mester olyan peckesen járt fel alá a kastély kertjében, mintha legalább is egy királyi herceg született volna és ő lenne a király. Az is igaz, viszont, hogy itt az árnyas fák alatt kevésbé lehetett hallani Kristóf úrfi hangos monológját. Az örömöt semmi sem zavarta.

László úr kilenc évvel korában, maga is részt vett a mohácsi csatában. Dolga lett volna a király menekítése, de a nagy kavarodásban nem tudta merre induljon el. Ráadásul hamarosan szem elől vesztette a király sisakdíszét, így arra futott, amerre jónak látta.

Rövid időn belül bekövetkezett az az állapot, amikor Magyarország már nem elégedhetett meg egy királlyal, lett neki kettő. A sors úgy hozta, hogy László úr birtokai zömével Ferdinánd király területére estek, így még ha akarta volna, akkor sem lehetett Szapolyai János, vagyis I. János király alattvalója. Bár a szultánnak nem sikerült elfoglalnia Bécset,

az ország így is három részre szakadt. A törökök által megszállt terület dél felől úgy hatolt bele az ország testébe, mintha egy kés pengéje lenne.

Országh Kristóf lovas portréja
Borics József festménye

László úr 1544-ben elhunyt. Állítólag a köszvény vitte el. Ekkor Kristóf úr még csak kilenc éves volt. A megözvegyült Pekry Anna, hamar letette az özvegyi fátylat és 1544 késő őszén, férjhez ment Losonczi Istvánhoz, aki akkor Nógrád vármegye főispánja, és Temesvár várkapitánya volt. Losonczi István kezdetben János király híve volt, de idővel, a rossznyelvek szerint, a nagyobb haszon reményében átállt Ferdinánd oldalára. Ezért aztán idővel Temes vármegye főispánja és Temesvár kapitánya lett belőle. Ami az Országh László féle örökséget illeti, annak gondozásával a király Losonczi Istvánt bízta meg. Így Losonczi nem csak mostohaapja, lett Kristófnak, hanem gondozójává vált az

Országh-féle örökségnek. Amikor Kristóf betöltötte a tizenharmadik esztendőt, birtokai teljes jogú tulajdonosává vált.

Losonczy László
1510-1552

Természetesen most is indultak perek a vagyon kapcsán, de azokat vagy megnyerte, vagy megegyezéssel végződtek. Az viszont tény, hogy 1560-ban Országh Kristóf már uralta Csejte, Tapolcsány, Surány, Jókő, Szomolyán, Hollókő, Szécsény és Sirok várakat. Bár Guthy Országh Kristóf szépen ment felfelé a ranglétrán, így Nógrád vármegye főispánja lett, majd a király pohárnokmestert csinált belőle, majd 1567-től országbíró lett, idejét a legszívesebben Sirok várában töltötte. Bár névleg Csejte volt a hatalmas uradalom központja, mégis Sirok volt számára a legkedvesebb.

A gönci országgyűlés

A magyar ember szereti keresni az igazságot. De nem szereti megtalálni.
Mikszáth Kálmán

A török szorgalmasan bővítgette az általa elfoglalt területet, miközben Ferdinánd és János Zsigmond párthívei azzal voltak elfoglalva, hogyan tudnának borsot törni egymás orra alá. Azért akadtak néhányan, akik előre látták, hogy itt valamit feltétlenül tenni kell, mert a torzsalkodásnak előbb utóbb, az ország látja kárát. Már az 1541-ben Tokajban megtartott országgyűlésen is javasolták, az akkor viszonylag semlegesnek számító Gönc városába, hívjanak össze országgyűlést, amelyen az ország főurainak legalább egy része meg tud jelenni. Hosszú évekig úgy tűnt, hogy ez nem valósulhat meg, mígnem 1555-ben, végre létrejött egy részleges országgyűlés Göncön.

Az országgyűlés értelemszerűen elrendelte azoknak a magyar váraknak a megerősítését, amelyek a török terjeszkedést figyelembe véve, végvárnak tekinthetők.

Ezen az országgyűlésen értelem szerűen Guthy Országh Kristóf úr is részt vett és ő maga javasolta, hogy Sirok várát kész úgy megerősíteni, hogy még a szultán szemében is félelmetes erősségnek látszódjon. Ezt az ajánlatot jegyzőkönyvbe vették. Az urak hirtelen rádöbbentek arra, hogy ha váraik és birtokaik, vagy azoknak egy része a török fennhatósága alá kerül, ezzel önmaguknak is ártanak, hiszen kevesebb lesz a bevételük és bizony az is előfordulhat, hogy földönfutóvá válnak. Kristóf úr felajánlása nem kis szerepet játszott abban, hogy az urak egybehangzóan a végvárak megerősítése mellett döntöttek.

Sirok esetében ez a megerősítés nem kezdődhetett el azonnal, mert Országh Kristóf éppen a szerelem vermébe próbált beleesni. Amikor aztán tüzetesebben megismerte Zrinyi Ilonát, kezdte magát egyre jobban érezni abban a bizonyos veremben. Ez a dolog minden férfiember életében elérkezik legalább egyszer. Az idősebbek hiába is próbálnák figyelmeztetni őket. Fiatalon ki hajlandó elhinni, hogy egy házasságban minden dolog kétféleképpen történik: úgy ahogyan a férfi látja és úgy, ahogyan az asszony.

Annak idején Zrinyi Miklós urat is próbálta gondolkodásra, meg jobb belátásra bírni az apja. De hiába mondta neki, hogy ha egy férfiember egy asszony logikáját meg akarja érteni, jobb ha kér az Istentől még egy életet, vagy ha lehet, többet.

Miklós úr fiaként szerette Kristófot és úgy gondolta, szép párost fognak alkotni az ő Ilona lányával. Ráadásul ezzel nem csak Ilona kisasszony, hanem Kristóf is egyetértett. Zrinyi Miklós uram azonban, tapasztalt ember lévén, úgy látta jónak, ha néhány évig még várnak az egybekeléssel, hátha addig a leány is komolyodik kissé. Így aztán erre a dologra csak 1560-ban került sor, habár már 1559 karácsonyán mindenki egy párnak tekintette őket.

Kristóf úr esküvője

Sok csudák voltanak jó Magyarországba,
Ki nagy emléközet széles ez világba.
Tűz esztendő ulta ilyen nagy bolygásba
Nem voltak magyarok hasonló szerencsába.
Tinódi Lantos Sebestyén: Erdéli história (részlet)

1560 januárjában, annak is a 7. napján nagy eseményre került sor Csáktornyán, a várban. Országh Kristóf úr lakodalmát ülték. A mennyasszony, a nagyhírű Zrinyi Miklós leánya, Zrinyi Ilona[24] volt. A menyasszony akkor töltötte be tizennegyedik esztendejét. Ilona szép sudár teremtés volt, olyan, aki parancsolásra termett. A vőlegény, ahogyan illett, éppen huszonötödik életévében volt. Még éppen ideális korkülönbség. Tündér Ilona és a megfontolt Kristóf egymásra találtak. Kristóf felmenői közül már senki sem élt, így saját lábán kellett megállnia.

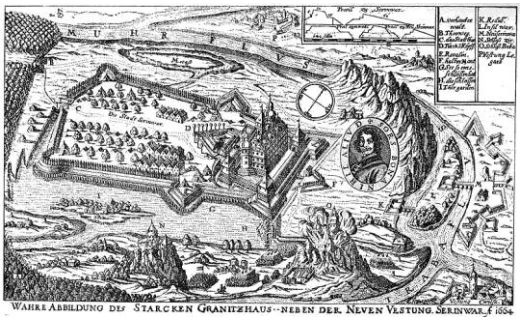

Csáktornya és új Zrinyivár látképe Orteliusnál

[24] Zrinyi Miklós szigetvári hős leánya

Kristófnak szerencséje volt, mert az após Zrinyi Miklós, meglehetősen kedvelte, és úgy bánt vele, mintha saját fia lenne. Nem kis szerepe volt ebben Kristóf bátorságának, aki a törökkel vívott harcokban ugyancsak sok elismerést szerzett. Híre Ferdinánd király fülébe is eljutott, aki a fia, Miksa kíséretében, még 1552-ben olaszhonba küldte. Aztán amikor Miksát koronázták, Országh Kristóf kiállított egy hetvenöt fős bandériumot, amelyet az ünnepségen ő maga vezényelt. A gyönyörű fényes öltözékű, sudár tartású legények, különösen a hölgyek körében nagy feltűnést keltettek.

Kristóf nem dicsekedett vele, de bizony több nyelven beszélt. A magyar mellett bírta a latint, s horvátot, a németet és a spanyolt is. De nem csak a nyelvek terén volt kimagasló a tudása, hanem a katonai dolgok mellett a földművelés csínját-bínját is magáévá tette. Talán egyetlen hibája az volt, hogy kálvinistaként nevelkedett, ezért a főpapok nem túlzottan kedvelték.

Bár az esküvő meg a több napig tartó lakodalom Csáktornya várában zajlott, az ifjú ara nem túlzottan érezte jól magát a várban. Valahogyan, valamiért, csak azt nem tudta megfogalmazni, hogy miért, kissé ridegnek tartotta a környezetet. Kristóf azonnal észrevette a dolgot, és nyugtatgatta.

- Csak pár nap, kedves, türelmedet kérem. Meglásd, tündérországba viszlek, olyan szép helyre, amelyet még elképzelni is nehéz.

- Sirokra?

- Oda! Ott még a levegő is jobb. Arról nem is beszélve, hogy úrnő leszel, várúrnő. Mindenki lesi majd a parancsaidat.

Ilona elmosolyodott.

- Lesznek parancsaim, persze, hogy lesznek, de az ön számára is, kedves uram – mondta és lesütötte a szemét.

- Csak nem? – ment bele a játékba Kristóf úr – aztán sok lesz?

- Attól függ. De ha elfárad kelmed, hagyom pihenni.

Egy hét múlva aztán készen állt a menet az indulásra. Ilona arcán a kialvatlanság nyomai látszottak, de Kristóf úrnak is karikásak voltak a szemei. Okos döntés volt, hogy az ifiasszonynak batárt[25] parancsolt az úr. De neki illett lóháton vezetni a menetet.

[25] hintó

Utazás Sirokra

Bizonyos, hogy minden igazi utazás értelme a hazajutás, s az ember megkezdi a hazatérést abban a pillanatban, amikor útra kel.
Márai Sándor

Az indulás napján csikorgó hidegre ébredtek. Olyan zimankó volt, hogy még a varjak is összebújtak, nehogy valamelyikük megfagyjon.

- Merre megyünk, kedves uram? Messzire kell menni? – kérdezte Ilona a férjét.

- Bizony, nincs közel Sirok vára Csáktornyához. Több napos lesz az út. Innen Vasvár felé indulunk. Veszprémben a várban fogunk éjszakázni.

- Én azt hittem, hogy még ma odaérünk Sirokra – kerekedett el Ilona szeme.

- Sirok nem éppen a szomszédban van. Meg aztán ki tudja, milyen gyorsan tudunk haladni ebben a télben.

- Nem lenne jobb a batár helyett egy szán?

- Lehet, hogy igazad van – gondolkozott el egy pillanatra Kristóf – legyen ez is meg az is. Mert ha túl magas a hó, valóban jobb lenne a szán.

- Nagyuram – szólalt meg a kísérők hadnagya – van olyan batár is, amely alá lehet kerekeket is tenni, de ha szükséges, akkor ezek szántalpra cserélhetők.

- Akkor egy ilyet is szerezz! – adta ki a parancsot.

A karaván baj nélkül elindult. Már messziről is látszott, hogy itt biztosan asszonyt utaztatnak, hiszen egy jóravaló férfiembernek nem szükséges, más, mint a kardja meg a lova. Legfeljebb lehet még vele egy málhás ló is, hogy ne kelljen az élelemmel megrakott tarisznyát a nyeregkápára

akasztania. Az asszonyoknál azonban ez egészen másként történik. Először is, nincs annyi idő a földön, amennyi elég lenne arra, hogy eldöntsék mi az, amit vinni szeretnének. No meg az sem mindegy, hogy milyen ruhát vesznek föl. Ha meg azt véletlenül már sikerült volna eldönteni, akkor jött a következő probléma. Az adott toaletthez milyen nyakbavaló láncot, karkötőt, fülönfüggőt, meg gyűrűt kell felvenni ahhoz, hogy lássa a világ, nem akárki utazik abban a batárban, amelybe az esetleges sűrű hóesés miatt be sem lehet látni. Az egyes lehetőségeket a férjnek is illik megtekinteni és véleményt mondani. Az, hogy ez a procedúra mennyi időt vesz igénybe, esetlegesen egy hajnalra tervezett indulás bekövetkezik e még sötétedés előtt, az asszonyszemélyeket nem szokta érdekelni. Különben is egy férjnek az a dolga, hogy várjon. Kristóf úr már ismerte annyira a női nemet, hogy az ilyesmire felkészüljön. Kiadta a parancsot, hogy ezeket a megoldhatatlannak tekintett feladatokat, előző nap estig, el kell végezni. Igaz, hogy az indulás hajnalán Ilona megpróbálta a dolgot:

- Édes uram, nem lehetne …?

De Kristóf belefojtotta a szót az asszonyba: Nem! Így sikerült hajnalban útra kelniük.

Veszprémig viszonylag simán ment minden, pedig Kristóf nagyon tartott a Bakony félelmetes hóviharaitól. Úgy látszott, a hegység, jöttükre megemberelte magát. Viszont ami a hideget illeti, hű maradt a hírnevéhez.

Veszprém várában nagy tisztelettel fogadták őket, de olyan sok pihenésre nem kerülhetett sor, mert a férfiaknak meg kellet tárgyalni a világ aktuális dolgait, az asszonyoknak meg illett megcsodálni egymás toalettjeit és csendben irigykedni egymásra. No meg azt is megállapították, hogy ez a

Kristóf úr ugyancsak szemrevaló ember, és Zrínyi Ilona minden bizonnyal megfogta az Isten lábát.

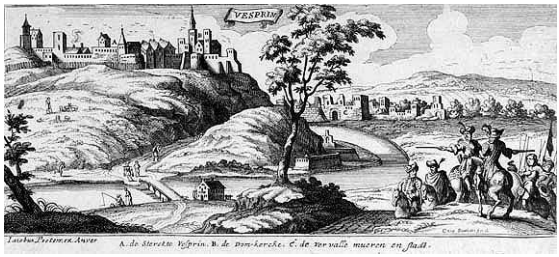

Veszprém

A férfiak a véleményük csiszolásához sűrűn kortyolgatták a badacsonyi szőlők levét, az asszonyok pedig ugyanebből a kontyalávalót ízlelgették. Szó, ami szó, már másnap volt, mire mindenkinek sikerült megtalálnia az ágyát. Emiatt aztán a hajnalra tervezett indulás kicsit eltolódott. Szikrázó napsütést hozott a reggel, dermesztő hideggel és erős széllel.

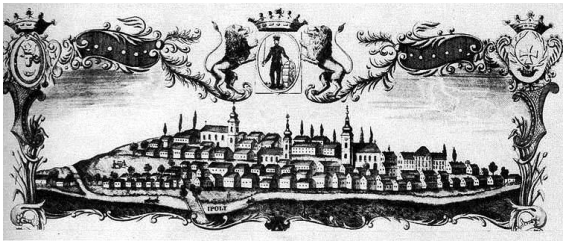

Balassagyarmat a XVII. században

Úgy tervezték, hogy Komáromnál lépik át a Dunát, majd Gyarmatnál az Ipolynak is átjönnek a déli partjára.

Útközben tudták meg, hogy a Duna beállt, és bőven elbírja még a megrakott szekereket is. Az Ipoly meg jóval keskenyebb lévén a Dunánál, biztosan nem fog problémát jelenteni. Így is lett.

Gyarmaton a várban, a palotaszárnyban kaptak szállást. A vacsoránál Ilona élvezettel hallgatta az ízes Palóc beszédet. Sok szót nem értett, vagy félreértett. Például nem tudta, hogy a rocska az vödör. Vagy a pad és a padka között mi a különbség. A palóc ember számára egyértelmű, hogy a pad az a padlás és a padka az a lóca, amire esténként a vénasszonyok kiülnek pletykálni egy sort. Azon meg egyenesen elcsodálkozott, ráadásul bele is pirult, amikor magyarázták neki, hogy a poszrik olyan ajándék, amit a születés után a csecsemőnek visznek a vendégek.

- A nagyságos asszony is fog ilyet kapni, ha majd az urát meglepi egy gyermekkel – próbálta Ilonának magyarázni a várkapitány felesége.

Ilona csak pirulni tudott, válaszolni csak nagy sokára.

A harmadik napon aztán, elérve a Zagyvát, mellette haladtak el észak felé. Aztán amikor meglátták a Tarna patakot, tudták nem sok volt hátra az utazásból. A Tarna bal partján egy lovascsapat várta őket. Kristóf úr rendelte így. Vigyázni kellett, mert bár ez a terület még nem volt a budai vilajet része, a török már 1555 óta elkalandozott ide és ha már erre járt, beszedte az adót is. Így bizony előfordult, hogy Sirokalja kétfelé is fizetett adót.

A lebukó nap vöröslő fénye, még látszott a Mátra fölött, amikor kürtszó harsant és kinyílt előttük Sirok várának kapuja.

- Megérkeztünk, Kedves – mondta Kristóf úr Ilonának és ölben vitte be a palotaszárnyba.

Sirok várában más lett az élet

Mit meg nem tettünk mi a hazáért!
Néhányunk meghalt,
jónéhányan szónokoltunk.
Orhan Veli Kanik (török költő): A HAZÁÉRT
(Vatan icsin) Fordította: Kónya Lajos

Amikor Zrínyi Ilona átlépte Sirok várának küszöbét, senki sem hitte volna, de szinte egy csapásra megváltozott az élet. Ilona szépsége szinte mindenkit lenyűgözött. Az még úgy rendben lett volna, ha a férfiemberek lesik minden mozdulatát, de az asszonynépet is megbabonázta. Először kisasszonykaként kezdtek beszélni róla, mígnem Kristóf úr meg nem magyarázta, hogy Zrínyi Ilona túl azon, hogy már Isten előtt sem kisasszonyka, illene őt úrnőnek nevezni. Hiszen most már ő a vár úrnője. Ez a megszólítás idővel ki is alakult, de valahogyan eléje került még egy jelző, és csak úgy beszéltek róla, mint Sirok várának szépséges asszonya.

Nem parancsolt ő, inkább csak kért. Idővel aztán az őrség, de különösen a várkapitány kezdte elfelejteni a kacifántos és igen hosszúra nyúló káromkodásokat. Pedig milyen szépen és néha két fertályóráig is tudta mondani. De ez már a múlté. Ilona számos hadi furfangot is ellesett az apjától, de az édesanyja a szépségre tanította meg. Arra, hogy legyen igényes a környezetével, hogyan tegye széppé, lakályossá. 1560 tavaszán, a szűkös várudvaron apró virágoskertek születtek. Kedves virágillat töltötte be a siroki vár puskaporszagú udvarát. Olyan volt a hangulat a várban, mintha béke lenne és a katonáknak sem lenne más dolguk, mint a virágok növekedését felügyelni.

Sajnos a valóság egészen más volt. A szultán késének széles pengéje folyamatosan hatolt bele az ország testébe. A török által ellenőrzött terület egyre nagyobb lett. Sorra estek el a felföld közelében lévő és a felföldi várak. A Budai Vilajet[26] határa egyre jobban közelítette Sirok várát. Güzeldzse Rüsztem budai pasa, aki korábban végszendrei bég, majd temesvári pasa volt, már erősen dörzsölgette a tenyerét. Ugyancsak szerette volna, ha Sirok várán is a padisah lófarkas zászlója leng.

Tenni kellett valamit minél gyorsabban, annál jobb.

[26] a budai basa fennhatósága alá tartozó török tartomány

Márió mester

Erős vár a mi Istenünk,
Jó fegyverünk és pajzsunk.
Ha ő velünk, ki ellenünk?
Az Úr a mi oltalmunk.
Evangélikus énekeskönyv: 254. ének

Kristóf úr, habár értett itt-ott a várépítéshez, mégis úgy döntött, hogy ehhez mester kell, mégpedig nem akármilyen. Ferdinánd király kancelláriájához fordult, és mire kitavaszodott, megérkezett egy mester, aki Márió névre hallgatott. Bár törte a magyart mégis magyarul mondta, hogy ő etruszknak vallja magát és némi rokonságot is érez a magyarokkal.

Kristóf úr nem kommentálta a dolgot. Most nem a rokonság a fontos, hanem az, hogy Sirok vára igazi erősség legyen.

Miután Márió mester kipihente magát, az úrral együtt, megszemlélte a várat. Közben nem szólalt meg, csak a fejét ingatta néha. Nem lehetett tudni, hogy azért mert tetszik neki, amit lát, vagy azért mert nem. Amikor mindent megszemléltek, Kristóf úr meginvitálta a mestert egy kis gondolatindító borocskára. A várudvar egyetlen fája alatt kis asztal várta őket, két pohár és egy flaskó egri bikavér. Az, hogy bikavér van az üvegben csak az első kortynál derült ki.

- No, mi a véleménye mester uram? – kérdezte a házigazda.
- Azt még nem tudom, de ez a bor kifejezetten finom.
- Azt én is tudom – válaszolta Kristóf úr – de lehet, hogy még jobb lesz, ha másodszor is megkóstoljuk.

Márió úr bólintott, aztán megint koccintottak. Amikor látszott már a pohár feneke, Márió úr nagy lélegzetet vett. A házigazda várakozóan nézett rá.

- Szóval? – kérdezte.

- Szóval lesz itt munka bőven. Sok ember kell hozzá.

- Azzal kelmed ne törődjön, csak megmondja hány ember kell és annyi lesz.

- Jó, jó, de hozzáértő emberek kellenek.

- Abban sem lesz hiba.

- Ha így állunk, elmondom mit láttam. Ez a vár nagyon szép helyen van, alulról nézve, meglehetősen ijesztő erősségnek látszik. Ugye még a tűzfegyverek előtt kezdték építeni.

- Bizony ez így van.

- Csak azért mondom, mert viszonylag, vékonyak a falak. Ami viszont rejtve van, de van, az a sok kőbe vájt pince, az nagyon nagy érték. Hosszú időre elegendő élelmet lehet tárolni benne.

- Rendben van. A falakat megerősítjük.

- De kellene egy alsó vár is. A hegy formája szinte kínálja rá a lehetőséget.

- Kelet felé?

- Igen.

- Erre már én is gondoltam.

Az urak ismét megkóstolták a bikavért. Még kellemesebbnek érezték az ízét.

- Mi lenne, ha – folytatta Márió úr – én csinálnék egy tervet. Először csak úgy hevenyészetten, aztán ha megbeszéltük, akkor rendesen.

- Mikorra?

- Ez a hozzávetőleges dolog akár már holnap délutánra elkészülhet.
- Akkor ebéd után megbeszélhetnénk?
- Igen, én is így gondoltam.

Ezzel Márió úr visszavonult a kamarájába. Kristóf úr utána vitette a bort. Az estebédig Márió urat nem látta senki. Amikor szóltak neki, hogy a vacsora tálalva van, kicsit bizonytalan mozdulatokkal ült asztalhoz. Szótlan volt és nagyon éhes. Kristóf úr megjegyezte:

- Ugye a bor megágyazott a vacsorának.
- Meg az – reagált Márió mester.
- Aztán megy a munka?
- Megyeget! Csak azt a fránya tollat nem találom soha, amivel rajzolgatnék a papírra.
- Adok én! Mennyi kell? Lúd van elég.
- Idővel meg van az, csak valahogyan mindig az asztal alá kívánkozik.
- Jól van, ha nem, nem. De ugye holnapra meg lesz a vázlat?

A mester bólintott.

- A bor elég lesz?

Márió úr megvakarta a feje búbját – én nem tudom, hogy van ez, de az a pohár mindig üres. Valaki állandóan kiissza. Csak tudnám, hogy ki.

- Semmi baj, mester, küldök pótlást. Ezen már ne múljon.

Márió úr állta a szavát. Igaz a früstökre kicsit késve érkezett, de ebédnél már pontos volt.

Az ebédtől Kristóf úr elálmosodott. Valószínűleg sok dolga volt az éjjel. De az is lehet, hogy a telihold miatt nem tudott aludni. Márió úr is nagyon gyűröttnek látszott.

- Nagy baj lenne, ha kicsit ejtőznénk, aztán beszélnénk a vázlatról? – kérdezte az úr – jól esne egy kis ejtőzés.
Ilona arcán egy halovány mosoly futott át. Márió úrra nézett:

- Kelmed is nehezen alszik teliholdnál?
- Az attól függ!
- Mitől?
- Hát attól… Én most a borral jól elvoltam. De igaz, a szellemi munka is fárasztó dolog. Nekem is jól esne egy kis pihenés.
- Akkor mindkettőjüknek másfél órás pihenést rendelek.
- Köszönöm asszonyom!

Márió mester elképzelése

A népnek foglalatosságot adunk; azon nép, amelynek magával dolga van, nem gondol arra, hogy szabad lehet.
Madách Imre

Úgy uzsonna idő tájékán, az urak nekiláttak a teendők megbeszélésének. Közben persze volt rágcsálni való, meg borocska is hozzá.

Márió úr kiterítette a vázlatot. Ezen most már nem csak a meglévő vár látszott, amit azonnal elkeresztelt felső várnak, hanem az elképzelt alsó vár is.

- Nagyuram – kezdte a beszélgetést Márió úr - szerintem úgy kell átépíteni a várat, hogy többet tudjon, mint amennyit jelenleg a török ismer.

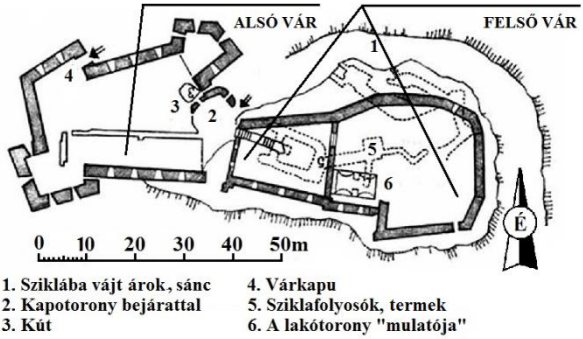

Sirok várának átépítési vázlata

- Jó gondolat – helyeselt Kristóf úr – de az sem ártana, ha kicsivel többet is tudna, hátha idővel a töröknél is bekövetkeznek fejlesztések.

- Én is úgy vélem, ezért elképzelem milyen lesz a török tűzereje a jövőben és ehhez méreteztem a falakat. De ha szabad kérnem, nézzük meg előbb a vázlatot!

Az urak egy darabig szótlanul nézték a rajzot. Mindkettőn látszott, hogy ezernyi gondolat futkározik a fejükben. Kristóf úrnak már első ránézésre tetszett a dolog, de megvárta, amíg Márió mester elkezdi magyarázni az elképzelését.

- Szóval, nagyuram, a felső vár falait egytől egyig meg kell erősíteni. Nem csak a külső falakat, hanem a belső elválasztó részeket is.
- És a gyilokjárók?[27]
- Azokat befelé szélesíteni kell és kellene több feljáró is. De ez még nem minden. A gyilokjáróknak mindenütt fedettnek kell lenni. No meg istállókat kell építeni. Jó lenne új kaszárnya épület is, de azokat akár a föld alatt ki lehet alakítani.
- Az már szent igaz! A faluban sokan a hegybe vájtak maguknak lakást. Télen, nyáron, egyaránt kellemes a levegője.
- Erre gondoltam én is.
- És akkor, ez a nyugati új rész, ez lenne az alsó vár?
- Az bizony!
- Látom több új bástyát képzelt el mester uram.
- Igen, egyet délnyugatra, egy másikat pedig északkeletre. De van közöttük is egy. Az lenne a harmadik.
- Igen, látom! Hogy is hívják az ilyen furcsa formájú bástyát? Ez lenne az a bizonyos ó olasz bástya?

---

[27] várak védőfalainak tetején húzódó, lőrésekkel tagolt folyosót

- Látom, nagyuramnak nem csak jó szeme van, hanem ért is a hadi dolgokhoz.

Kristóf úr nem reagált erre a dicséretre, de valójában nagyon jól esett neki.

- És akkor, lenne itt egy kút a kaputorony mellett.
- Úgy van. Ez az a kút, ami most is működik, de az alsó vár megépítésével védetté válik. Persze a falazatát meg kell javítani és mélyíteni sem ártana.
- Rendben! Nekem ez a „talián" bástya nagyon tetszik. Praktikus.
- Pont ezért jött divatba. A köztük lévő várfal is védhetővé válik róluk.

Kristóf úr lassan körbesétálta az asztalt. Lelki szemeivel már látta a hatalmas siroki várat, amely már megjelenésével is tekintélyt parancsoló.

- Akkor kezdhetjük nagyuram? – kockáztatta meg a kérdést Márió mester.
- Természetesen! Akár azonnal.
- De ez a munka itt-ott kellemetlenséggel jár és főleg zajjal. Nem szeretnénk zavarni a nagyasszonyt.
- Mester uram! Hadi időket élünk, és ehhez az aszszonynépnek is hozzá kell szokni.

Ilona asszony bánata

"Nemes szép élethez nem kellenek nagy cselekedetek, csupán tiszta szív és sok, sok szeretet."
(Pázmány Péter)

Annak rendje és módja szerint, elkezdődött a felső vár renoválása és az alsó vár építése. A kettő együtt folyt, egyrészt azért mert az embereket pillanatok alatt át lehetett csoportosítani, ha a szükség úgy kívánta. Ráadásul így még kevesebb munkáskézre volt szükség. A várépítés zajjal járt, meg szálló porral, ami Ilona asszonynál gyakran okozott tüsszögést. Igaz, ahol lehetett vigyáztak a virágaira, és ez örömet okozott neki.

Kristóf úr asszonya, aki kezdetben, szinte viháncolt örömében, annyira tetszett neki az asszonyi élet, az idő múlásával egyre szótlanabbá vált. Képes volt órákat ülni a lakótorony második emeletén, annál az ablaknál, amely a barát és apáca szilákra nézett. Eleinte kedvelte ezt a két sziklát, mert magát és Kristófot látta bennük. Aztán rájött, hogy ezek csak nézhetik egymást, soha sem kerülhetnek egymáshoz közelebb. Az Isten így rendelte. Telt múlt az idő, de Ilona szíve alatt nem akart megmozdulni egy új élet. Ráadásul annak még a jelei sem látszottak. Az asszony magában kereste a hibát.

1561. augusztus vége volt. Egy szellő sem rebbent. Szinte kibírhatatlan volt a hőség. A lakótoronyban még el lehetett viselni, hiszen a vastag falak csak megszűrve engedték át az augusztusi meleget.

Ilona asszony ismét azt a két sziklát csodálta. Aztán egy picit jobbra húzott a szeme és meglátott valamit, valami csodálatosat. Az erdő szélén úgy álltak a fák, mintha védeni

akarnák a rengeteget. Egy olyasmire lett figyelmes, ami profilból egy férfi-fejnek látszott. A szája nyitva volt, és egy kucsma-szerű valami volt a fején, sötétebb levelekből. Aztán, ahogyan figyelte, a vállát is látni vélte, meg a félig kitárt karjait. Ekkor egy gyenge fuvallat érhette a fákat. Az emberi fej forma is himbálózni kezdet, majd újra megnyugodott. Ilona sötétedésig bámulta a csodát. Lehet, hogy csak bebeszélte magának, de nagyon úgy tűnt neki, mintha ez valami féle jel lenne.

Az éjszaka hatalmas vihar volt. Az épülő alsó várban is kárt okozott. Egy kőműves állvány ledőlt és lesodorta a frissen rakott fal egy darabját.

Délután, amikor a vihar nyomai már eltűntek, Ilona újból odaült az ablakhoz. De hiába kereste azt az emberfejformát, már nem lelte meg. A fák ágai a viharban összegabalyodtak. Ismét arra gondolt, hogy ez megint valami jel lehet. De mi? Este Kristófot is megkérdezte, de ő nem látott ebben semmiféle jelzést.

- Édes uram! Nem esetleg azt akarja üzenni nekünk az Isten, hogy nem lesznek körülöttünk futkározó gyermekek?

- Ugyan már. Badar beszéd. Ami késik, nem múlik. Légy türelemmel kedves!

- Láttam, hogy már kis kardot is csináltatott a fiunknak.

Kristóf úr elpirult.

- Csináltattam, persze, hogy csináltattam. De tudod kedves, a fiúk mindig kéretik magukat. Csak ki kell várni és kopogtatni fog.

Másnap délután aztán Ilona csodát látott. Az a bizonyos fej ugyanott himbálózott, mint ahol korábban meglátta. Az asszony megnyugodott. Újra reménykedni kezdett.

Felsóhajtott.

- Legalább egy leány jönne, ha már a fiúk így kéretik magukat.

De a gyermek továbbra sem jelentkezett.

Kőbe vésett emlék

Az emlékezés bűvös varázshatalmú szó
Mely megszépít, megaranyoz mindent
És elhiteti velünk, hogy a jelen sohasem
Ér fel azzal, amit a múlt adott.
(Ismeretlen szerző)

Senki sem gondolta volna, hogy 1561-ben Sirok várában az összes javítási és építési munkálat befejeződik. Igaz, Kristóf úr minden esetben teljesítette Márió úr kérését, akár munkáskézről, vagy építőanyagról volt szó. A felső várban úgy sikerült alakítani a dolgot, hogy több mint száz lovas katonának sikerült helyet szorítani és még zsúfoltság sem keletkezett.

Sirok vára, a teljes kiépítés után
(rekonstrukció)

Kristóf úr úgy gondolta, hogy ezt a nagy eseményt az eljövendő századoknak is tudnia kell. Készíttetett ezért egy kőtáblát süttői vörös márványból, amelyen ezt hírül adja.

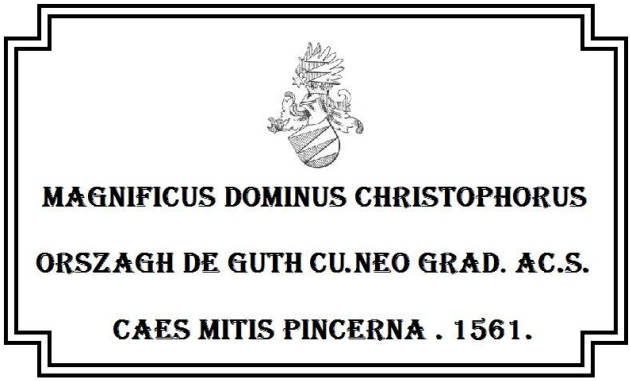

Országh Kristóf úr által készíttetett márvány emléktábla (elképzelés)

Előre megadta a táblára írandó szöveget latinul. Magyarul a következő képen hangzott:

(NAGYMÉLTÓSÁGÚ ÚR GUTHY ORSZÁGH KRISTÓF NÓGRÁDI FŐISPÁN ÉS A SZENT CSÁSZÁR ŐFELSÉGÉNEK POHÁRNOKMESTERE. 1561.)

Mert az pedig ugye nem árt, ha majd a késői utódok tudják, hogy élt egyszer egy Guthy Országh Kristóf uraság, aki befolyásos ember volt és nagy dolgokat vitt véghez. Az emléktáblát Kristóf úr az alsó vár Lovaskapuja fölött helyeztette el. Az átépítéssel és bővítéssel Sirok vára méltó elővára lett Egernek hasonlólépen mint Cserépvár és Szarvaskő. Ráadásul a Tarna völgyében, a török portyázóktól csak Sirok vára tudta megmenteni az embereket. Azt, hogy ez mennyire így van, az is bizonyítja, hogy még Tinódi Lantos Sebestyén is beveszi a felsorolásba, miként a [XX.

Varkucs Tamás idejében lött csaták Egerből című költeményében olvasható:

„…Buda vala feje Magyarországnak,
Ki kezébe esék terek császárnak,
Most végháza ím az Terekországnak,
Herdó helyett ott szabatot kiáltnak.

Ő körüle sok magyar végház vagyon,
Sziget, Babolcsa, Kaposújvára vagyon,
Lorokus, Lak, Somogyvár, Tiban vagyon,
Palota, Pápa, Győr, és Gesztös vagyon.

Sőt Komárom, Semte és Nitra vagyon,
Léva, Surán, Ság, Drégöly, Csővár vagyon,
Gyarmat, szécsén, Salgó, Füleg vár vagyon,
Buják, Oroszlánkő, Sirok, Egör vagyon. …"

A vár elkészültével tehát ugyancsak nagy volt az öröm, hiszen így a török is százszor meggondolja majd, hogy Sirokot megtámadja.

A nagy öröm kicsit elkerülte Zrínyi Ilonát, mert bizony továbbra is hiába várta, hogy a szíve alatt megmozduljon Országh Kristóf gyermeke. Úgy tűnt, hogy ez a várakozás meglehetősen hosszú lesz.

Látszólag boldog napok Sirok várában

"A legfontosabb, amit egy apa tehet a gyermekeiért, hogy szereti az anyjukat."
Theodore M. Hesburgh

Zrínyi Ilona és Országh Kristóf boldog napokat tölt Sirok várban. Azzal, hogy a vár korszerűsítése, megnagyobbítása befejeződött, Ilona is kedvére gondozgathatja a virágait, senki sem fogja bántani őket. Már csak egyetlen dolog volt csak, ami beárnyékolta a boldogságukat, még mindig nem lehetett gyermeksírást hallani.

Közben abban az örökösödési perben, amelyet még Országh Magdolna, asszony nevén Bánffy Istvánné, indított Kristóf úr ellen, még kiskorúsága idején, némi fejlemény született. Bár 1560-ban a pert Országh Magdolna nyerte meg, Kristóf úr, aki már akkor nagykorú volt, nemet mondott, és ítélet ide, ítélet oda, megtagadta annak végrehajtását. A dolgok a maguk csigalassúságával tovább folytak, három év múlva, 1563-ban végre királyi ítélet született. Ez úgy szólt, hogy Kristóf úr összes javaira nézve szabad rendelkezési jogot kapott, kivéve Csejte várát. Ennél rosszabb salamoni döntés nem születhetett volna, hiszen Csejte vára volt a központja Kristóf úr javainak. Országh Magdolnának ezzel a fricskával meg kellett elégednie.

Már csak egy óhaja maradt Kristóf úrnak. Szeretett volna gyermeksírást hallani. Már azt sem bánta volna, ha leány születik. Habár akkor megint problémák keletkezhetnek az örökléssel. De már ez sem volt fontos számára. A gyermek utáni vágy minden egyebet szükségtelenné tett. Ilona asszony sokat sírt és folytonosan magát okolta a sikertelenséggel. Kristóf úr megpróbálta vigasztalni és folytono-

san azt mondogatta neki, hogy bízzon az Istenben, majd ő megsegíti mindkettőjüket.

Közben 1564-ben I. Miksa váltotta a trónon I. Ferdinándot. Előre senki sem tudta, hogy ez most jó lesz-e az országnak, vagy sem, de a remény nem múlt el.

I. Miksa magyar király

Ez alatt, Szulejmán szultán újra Bécs elfoglalásán járatta az eszét. 1566-ban elindult Bécs felé. Persze a hódoltsági terület bővítése sem volt elhanyagolható. A szultán akkor még nem tudta, hogy élete utolsó hadjáratát vezeti. Zrínyi Miklós Szigetvárnál elébe állt. Szigetvárnak kilátástalan volt a helyzete. A törökök megállítása szinte lehetetlen volt. 1566 szeptemberében az ötödikéről a hatodikára virradó éjjel Zrínyi Miklós kitört Sziget várából és hősi halált halt. Közben a szultánnal is történt valami. Nem lehet tudni

hogyan, de ebben az ostromban ő is meghalt. Bár az őszi idő már nem volt alkalmas arra, hogy a török Bécs ellen vonuljon, a próbálkozásokkal az egykori hatalmas Magyarországnak már negyven százalékát a török uralta. És még nem volt vége a megpróbáltatásoknak.

Akkoriban a hírek ólomlábon jártak, még a rémhírek számára sem voltak biztonságosak az utak.

Jelenés

És látám, és ímé egy sárgaszínű ló; és a ki rajta üle, annak a neve halál, és a pokol követi vala azt; és adaték azoknak hatalom a földnek negyedrészén, hogy öljenek fegyverrel és éhséggel és halállal és a földnek fenevadai által.
(Jelenések Könyve 6. rész 8.)

Sirok várára ráborult az éjszaka. Teli hold volt, csaknem nappali világossággal. A vastag brokát függöny mintha félrecsúszott volna az ablaknál, a hold bevilágított a szobába.

Ilona általában mélyen, nyugodtan aludt, de ezen az ékszakán csak felszínes volt az alvása és félálomban forgolódott az ágyán. Aztán valami miatt, ki tudja miért teljesen felébredt. Látta a félhomályos szobát és azt, hogy a hold betekint az ablakon. Nem érezte kipihentnek magát. Önkénytelenül felült az ágyában. Furcsa gondolatok gyötörték. Ugyan mi lehet apával? Közben nem érzékelte az időt. Az apja hirtelen megjelent előtte, aztán a kép lassan elhomályosult és eltűnt. Ekkor a nagy csendességben egy hangot hallott. Nem tudta eldönteni, hogy férfi vagy női hang szólította. Kellemes, bársonyos volt a hang. Az ablak felől jött.

- Ilona! – hallotta, és ez a név szinte visszhangzott a fejében. Önkénytelenül felállt, odament az ablakhoz és félre húzta a függönyt. A hold a szemébe sütött. A hirtelen nagy fényességben, nem látott semmit és senkit. Kicsit elbódult az erős fénytől. Önkénytelenül visszament az ágyához. Mielőtt leült volna, egy kellemes simítást érzett az arcán. Nem ijedt meg tőle, ellenkezőleg szinte várta, hogy megismétlődjön, de nem történt semmi. Állandóan ez a jelenség járt a fejében, de félelmet nem érzett. Nagy nehezen elaludt. Arra

riadt fel, hogy a szobalány félrehúzza a függönyt. A hirtelen erős fény elvakította.

- Bocsánat asszonyom – mondta.

- Bejöhetek kedves? – hallotta a férje hangját. De még ki sem nyitotta a száját, Kristóf már ott állt előtte. Lassan, akadozva elmondta az éjszakai élményét. Kicsit félt, hogy a férje majd kineveti. De nem ez történt. Kristóf úr egy ideig hallgatott, végig gondolta amit hallott, aztán megszólalt.

- Ez egy jel, egy isteni jel lehet – mondta lassan, rövid gondolkozás után. - De mit akart mondani?

Hamarosan az is kiderült. Alig egy hét múlva jött a szomorú hír. Szigetvár elesett. Zrínyi Miklós hősi halált halt. 1566. szeptember közepe volt.

Kristóf úr titokzatos halála

Maga a halál is az élet feladatainak egyike.
Marcus Aurelius

1566 decemberének második hetében annyi hó esett, hogy a lovak szügyéig ért. Aztán amikor elfogyott az égi áldás, csikorgó hideg köszöntött rá Sirok várára. A nap ugyan kisütött, de a hó nem akart még kissé összetöpörödni sem. Szerencse, hogy nem képződött a tetején jégkéreg, mert akkor a várba vezető utat sem lehetett volna letakarítani. Így is csak egy keskeny sávról lapátolták el a havat, hogy a faluból gyalogosan fel lehessen jönni.

Az Úr 1566. esztendejének Szentestéjén, Ilona asszony furcsa dologra lett figyelmes. Kristóf úr feltűnően fáradtnak látszott. Még a mozgása is lelassult. Pedig a hadi torna is elmaradt a nagy hó miatt. Az úr az ételt is csak unottan forgatta a szájában, pedig élt halt azért a kolbászos káposztalevesért, amit ilyenkor szoktak főzni. A mákos gubát is csak nézegette, pedig az is a kedvencei közé tartozott. A bor sem akart fogyni. Aztán amikor Kristóf úr meg sem várva az éjfélt, visszavonult a szobájába, Ilona asszony érezte, hogy ennek bizony a fele sem tréfa.

Utána ment. Leült a férje ágyának szélére és kérdezgetni kezdte.

- Fáj valamije, Kedves uram?

Kristóf úr először csak nézte az asszonyt, mint akinek az agyáig nem akar eljutni a kérdés.

- Nincsen nekem semmi bajom, csak nagyon vonz az ágy.
- Azt látom. De mit érez?

- Fáradtságot.

Az asszony kitapogatta a férfi ütőerét a csuklója fölött. Elsápadt.

- De hiszen a szíve hol ver, hol meg nem, ráadásul hol sebesen, hol meg úgy mintha meg akarna állni.

- Ugyan már, csak te érzed úgy kedves. Meglásd, reggelre kutya bajom.

- Adná az Isten!

Ilona megigazította Kristóf úr párnáját. De amikor egy csókot akart lehelni a homlokára, a férfi már aludt. Szépen, egyenletesen szedte a levegőt. Az asszony megnyugodott.

Éjfél után, amikor már mindenki aludni tért, Ilona ismét bement Kristóf úr szobájába. A férjét ugyanabban a helyzetben találta, mint amikor itt hagyta.

- Talán csak egy múló rosszullét – nyugtatgatta magát, aztán ő is nyugovóra tért.

Karácsony első napjának reggelén Kristóf úr úgy pattant ki az ágyból, mintha napokat aludt volna át. Kipihent volt és tettre kész. Még reggeli előtt, gyorsan körbejárta a várat. A gyilokjárón érezni lehetett a metsző jeges szelet, amely a hegyek között a karácsony velejárója. Különösen olyan magasságban ahol Sirok vára megpróbál szembe helyezkedni az elemekkel.

Kristóf úr, pirosló arccal tért vissza az ebédlőterembe. A kandallóban már ropogott a tűz. Kellemes meleg volt. Ilona odafutott hozzá és megölelte.

- Minden rendben, Kedves?

A férfi mosolyogva bólintott.

Aztán ez a bizonyos rosszullét, egy hónap múlva újra jelentkezett. Ez már egy teljes napig eltartott. A hol gyors,

hol meg lassú szívverés úgy kifárasztotta az urat, hogy szinte megmozdulni sem volt kedve.

Ilona futárt menesztett Eger várába, hátha ott találni lehet egy orvost. A futár hiába kereste a doktort Egerben, nem találta. Állítólag Fülekre ment. Szerencsére ott utólérte. Két hét is eltelt, mire az orvos eljutott Sirok várába. Kristóf úr már lábadozóban volt. A doktor napokig vizsgálta, de mindent rendben talált.

- Mi a helyzet az urammal? – kérdezte Ilona.
- Makkegészséges!
- De akkor mitől lesz rosszul?
- Azt magam sem tudom – hebegte a doktor.
- Maradjon itt, és várja be a következő rosszullétet! – rendelkezett Ilona.
- De asszonyom, engem várnak Salgón!
- Had várják. Most itt én parancsolok!

A doktor már válaszolni sem mert.

- Szóljon, ha valamire szüksége van és én megszerzem, amit kér.
- Piócák kellenének. Azok mindig segítenek. Bármilyen betegségre jók.

Így esett aztán hogy a doktor telerakta Kristóf úr testét piócákkal. Elég undorítóak voltak, ahogyan vonaglottak, de különösebb fájdalmat nem okoztak.

Úgy két hét telhetett el, amikor Kristóf úrnál ismét jelentkezett a szapora pulzus, meg az egyenetlen szívverés. Aztán úgy három nap múlva ismét elmúlt, és Kristóf úr kikívánkozott az ágyból.

- Ez a piócák miatt van – mondta a doktor, pedig igazából ő sem tudta, mitől ver ismét rendesen Kristóf úr szíve.

Amikor már három hónap múlva sem jelentkezett Kristóf úrnál rosszullét, a doktor menni készült. De Ilona asszony nem engedte el. Szerencsére. Október elején ismét jelentkeztek a problémák. Kristóf úrnál, harmadik bajként jelentkezett a fulladás. No, meg, lassan de biztosan dagadni kezdtek az ízületei. Ez pedig nagy fájdalommal járt. A doktor továbbra sem tudta, hogy az úrnak mi a baja, de ekkor már a piócákat felváltotta az ecetes borogatás. Kristóf úrnak nagyon nagy fájdalmai lehettek, mert állandóan nyögött. Aztán október 19-én hajnalban kilehelte a lelkét. Harminckét éves volt. Ilona asszony ült az ágya mellett és folyamatosan zokogott.

A szörnyű hírre, Sirok vára, de maga a falu is, gyászba borult. A hír gyorsan terjedt országszerte.

Kristóf úr temetése

"Nektek hagyom, ha innen elmegyek
E búcsúzót, jövendő emberek!"
Juhász Gyula: Testamentum (részlet)

Zrínyi Ilona zokogva írta meg a hírt, mindazoknak, akiket illet, hogy imádott férjét Országh Kristóf urat az Isten magához szólította. A temetésre hívó leveleit magyarul írta és könnyeivel küszködve vetette papírra, hogy az Úristen milyen nagy keserűséggel látogatta meg.

Csejte vára

A csikorgó hidegben lovas futárok vitték a leveleket. Az útjuk hosszú volt. Sajnos volt olyan is, amelyik el sem érte a célját. A szörnyű hír a törökökhöz is eljutott. Ők nem bánkódtak. Ellenkezőleg. A budai pasa Szokoli Musztafa elégedetten dörzsölte a markát.

- Eggyel kevesebb! – mondogatta és jókat mosolygott hozzá – ha kitavaszodik, akár indulhatunk is Sirok vára alá.

Amikor a szultán megtudta mi történt, ő is jobb kedvre derült.

- Meglátjátok – fordult a körülötte állókhoz – Sirok vára érett gyümölcsként hullik az ölünkbe.

Sajnos igaza lett. De ne fussunk a dolgok elébe!

A temetési szertartásra 1567. november 2-án, Csejtén, az erődtemplomban került sor, amelynek a kegyura építésétől kezdve az Országh család volt. Szomorú esemény volt ez, hiszen a Guthy Országh család utolsó férfisarját helyezték örök nyugalomra. Óriási tömeg kísérte utolsó útjára. Nem csak a fényes uraságok mentek levett süveggel és lehajtott fejjel, a koporsó után, hanem a pórnép is. Kristóf urat mindenki szerette. A templom, zsúfolásig megtelt a gyászoló tömeggel. A gyászmisét a prior atya celebrálta.

Miután Kristóf úr koporsóját a templom alatti családi kriptában egy előre elkészített carrarai fehér márvány szarkofágba illendően elhelyezték, jobbra a templom főoltára melletti falra egy emléktáblát illesztettek. Ezen örök időkre szólóan tudatták mindenkivel, aki majd ez után születik ebben a házában, hogy itt nyugszik, Országh Kristóf úr, a hírneves Guthy Országh család utolsó férfisarja. Anno domini 1567.[28] A táblát a prior atya megáldotta és annak rendje-módja szerint, szentelt vízzel meghintette.

Ilona asszonyt annyira megrendítette a hosszú szertartás, hogy állandóan támogatni kellett. Végig zokogott. Aztán, amikor a gyásznép kijött a templomból, a dermesztő hideg, Ilona asszonyra is kedvezően hatott. A várban megrendezett halotti torra már ő invitálta az uraságokat. Az urak ekkor döbbentek rá igazából a veszteség nagyságára,

[28] az Úr 1567. esztendejében

hiszen túl a családi öröklési tragédián, Kristóf úr halála azt is jelentette, hogy Nógrád vármegye főispán nélkül maradt és őfelsége is nézhetett más pohárnok után. Ez persze felfogható úgy is, hogy megnyílt az előrelépés lehetősége, de erről akkor még nem illett beszélni.

Sirokon a faluban azt latolgatták, hogy mi lesz most Ilona nagyasszonnyal.

- Jobb lenne, ha maradna – dörmögte a bajsza alatt a bíró, de aztán csak legyintett hozzá.
- Gyerek kellett volna, egy inas[29]. De így … - toldotta meg egy másik öreg.
- Szegény Ilona nagyasszony – siránkozott a bíró felesége – pedig akkora szíve van neki, hogy megérdemelné.
- Nem szív kérdés ez – intette le a bíró – ezt már a törvény dönti el. Őfelsége a király majd elrendeli, a kancellária meg végrehajtja.
- Lehet, hogy mennie kell?
- Még az is előfordulhat! – dünnyögte a bíró az orra alatt – aztán gyorsan hozzátette – sőt biztos, hogy mennie kell.

[29] itt fiú

Isten útjai kifürkészhetetlenek

Mikor egy ajtó
bezárul - Isten kinyit
egy sokkal szebbet.
Pálos Rozita

Zrínyi Ilona még hetekig zokogott szeretett férje elvesztése miatt. Hiába mondták neki, hogy ezzel már nem segít Kristóf úron, csak nehezen látta be, hogy ez pedig így igaz. A temetés után Csejte várában maradt és szeretett volna végleg itt maradni.

1569-ben, végső kétségbeesésében levelet írt a királynak, I. Miksának, engedje meg neki, hogy Csejte várát birtokolhassa. Abban reménykedett, hogy ez talán sikerülhet, hiszen amúgy is a csejtei uradalmon 16 ezer forintnyi zálogösszeg volt. De a király arra sem méltatta, hogy válaszoljon. Így aztán, Ilonának választani kellett, vagy földönfutóvá válik, vagy férjhez megy. Kapóra jött, hogy Balassa István már Kristóf úr betegsége alatt is sűrűn megjelent Sirokon. Persze azzal az ürüggyel, hogy Kristóf úr hogyléte felől érdeklődjön. De ezek a látogatások akkor sem maradtak el, amikor Országh Kristóf végleges nyugovóra tért.

Ilona meglátta a lehetőséget, és még 1569-ben eljegyeztette magát Balassa István úrral. Balassa István gazdag ember volt, akkoriban Detrekő és Tapolcsány várakat birtokolta, a hozzájuk tartozó uradalommal együtt. Végül is a lakodalomra Tapolcsányon került sor, 1569. február 7-én. Nem volt fél országra szóló lagzi, csak olyan tessék-lássék. Meglátszott, hogy a házasság inkább a vagyon miatt jött létre, szerelemről szó sem esett. Az igazság az, hogy Ilona nem tudott szabadulni Kristóf úr emlékétől. Szült ugyan két

gyermeket Balassa Istvánnak, de ezek sem hozták meg a boldogságot. Így aztán fel sem merülhetett a kérdés, hogy Ilona asszony és Balassa István szerelemben éltek-e vagy sem. Biztos, hogy nem, hiszen csak tíz évig tartott a frigy. Bizony kilóg a lóláb, hogy ez érdekházasság volt a javából, legalább is Ilona asszony részéről. Meg aztán kevéssel tíz év múltán, 1579. november 8-án Balassa István bejelentette a királynak, hogy ő bizony új asszonyt hoz a házhoz. Rejtélyes dolog, mert válásról nem hallott senki. Annak sincs nyoma, hogy mindez a katolikus anyaszentegyház engedélyével történt-e vagy sem. Valami azonban történhetett, mert hat évvel később Ilona asszony elköltözött az ősökhöz. Széleskút templomában helyezték örök nyugalomba 1586-ban. A síremlékét Balassa István emeltette, ami megint csak elgondolkoztató. Akkor még sem bontották fel a házasságot, vagy István urat marcangolta a szánombánom gondolat? Ez már örök rejtély marad.

Új seprő jól seper?

Az ígéret szép szó, ha megtartják úgy jó.
Magyar közmondás.

Országh Kristóf úr halála után, még 1567-ben Sirok várát és a hozzá tartozó uradalmat Török Ferencz és neje Országh Borbála kapták meg, királyi adományként. Ez azért következhetett be, mert Országh Kristófnak nem lévén fiú örököse, a hatalmas Országh-féle vagyont leányágon, Országh Borbála örökölhette. Persze ez nem ment olyan könnyen, de addig-addig csavargatták a fiskálisok a dolgot, míg végül is királyi adományként már nem volt akadálya, hogy Borbála hozzájusson. Ezzel Borbála férje, Török Ferenc az ország leggazdagabb embere lett. Szüksége is volt erre, mert a török előretörésével, a birtokai sorra török fennhatóság alá kerültek.

Ezek az öröklési dolgok meglehetősen bonyolultak voltak, mondhatni a házasságokat nem a szerelem, hanem a vele megszerezhető vagyon irányította. Így fordulhatott elő az is, hogy például Országh Borbála Török Ferencnek, meg aztán még gróf Eck Bálint, bártfai főbírónak, hírneves orvos doktornak is özvegye lehetett.

Az ilyen tulajdonos csere általában nem szokott a vagyon hasznára válni. Sirok esetében is ez történt. Miután kívülről a vár tökéletesnek és elfoglalhatatlannak tűnt, Török Ferenc közönséges vagyontárgynak tekintette, amelynek kötelessége fialni a pénzt, nem pedig fogyasztani. Ebből következett, hogy a vár további erősítésére nem volt pénz. Örülhetett az őrség annak is, ha megkapták a zsoldjukat. A török pedig ugyancsak mozgolódott.

Akkortájt, amikor a törökök körül vették Eger várát, Sirok kapitánya Kátay Benedek, a vicekapitány pedig Helmeczy János volt. Kátay uram dús, helyenként már őszülő szakállt hordott, és a fején, ha tél volt, ha nyár, mindig volt egy kucsma. Állítólag azért, mert szégyellte, hogy a dús szakáll mellett, a feje búbján a haj nem akar kinőni. Egy siheder azt pusmogta, hogy van ugyan haja, de egy kézen meg lehet számolni, hány szál. Ami pedig a bátorságát illeti Kátay uramnak, arról sem sok minden jót lehet mondani, mert olyan kunktátor[30] fajta ember. A vicekapitány szakasztott olyan, mint Kátay uram. Akár testvérek is lehetnének. Az egyetlen különbség közöttük, hogy Helmeczy uram nem szereti a kucsmát. Legfeljebb télvíz idején teszi fel a fejére.

Eger ostroma 1596-ban

[30] itt késlekedő

Eger vára összesen három hétig tudta tartani magát. Az ostrom szeptember 20-án kezdődött, és a vár október második hetében feladta magát. A törökök szabad elvonulást ígértek, de abból nem lett semmi. A kivonulókat a janicsárok várták. A zsoldos katonákat leölték, mind egy szálig, a magyarokat pedig, vagy börtönbe vetették, vagy elvitték a rabszolgapiacra.

Eger vára elestének híre gyorsan eljutott Sirokra. Még október 14-én estefelé, de már erős szürkületben, egy siheder hozta a szomorú hírt. Kátay uram, bár érezte, hogy szorul a hurok. Amikor egy idegen kopogtatott az alsó vár kapuján, úgy tett, mintha nem is sejtené, milyen hír érkezhet.

- Egerből jött egy legény! – jelentette a kapuőr.
- Jó hírt hoztál, remélem – szólt rá az érkezőre.
- El sem merem mondani, kapitány uram.
- No, csak nem eltakarodott a szultán hada Eger alól?
- Nem uram! Eger elesett!
- És a védősereg? Azzal mi történt.
- Az már nem volt sereg, legfeljebb csak seregecske. Elsőnek a zsoldosok léptek ki a kapun. Mindnyájan ott haltak meg a török kezétől.
- De hiszen szabad elvonulásról volt szó. Vagy nem?
- Igen, de így álltak bosszút a törökök a zsoldosokon a hatvani vérengzés miatt.
- Az bizony csúnya dolog volt! És a magyarok?
- Azok élve kijöhettek a várkapun, de azonnal láncra verték őket. Az erősebbeket a rabszolgapiacra vitték, a gyengébbeket meg a sebesülteket, vissza a vár tömlöcébe.
- És mi lett Nyáry Pál kapitány urammal?

- A kivonuláskor török fogságba került. De az Isten biztosan megsegíti.
- Csak remélni lehet. Hiszen te is tudod fiam, hogy a háborúban egyszerre mindig kétféle törvény van életben, a támadóé és a megtámadotté. A végén meg már csak egy, amit a győztes diktál.
- Sajnos ez igaz.
- És te? Te hogyan szabadultál meg?
- Furfanggal!
- Csak nem a törökkel cimboráltál?
- Inkább túljártam az eszükön. De nem szeretném ezt most elmondani.
- Legyen úgy! Most pihenj fiam, mert Sirokon nagy dolgok vannak készülőben.

Döntsük el, mi legyen!

Hát a mente, hát a nadrág,
Ugy megritkult, olyan ó,
Hogy szunyoghálónak is már
Csak szükségből volna jó;
Híni kell csak a szabót, a
Posztó meg van véve rég...
Közbevágott Pató Pál úr:
"Ej, ráérünk arra még!"
Petőfi Sándor: Pató Pál úr (részlet)

- Döntenünk kéne, komám! – mondta Benedek úr, a vicekapitánynak, amikor másnap délelőtt, leültek egy kis borocska mellé, a világ dolgait megbeszélni. Az ilyen jellegű elmélkedés kettőjük között csaknem mindennapos volt. De csak ritkán nevezte Kátay uram komámnak a helyettesét. Most viszont, amikor a török már Eger várában ül, a beszélgetés még aktuálisnak is tűnt. Az első pohár után, Kátay uramnak viszketni kezdett a feje búbja. Önkénytelenül odanyúlt, hogy megvakarja. Aztán még a levegőben megállt a keze, mert eszébe jutott, hogy nem lenne jó, ha az amúgy már legalább tíz szálra sűrűsödött haja, levegőt kapna. A kucsma melegében talán jobban nő.
- Eger után a török biztosan Sirok ellen jön – jegyezte meg Helmeczy vicekapitány.
- Az nem olyan biztos – dünnyögte Kátay uram az orra alatt.
- Mé'?
- Csak azért, mert Miksa főherceg ugyan késve indult Eger megmentésére, de a hada érintetlen.
- Oszt mit ér vele?

- Sokat. A szultán, ez a III. Mehmed, csaknem tűri el, hogy a háta mögött egy legalább hatvan ezres sereg legyen. Van neki katonája elég. Biztosan többen vannak, mint a főhercegi had.
- Akkor mi legyen?
- Várjuk ki, hogy ezek mit kezdenek egymással!
- És addig mi legyen?
- Semmi! Csak az után döntünk, ha ez a csata eldőlt. Mi mást tehetnénk?
- Segíteni nem tudunk, hiszen a várat nem hagyhatjuk el. Csak akkor döntünk, ha már tudjuk, ki győzött.
- Két esélyes a dolog. Nem? Vagy a főherceg győz, vagy III. Mehmed hada. Talán akkor előre is lehetne dönteni.
- Mire gondol vicekapitány uram?
- Arra, hogy vagy mindenképpen maradunk, vagy nem.
- Igen!
- Na, ez az, amiről most még nem aktuális dolog dönteni. Különben is, elfogyott a bor.
- Akkor tehát várunk.
- Mért, tehetünk mást? – mosolygott rá Kátay a vicekapitányra. A szemében valami hamiskás dolog is látszott, de Helmeczy uram nem akarta észrevenni.

Teltek, múltak a napok, aztán október 27-én délelőtt ismét egy hírnök érkezett. Már az arcáról látni lehetett, hogy nem valami vidám hírt hozott. Meg sem várta, amíg hellyel kínálják, máris mondta:

- Mezőkeresztes alatt Miksa főherceg csatát vesztett!

- Ez, hogyan lehetséges? – kérdezte Kátay uram - hiszen jóval többen voltak, mint III. Mehmed serege.

- Először úgy nézett ki, hogy gyermekjáték lesz az egész. Huszonötödikén este már a szultán is azt hitte, hogy veszített.

- És aztán?

- Azok az átkozott zsoldosok az okai! Nekiálltak rabolni az elfoglalt török táborban. Bár ne tették volna. A szultán résen volt, és a csata elveszett.

Hans von Aachen: A mezőkeresztesi csata (1596) allegóriája

- Csak ez volt az ok?

- Nem egészen. Volt még valami, amit ugyan a saját szememmel láttam, de ma sem tudom, mit láttam.

- Csoda?

- Mondhatjuk annak is. Az égen feltűnt valami nagy fénylő nem tudom mi. Talán egy csillag. A főherceg hada szó szerint lebénult.

- És a török?

- Azok még vadabbak lettek, mert úgy gondolták, Allah jött a segítségükre.

- Itt is láttunk valami furcsaságot, de ugye a hegyek sok mindent elrejtenek. Sok embert veszítettetek?

- Úgy hallottam, legalább tizenöt ezret.

- Az bizony nem kevés. És most mi lesz?

- Biztos, hogy a török Sirok ellen jön. Senki sem szereti, ha a háta mögött ellenség van.

Másnap reggel hír érkezett, hogy Ali frissen kinevezett budai pasa és Mihalidzslü Ahmed pasa vezényletével török had indult Sirok vára ellen. Dönteni kellett. Kátay kapitány ránézett a helyettesére.

- Akkor mi most elmegyünk!

- De hiszen azért vagyunk itt, hogy megvédjük a várat.

- Az igaz, de csak akkor, ha értelme van.

- Ezt hogy értsem?

- Egyszerűen! Ha biztos a vereség, akkor ki kell térni előle.

- Nem kellene megvárni, amíg a török kéri a várat?

- Kelmed is a rabszolgapiacra kívánkozik?

- Kívánkozik a nyavalya.

- Akkor szedelőzködjünk! Én megyek elől, kelmed meg majd bezárja a sort. A király zászlaja marad a toronyban, had higgyék a törökök, hogy várunk rájuk.

Másnap megérkezett a török előhad. Először fel sem tűnt nekik, hogy nem látni mozgást a falakon. Aztán amikor a várkaput is nyitva találták, egyértelművé vált a dolog. Az őrség megszökött.

Sirok vára török kézen

„Zöldítsétek egek hamar az erdőket,
Hogy próbálhassuk már nyugodt fegyverünket!
Ellenségeinkre egyszer hogy kikeljünk,
Török pogányokkal vígan megütközzünk.
Deli Kortván béget kezünkbe kerítsük,
Délceg Mehemed lovárul ökleljük.

Adjad nagy Úristen tettekkel
Végvárunk kérkedjen sok pogány fejekkel."
Thury György lantosa

A töröknek az volt az első dolga, hogy az alulról félelmetesnek látszó várat, valóban félelmetessé tegye. De akkor még senki sem gondolt arra, hogy csaknem száz évig lófarkas zászló leng majd a vár öregtornyán.

A budai pasa parancsára hadmérnökök érkeztek Sirokra, felmérték az elkerülhetetlen javításokat és a szükséges bővítéseket, aztán elindult a vár rendbe tétele. Tulajdonképpen ezeket a javításokat és módosításokat még Török Ferencnek kellett volna elvégeztetni. Akkor talán a török is százszor meggondolta volna, hogy a vár ellen vonuljon. De sajnos nem ez történt. Pénz beszél, kutya ugat. Mert ugye, milyen vagyon az, ami nem hoz hasznot, ráadásul még viszi is a pénzt.

Bár kezdetben egyáltalán nem lehetett tudni, hogy a várral együtt az uradalom is a töröké lett-e, a vár javításához az őrség a környező falvakból toborzott jobbágyokat. Ez persze nem tetszett, sem a magyar birtokosnak, sem annak, akit a törökök összetereltek a munkára. A tiltakozások ellenére a javítási munkálatok folytak tovább. A környező elpusztult falvak lerombolt templomainak köveit a vár épité-

sére használták. Rossznyelvek szerint még a szenteltvíz tartókat is beépítették a falakba. Terjedt az a pletyka, hogy az ilyen falrészek mellett déltájban még harangszót is hallani lehet, ha nagyon odafigyelt az ember.

Szó, ami szó, a javítások és erősítések révén a vár valóban olyan félelmetes lett, hogy ugyancsak komoly erősségnek számított. A sirokaljaiak furcsának találták, hogy a várfalak tövében fabódék erdeje nőtt ki a földből. De az már végképp nem tetszett, hogy a vár közvetlen közelében épült sirokaljai házakba, meg azokba a bódékba beköltöztek a törökök. Néha egész családok, asszonyostul, gyerekestül. Tulajdonképpen szükség volt a helyre, mert a várban jelentős számú török katona teljesített szolgálatot. Nyilván azért mert az egykori magyar végvárból most török végvár lett.

Amint a dolgok idővel rendeződtek, kiderült, hogy a vár ugyan a töröké, de a várbirtok, így Sirokalja is a régi magyar birtokos tulajdonában maradt. Amikor ez egyértelművé vált, Sirokalja Nyáry Zsigmond birtokában volt, de mivel zálogba adta Vámosy Istvánnak, ő volt jogosult adót szedni. Ez az állapot mindaddig fennállott, amíg Sirok várában a török volt az úr. Furcsa világ volt ez. Miként néhány tanú elmondásából följegyezték, a dolgok valahogy így történhettek:

a „*Nyáry família maradéki, Haller urak, Nyáry jussal bíró Vay Ádám és Dósa Ádám özvegye a török idejében is szabad birodalmában voltak Sirok pusztának, makkor erdeinek és rétjeinek. A magyar urak a maguk pusztáira szabadon fogtak (fogadtak bérbe) marhát a törökök minden ellenzése nélkül. Az török maga igazította a keresztény földesurakhoz a marhák makkon való jártatását kívánó személyeket. Nem csak a török úr szedett adót, sertésmarhától, hanem a keresztény földesurak is, a töröknek minden darabtul négy pénz járván. Mind pedig a török urak részire volt bizonyos elrendelt*

adó. Sirokaljai malomtul a magyar uraknak adózott a török úr. Egy alkalommal nem akarván a török úr az sirokaljai malomtul a magyar úrnak adózni, az magyar úr felégette, azután adózott a török úr. A siroki török ajándékokkal kedveskedett a malomért a magyar uraknak."

Ebből a vallomásból kiderül, hogy abban a furcsa világban a török és a magyar urak, jól megvoltak egymás mellett. Ezek az állapotok egészen 1687-ig fennálltak, amikor is a töröknek futni kellett Sirok várából. De addig még sok-sok víz folyt le a Tarnán.

Küzdelem a kapitány kegyeiért

Veszett kutya fogánál gyilkosabb
Méreg a féltékeny nő zsémbelése.
William Shakespeare

Ez a dolog abban az időben történt, amikor Kandizade Ali, a szultán nagytiszteletben álló katonája, első ízben volt budai pasa. Ekkor, egy bizonyos Muhammad volt Sirok várának kapitánya. 1603-at mutatott a naptár. Június vége volt. Egy olyan kánikula köszöntött rá Sirokra, amikor még a földalatti folyosók falai is kezdtek átmelegedni. A felső vár udvarának csendjét két női személy veszekedése verte fel.

Kandizade Ali budai pasa

- Még, hogy te különb vagy nálam! – ordította egy vékony hangú zsenge leány, akit Gizellának hívtak.

- Különb is! – replikázott Sára, aki úgy tizenhat évesnek látszott, és ugyancsak piros volt az arcocskája a dühtől.

Először nem lehetett tudni, hogy miért keletkezett ez a nagy hangzavar, aztán kiderült, amikor Gizella a Muhammad nevet ordította.

- Kapitányné akarsz lenni? Nem szégyelled magad? Vedd már észre, hogy rád se néz!

- Nem-e? Rám ragad a szeme! Mindenki ezt mondja.

- Ugyan már! Vakok azok, akik ezt mondják!

Az őrparancsnok már nem bírta tovább. Hiába húzódott be a hűvösbe, ez a kiabálás nem hagyta aludni.

- Csend legyen, már! Biztosan a kapitány úr is pihenni akar.

A kapitány emlegetése meghozta a csendet. Szó, ami szó, ez a Muhammad kapitány ugyancsak fess legény volt. Nem csak Gizellának meg Sárának akadt meg rajta a szeme, hanem még a fogatlan öregasszonyok is áhítattal néztek fel rá. Úgy bámulták, mintha nem bánnák, ha sor kerülne rájuk.

Ez a haragszomrád a két leány között, tulajdonképpen egy véletlen dologgal kezdődött. Egy alkalommal Gizella, aki Sirokaljáról naponta járt fel a várba, egy piros rózsával a hajában jelent meg a konyhai szolgálatra. A kapitány éppen akkor ment át a várudvaron. A lépteit hallva Gizella a férfi felé fordult. A hirtelen mozdulattól a rózsa kiesett a hajából, de Muhammad még esésében elkapta. És akkor elkövetett egy nagy hibát. Fogta a rózsát és visszatűzte Gizella gesztenyebarna hajába. Ennyi elegendő volt arra, hogy a leánynak elinduljon a fantáziája. Ebben a pillanatban lépett ki a

konyha ajtaján Sára, egy kosár káposztával. Annyira megbabonázta a kapitány látványa, hogy megbotlott és a kosárból néhány fej káposzta elgurult. Muhammad odaugrott, felszedte a káposztákat és visszarakta a kosárba. Közben persze, véletlenül, vagy szándékosan, ki tudja, a leány szemébe nézett. Sára minden ízében remegett, felkapta a kosarat és elszaladt. Gizella pedig ezt az egész jelenetet végignézte. Több sem kellett neki. Elkezdődött a háború a két leány között.

Muhammad kapitánynak, aki akkor úgy a huszadik évében lehetett, és még nem volt asszonya, megdobbant a szíve. Nem tudta miért, meg hogyan, de valami furcsaságot érzett. Valami kellemes furcsaságot. Neki inkább a káposztás leány tűnt szebbnek, már azért is, mert amikor Sára elrohant a káposztákkal, Gizella szemében a harag villanását vélte látni.

A két leány között javában tartott a háború, a kapitány mindkettőhöz kedves volt, de egyikhez sem ért hozzá. Augusztus elején egy látogató érkezett a várba. Eger várának kapitánya indította útnak a budai pasa őméltóságához, egy levéllel. A lelkére kötötte, hogy útközben tekintse meg Sirokot is, hátha a pasa érdeklődik, miként erősítették meg a várat. Az ételt Gizella szolgálta fel a vendégnek meg a kapitánynak. Annyira bele volt habarodva a kapitányba, hogy a vendéget, akit amúgy Alinak hívtak, szinte meg sem látta. Ezzel szemben Ali, a szemét sem tudta levenni róla. Az ebéd során állandóan Gizelláról kérdezősködött. A vár korszerűsítése valahogyan nem akart szóba kerülni. Annyit azért sikerült megtudnia, hogy a lány szülei Sirokalján laknak.

Talán egy hét sem telt el, egyik reggel Gizella helyett az anyja jelent meg a várban. Zokogott. A kapitány elé vezették.

- Mi a baj asszony? Ég a ház?
- Az éjjel elrabolták Gizellát.
- Azt, akinek piros rózsa szokott a hajába lenni?
- Igen!
- Ki volt?
- Azt nem tudom.
- De valamit csak mondott?
- Azt hajtogatta, hogy Ali, Ali!

Muhammad elmosolyodott.

- Akkor ez az egri futár. Ügyes, nem lacafacázik. Mondd csak asszony, a lányod mit szólt ehhez?
- Először sikoltozott, aztán meg csend lett. Amikor elvitte az a török, már hajnalodott. Gizella a kapuból még integetett is nekünk.
- Nekünk?
- Igen nekünk, mert közben összefutott a nép.
- Akkor semmi baj. Jó kezekben van. Eger várában úriasszony lesz belőle.

Gizella anyja hitte is meg nem is, de már nem pityergett. Szép lassan leballagott a hegyről. Ettől kezdve azt kezdte híresztelni, hogy a veje egy olyan nagy ember, akiből akár még kapitány is lehet Eger várában.

Ellenfél már nem lévén, Muhammad kapitány és Sára között szépen bimbózott a szerelem. A káposzták már nem gurultak el, de Sárából valóban kapitányné lett. Ez kicsit problémásan ment, mert ugye Abdullah Allahot imádta, Sára meg a jó Istent. Hiába próbálta az atya magyarázni, hogy a kettő ugyanaz, az imám nem akarta megérteni. Ezért

aztán kettős esküvő lett. Sára az atya előtt mondott igent, Muhammad meg az imám előtt. A szertartás alatt Muhammad igyekezett nem mosolyogni, mert a szokás úgy tartja, hogy ha az ifjú férj a szertartás alatt mosolyog, akkor az első gyermek biztosan leány lesz.

Így aztán Sárából biztosan kapitányné lett. Hogy Gizellával végül is mi történt azt nem jegyezte fel senki, pedig milyen büszke lett volna, ha ország-világ megtudja, nem ok nélkül rabolták el.

A török őrség csendben elhagyja Sirok várát

Mert gyáva volt és szolga volt
S életét élni sohse merte,
A Sors, a sorsa,
Hajh, be megverte, be megverte.
Ady Endre: A fajtám sorsa (részlet)

A török továbbra sem tett le arról, hogy, Bécset elfoglalja. 1683-ban IV. Mehmed szultán a fejébe vette, hogy ha eddig senkinek sem sikerült Bécs bevétele, neki majd sikerülni fog. Mert, hogy addig jár a korsó a kútra, amíg el nem törik.

Kara Musztafa

Ez amúgy igaz is lenne, de nem mindegy, hogy kié a korsó. A százötvenezres hadat Kara Musztafa vezényelte. Ott voltak a seregben Apafi Mihály és Thököly Imre katonái is. Már-már úgy tűnt, hogy a törökök fognak győzni, hiszen bent voltak Bécs külvárosában, amikor a védőkhöz segítség érkezett. A várost védő Lotharingiai Károly serege kiegészült Sobieski János lengyel király harmincezer fős hadával, és 1683. szeptember 12-én a káhlenbergi csatában a szultán hada megszégyenítő vereséget szenvedett. Kara Muszafa Buda felé menekült. Párkánynál és Esztergomnál ismét csatát vesztettek és egy időre még Pest városát is fel kellett adniuk.

A párkányi vereség híre hamar elérte Sirok várát. Valamit tenni kellett, mert a portyák során egyre gyakrabban futottak össze keresztény katonákkal, akik nem éppen keresztényi módon bántak velük. 1686-ban elesett Buda. Ekkor Eger várából parancs érkezett Sirokra, hogy az őrség hagyja ott a várat és a várkapitány vezérletével vonuljon be az egri várba. Ugyanezt a parancsot kapta Szarvaskő várának kapitánya is.

Azért, ez a kivonulás nem volt egyszerű dolog. Egy katona számára, még akkor is, ha török, gyávaságnak számított, harc nélkül feladni egy erősséget. Ráadásul Sirok kapitányának fogalma sem volt arról, hogy ugyan a keresztény csapatok már Eger előtt tanyáznak, vagy még baj nélkül el lehet jutni az egri várba. A másik dolog, hogy számot kell adni arról, hogy mit hagytak vissza a várban, milyen fegyvereket, mennyi és milyen élelmet, és még sorolhatnánk. Bár ezek a nyilvántartások minden várban megtalálhatóak voltak, de Sirokon például már egy esztendeje nem vezették a listát.

A siroki kapitány hívatta a helyettesét és kiadta a parancsot.

- Azonnal összeállítotok egy jelentést azokról a hadiszerekről, amelyeket nem viszünk magunkkal. Az élelemmel ne foglalkozzatok!

A lista hamarosan elkészült. A következőket tartalmazta:

- tarack 4 db
- ágyúgolyó tarackhoz 300 db
- nagyobb méretű ágyúgolyó 12 db
- szakállas puska 31 db
- ágyúpor 50 font.

A kapitány nézegette.

- És miért nem szerepel az a nagyobb ágyú?
- Javítani vitték.
- És még nem hozták vissza?
- Nem.
- A fene ott eszi meg. Akkor állítsd össze a menetet és holnap hajnalban indulunk.

Így esett aztán, hogy Sirok várának török őrsége be sem várva a császár katonáit, a hajnali szürkületben elhagyta a várat. A lófarkas zászlót is vitték magukkal. Az alsó vár kapuját bezárták ugyan, de nem kulcsra.

Persze terjedtek olyan hírek is, hogy előbb Seron tábornok két álló napon át ágyúztatta a várat, és csak ez után adták fel a törökök. Érdekes módon ezek az ágyúgolyók nem ütöttek réseket a falakon.

Amikor a császár katonái az üresen hagyott várat 1687. október 22-én birtokba vették, első dolguk volt az otthagyott ingóságokat széthordani. De volt, ami már sen-

kinek sem kellett. Ezeket, négy szekérnyi holmit, valahová elszállították.

A Szepesi Kamara hivatalosan is elkonfiskálta[31] Sirok várát és a benne található hadi felszerelést. Erről leltár készült, amely érdekes módon ugyanazokat a tételeket sorolja fel, amelyet a kivonulás előtt a török őrség feljegyzett.

A Szepesi Kamara feljegyzést készített a vár földalatti helységeiről is. Találtak hat andezit tufába vájt szobát, két kőboltozatos helységet és két ugyancsak andezit tufába vájt pincét. A Kamara képviseletében a vár után azonnal konfiskálta a környező falvakat is, így Szajlát, Derecskét, valamint Recsket. Kanázsvárról a Szepesi Kamara Sirokra vonatkozó feljegyzéseiben érthető módon nem esik szó. Kanázsvár akkor már csak romokban hevert, hiszen a törökök még ekkor tönkretették, amikor Sirokot elfoglalták.

[31] elkoboz, hivatalosan lefoglal

Sirok várának új birtokosa

A bánat? egy nagy óceán.
S az öröm?
Az óceán kis gyöngye. Talán,
Mire fölhozom, össze is töröm.
Petőfi Sándor: A bánat? egy nagy óceán.

Amikor a Szepesi Kamara befejezte Sirok várában a leltározást és a szükséges felméréseket, azonnal jelentkezet vevő a várra és az uradalomra. A török elleni inváziós sereg ezredese, Guidi-Bagni Scipió, amikor megpillantotta Sirok várát, azonnal beleszeretett. Ráadásul azt is megfigyelte, hogy lóhalálában végzik a várban a szükséges javításokat, és már őrséget is telepítettek bele. Az ezredes úr tüstént jelentkezett, hogy a várat és a hozzá tartozó uradalmat, amely akkor már a Kincstár tulajdona volt, megvásárolná. Igen ám, de ehhez honosítania kellett a Guidi családot. Az üzlet jövedelmezőnek látszott, ezért gyorsan beadta a honosítási kérelmet, a királyi kancelláriához. Csodák csodája, hogy azt milyen gyorsan elfogadták, mert Guidi-Bagni Scipió ezredes úr indigenátusáról[32] szóló oklevelet még 1699. november 27-én kiállították és azt Heves vármegye Főispáni Hivatala 1700-ban ki is hirdette. Ezzel a Guidi-Bagni család Magyarországon honos nemesi famíliává vált. Ezen túl a kérelmezőt I. Lipót király grófi rangra emelte. Így aztán, az üzlet megkötésének nem lévén akadálya, az 1700. esztendő összeírásában az ezredes úr, mint Sirok birtokosa szerepel.

---

[32] magyar honosság (nemesség) elnyerése külföldi részérőll

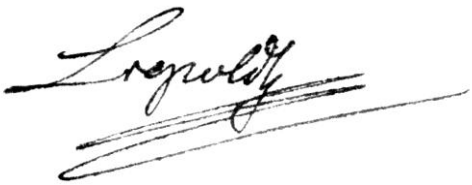

I. Lipót magyar király aláírása

Korai volt az öröm, mert a következő esztendők, különösképpen azok, amelyek 1703 után következtek, Scipió úr számára komoly változásokat hoztak. De ne fussunk már megint a dolgok elébe.

A rejtélyes ember

Nem számíthatsz arra, hogy akad egyetlen ember is a világban, aki szavad, cselekedeted pontosan úgy érti majd meg, úgy fogja fel és magyarázza, ahogyan te elgondoltad.
Márai Sándor

Sirok várában, attól kezdve, hogy a törökök elhagyták és a környékbeli falvak jobbágyaival a szükséges javításokat elvégeztették, kisebb-nagyobb létszámú őrség tanyázott. A létszám mindig attól függött, hogy a hadvezetés miként döntött. Egy dolog azonban nem változott. A várban szolgálatot teljesítő lovasok száma, hasonló képen, mint a török időkben, mindig elérte a százat.

Az Orczy család címere

Furcsa világ köszöntött az országra a török kitakarodásával. Szinte minden összekeveredett a török által szétszaggatott országban. A dolgok még tovább bonyolódtak, amikor II. Rákóczi Ferenc kibontotta a szabadság zászlaját.

Bár az országnak volt királya, I. Lipót személyében, de mégis csak jobb lett volna, ha magyar uralkodónak kell a népeknek engedelmeskednie. A nemesség hirtelen válasz út elé került. A szíve Rákóczihoz húzta, a birtok meg, amit korábban a királytól kapott, Bécs felé orientálta.

Sirok vára esetében is felmerült, hogy ki mellé lenne érdemesebb állni. A vár, meg az uradalom hivatalos tulajdonosa, Guidi-Bagni Scipió, természetesen a Bécs felé való tekintgetést tartotta helyesnek.

A fejedelem serege előtt sorra nyíltak meg a várak kapui. Aztán amikor a kurucok megjelentek Sirok vára alatt, az idegen ajkú őrség jobbnak látta csendben távozni. Meg sem várták, hogy a kurucok felszólítsák őket, a következő éjszaka sötétjében magára hagyták a várat. Sirok várából Rákóczi fejedelem vára lett.

Orczy István
(Simon Ferenc festménye)

És ekkor jött egy ember, Orczy Lőrinc fia Orczy István, aki olyan gyorsan kúszott felfelé a ranglétrán, hogy szemmel alig lehetett követni. Akkor még nem lehetett tudni, hol fog megállapodni, de az már látszott, hogy érdemes odafigyelni rá.

Ami Rákóczi fejedelem kezdeti sikereit illeti, a császár érthető módon, mindent megtett ezek ellensúlyozására.

Sirok várába is megérkezett a császári felszólítás, állítólag még 1704-ben. Lehet persze, hogy ez hamarabb volt, de még az egyházi nagykönyvekben is sűrűn előfordult akkoriban, hogy egy-két évet ide, vagy oda tévedtek. Amikor Sirok várát titokban felkeresték I. Lipót emberei, akkor Orczy István a legszebb férfikorban volt, a harmincnegyedik évét taposhatta. No meg ebben az életkorban nyílik meg az elme a logikus gondolkozásra, aminek Orczy István báró már korábban is a birtokában volt.

1704. november harmadika volt. Az éjszaka sötétjében egy ember kopogtatott az alsó vár kapuján. A lovát kantárszáron vezette. Amikor a kapu kinyílt, még két lovas lépett elő a hold árnyékából. Kis híján elzavarták őket, amikor kiderült, hogy Lipót király levelét hozzák. Szerencsére a kapitány krónikus álmatlanságban szenvedett és ekkor is ébren volt. Magához hívatta a jövevényeket. A vár őrsége akkoriban zömében magyar ajkú katonákból állt, de volt közöttük néhány ruszin is, akik viszont igen jól beszélték a magyart. Az volt a baj, hogy a levél, amit ezek az éjszakai látogatók hoztak, latinul íródott, így meg kellett várni, amíg az atya Sirokaljáról feljön a várba. Akkoriban ugyanis nem minden bokorban lehetett latinul értő embert találni. Az atya viszont hétalvó volt és ugyancsak sok időbe tellett, amíg talpra tudták állítani. Várni kellett.

A csapatot, amely a király levelét hozta egy bizonyos Szécsényi Máté vezette. A tartásából, meg a beszédéből ítélve, nemes ember lehetett. A kapitány kicsit csodálkozott is, hogy magyar ember létére Lipót király levelét hordozza. De, akkoriban ilyen furcsaságok meglehetősen gyakoriak voltak.

Az atya a kezébe vette az írást, óvatosan széthajtogatta, aztán olvasni kezdte. Először csak úgy magának, mert ugyancsak cirkalmas latinsággal volt írva. Aztán amikor a végére ért, elsorolta a lényeget.

- Őfelsége, I. Lipót király megparancsolja Sirok vára vitéz kapitányának, hogy az őrséggel együtt maradjon a várban, de ezen túl csak az ő parancsainak engedelmeskedjen. No, meg elrendeli, hogy tűzzék ki az ő zászlaját a felső vár öregtornyára.
- Ennyi? – kérdezte a kapitány.
- Ennyi, domine[33]!

A kapitány a helyettesére nézett. A vicekapitány már a nézésből értette, hogy a válasz, sem igen, sem nem. Szécsényi Máté is erre számított.

- Kérünk egy hét haladékot! – mondta a várnagy.
- Rendben!

A király követei elvonultak.

- Nem irigylem kegyelmedet kapitány uram – mondta mosolyogva az atya – ezek még jó néhányszor vissza fognak jönni.

Bár a kapitány megpróbálta Isten szolgáját egy kis borozgatásra marasztalni, az atya arra való hivatkozással, hogy

[33] uram (latin)

sok dolga van még, de éhgyomorra amúgy is csak alapozás után jó a bor, visszament a faluba. A kapitány nem értette ezt az alapozás dolgot. Adott az atya alá egy lovat, meg egy kísérőt hozzá.

Három nappal később, délután, három lovas érkezett az alsó vár kapujához.

- Orczy István úr üzenetét hozzuk.
- Engedd be őket! – szólt rá a kapitány a kapuőrre.

November hatodika volt. A kapitány érezte, hogy valami nagyon fontos hírt hoztak. Pár napja, hogy megérkezett a császár levele és máris itt a fejedelem üzenete. Az Orczy név nem volt ismeretlen előtte, hiszen nyílt titok volt, hogy Orczy István Telekesy püspök úr bizalmi embere, mostanában pedig Rákóczi fejedelem felé kacsingat. Érdemes tehát odafigyelni rá. Annak igen is komoly oka lehet, hogy Sirok vára az eszébe jutott.

- Mit üzen Orczy István úr őméltósága? – kérdezte a kapitány.
- Azt üzeni, hogy bár Eger városa tegnap megnyitotta kapuit a nagyságos fejedelem hada előtt, a vár még tartja magát. Ezért semmiféle szirén beszédre ne hallgassatok. Bárki kéri, bármit ígér, a kapuk zárva maradjanak.

A kapitány kissé értetlenül nézett. Végül is nem tudta eldönteni, hogy Orczy István báró kinek a pártján áll. Mert ha ilyesmit üzen, mint amit most, akkor a fejedelem híve, de ha nem, akkor lehet, hogy császáré? Mert ugye, ha a hadi szerencse a nagyságos fejedelemnek kedvez, akkor kinek jutna eszébe egy várat hirtelen átadni Lipót királynak.

- A fene se, igazodik ki ezen az egészen – jegyezte meg a fogai között, aztán a hírhozókhoz fordult – Mondjá-

tok meg a báró úrnak, ránk számíthat. Azt tesszük, amit ő mond.

Akkor még valóban nem lehetett tudni, hogy mi következik, de Orczy István báró, még tartogatott néhány meglepetést a tarsolyában.

Tempora mutantur[34]

Ha őseink is elszaladtak volna, valahányszor nehéz idők jöttek, ma üres lenne ez az ország.
Wass Albert

Orczy István üzenetei ismétlődtek, attól függően, hogy éppen milyen volt a hadi helyzet. Eleinte arról szóltak, hogy a sirokiak ne adják fel a várat a királynak, aztán meg arról, hogy ideje lenne feladni, ha a király kéri. 1705 elején I. Lipót király ágynak esett, sokak szerint bánatában, mert a kurucok nem akarták átadni neki Sirokot. Ebbe a nagy bánatba azután bele is halt. Utóda I. József lett. De az ő kérése is ugyanaz maradt. Jobban mondva ő nem csak kérte, hanem parancsolta is, hogy Sirok várából takarodjanak ki a kurucok.

Az új király trónra lépése után kezdett megváltozni Orczy István üzenete. Továbbra sem lehetett tudni, hogy ki mellett áll. Például 1706-ban Orczy István engedélyt kért II. Rákóczi Ferenc fejedelemtől, hogy Telekesy püspök úr dolgában Kőszegre utazzon, és ott intézkedjen. Az engedélyt meg is kapta. Az 1706. május 31-én kiadott menlevélben a fejedelem „hívünk"-nek nevezte Orczyt.

Egy évvel később, 1707-ben, Orczy István Heves-Külső-Szolnok vármegye követeként részt vett az ónodi országgyűlésen, ahol kimondták a Habsburg–ház trónfosztását. Vélhetően ő is megszavazta a döntést. Ez pedig nem akármilyen döntés volt. Az ónodi diéta[35] diáriumában[36] ki-

[34] változnak az idők
[35] rendi országgyűlés

mondatott: „Az országgyűlés bölcsen mérlegelte a király csalárdságát és atyai jóindulata ellen tanúsított kegyetlenségét, s" … „méltán kinyilvánította: »Eb ura fakó, maji napságtul fogvást Joseph nem királyunk «".

Az ónodi országgyűlés emléktábláján ak részlete

Egy évvel később, 1708-ban a sárospataki országgyűlésen Orczy István Heves és Külső–Szolnok vármegye toborzó kapitánya lett.

Ugyanakkor arról is meséltek, hogy Orczy István, amikor a fejedelem Eger városát körülzárta, egy lovas csapat parancsnokaként szolgált a várban és részt vett a kurucok elleni harcokban. Ezt az állítást Zinzendorf Ferdinánd, Eger várának császári kapitánya írásban is megerősítette. Azt írta ugyanis, hogy Orczy István az ő parancsnoksága alatt egy lovas csapat kapitánya volt, aki a kurucok betörése ellen küzdött.

---

[36] itt jegyzőkönyv

Az viszont tény, hogy a Rákóczi szabadságharc bukása után Orczy István karrierje töretlenül ívelt fölfelé. Például 1714 és 1734 között a Német Lovagrend főinspektora és a jászkunok lovagrendi földesúri főkapitánya lett.

Ugyanakkor az üzletet sem vetette meg. A délvidéki harcok során, 1716-ban Temesvárnál és Péterváradnál, Szavoyai Jenő herceg hadának legfőbb élelmiszer szállítója lett.

Orczy István valódi hovatartozása továbbra is rejtély maradt. Egy biztos, hogy ez a látszólagos bizonytalanság, amely a szellemét körülölelte hasznára volt az Orczy családnak. Úgy is mondhatnánk, hogy jókor volt jó helyen.

Végjáték

Hogy a helyőrség elmasírozott,
S az emlékükket gyásszal vonta be,
S ők úgy érezték maguk, mint a holtak
És körülnéztek - és egyedül voltak:
Szívük titáni daccal lett tele.
Nyugatmagyarország népe (részlet)
Reményik Sándor álnéven publikált verse

1709-ben Orczy István üzenetei végre eredménnyel jártak. A kurucok feladták Sirok várát. Igaz, hogy akkor már leáldozóban volt a remény, hogy egyszer az igazság lesz az úr Magyarországon. A vár átadása átmenetileg védelmet biztosított Siroknak, mert a császári hadvezetés szemében ez pozitív cselekedet volt. Az is igaz viszont, hogy hadi szempontból nézve a vár már kissé elavultnak minősült, de mégsem menekülhetett meg a teljes pusztulástól.

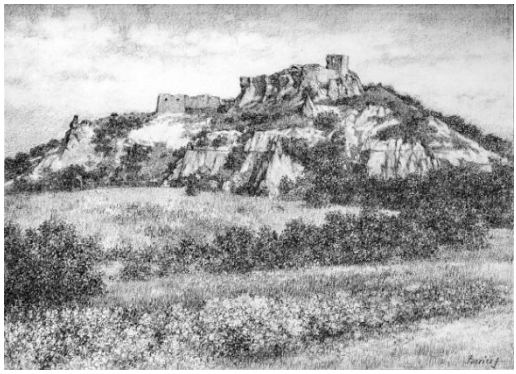

A siroki vár nyugati homlokzatra
Borics József rajza

1711-ben, azt követően, hogy aláírták a Szatmári békét, bár a hadvezetés már halálra ítélte a siroki várat, de Doria tábornok akkor még csak a próba-robbantásokat végezte el. Két évvel később azonban bekövetkezet a büszke siroki vár teljes lerombolása. A döntést a félelem szülte, mert az osztrákok igyekeztek a földdel egyenlővé tenni minden olyan erősséget, amely egy esetleges újabb felkelés bázisa lehet. A nyugati népek ősi félelméből eredő „ugros eliminandos esse”[37] parancs tehát még mindig működött.

Sirok vára szempontjából ilyen formán már teljesen mindegy, hogy a vár és a hozzá tartozó uradalom 1711-ben visszakerült a Nyáry családhoz.

[37] a magyarok kiirtassanak

Epilógus

Fakó lovam, fáradt lovam,
Hadd igazítom meg a nyerged,
S hol holt rózsák avarja van,
Járjuk be egyszer még a kertet.
Tóth Árpád: Epilógus: Egy régi vers a pegazushoz (részlet)

Visszatekintve a régi időkre, a magyarság történelme tragédiák sorozata. Hosszan tartó tragédiáké, amelyek között rövid boldog időszakok bújnak meg. Bántottak és ma is bántanak minket általuk érthetetlennek tartott nyelvünk miatt, amely a legszebb és legkifejezőbb nyelv a világon. De a nyugat szerint az a legnagyobb baj velünk, hogy szeretünk és tudunk logikusan gondolkodni és hamar rájövünk, arra, ha az igazság ellenkezőjét akarják bemagyarázni nekünk.

Sajnos a nyugat kitartó és lépten-nyomon megpróbálja érvényesíteni az „ugros eliminandos esse" elvet. Pedig mi bízunk a nyugatban és nem értjük, vagy talán nem is akarjuk érteni(?), hogy miért szándékoznak ránk kényszeríteni a szokásaikat. Mi egy büszke nép vagyunk, és nem tűrjük sokáig, ha lehajtott fejjel kell járnunk. Sorra buktatták el a szabadságharcainkat, megcsonkították az országunkat, ránk eresztették a keleti átkot és még mindig nem elég nekik. Most már fondorlatos módon azon mesterkednek, hogy körénk fonják a világpiac béklyóját. De ezzel csak ideig-óráig tudják elkábítani a magyart.

A Palócföld várairól írott regényeim mind azt sugallják, hogy vegyük észre, mi egy olyan nép vagyunk, amely büszke lehet a múltjára és nem hiába él ezen a földön. Hinnünk kell abban, hogy a magyarságnak küldetése van. De úgy is mondhatjuk, hogy dolgunk van még ezen a világon.

Elegendő végigjárni szépülő büszke várainkat és rájövünk arra, hogy túléltük a tatárt, a törököt, az osztrákot és az oroszt, és még mindég vagyunk. És bárki is jön még, azt is túl fogjuk élni.

Ezekkel a gondolatokkal ajánlom mindenkinek, magyarnak és idegen ajkúnak egyaránt, látogasson el Sírok várába és győződjön meg személyesen arról, hogy mi magyarok, nem hiába vagyunk a Kárpátok karéjában.

Köszönetnyilvánítás

Nyomunkat rendre belepi
rőt lombjával az őszi szél.
S hogy kik voltunk:
maholnap az sem tudja,
aki rólunk beszél.
Wass Albert: Sóhaj (részlet)

Mindenekelőtt, előre is köszönöm mindazoknak, akiket illet, de főként Sirok község lakóinak, hogy megtisztelnek figyelmükkel, kézbe veszik, és elolvassák ezt a könyvet.

Köszönöm mindazok közreműködését, akik a könyv megírását bármilyen formában segítették.

Köszönöm Tuza Gábor úrnak, Sirok Község polgármesterének a könyvhöz készített ajánlást, valamint azokat az anyagokat, amelyeket a könyv megírásához rendelkezésemre bocsátott.

Nagyon köszönöm Borics József nyugalmazott rajz tanár úrnak, hogy Sirokról készült festményét a Könyv borítójának címoldalán szerepeltethettem.

Hasonló módon köszönöm Orosz László (*Recsk*) festőművésznek, hogy festményével a könyv borítójának hátlapját díszíthettem.

E helyről is köszönöm egykori salgótarjáni osztálytársam, Dr. Laczkóné Dr. Kuborczik Ilona biztató szavait, amelyek végül is e könyv megírását eredményezték. Egyben köszönök a könyv kiadásához nyújtott mindennemű segítséget.

Végezetül, de korántsem utolsó sorban megköszönöm Földiné Patakfalvi Erzsébet adatgyűjtői, szervezői és

előzetes lektori munkáját, amely révén a könyv megszülethetett.

Utoljára hagytam, de talán elsőként kellett volna megköszönnöm Sirok várának, hogy fellebbentette magáról a feledés sűrű fátyolát és nekem, szegény halandónak, legalább részben feltárta titkait.

Borics József – festő és nyugalmazott rajztanár

Borics József – festő és nyugalmazott rajztanár, Sirok díszpolgára, 1944. március 10-én született Egerben. Már korán, 5-6 évesen elkezdett rajzolgatni, majd folytatta az általános iskolában. Könyvekből, képekről másolva kezdett megismerkedni a rajzolás technikáival. Később Tarnaszentmárián szentképek és szobrok lerajzolásával gyakorolt. Ekkor kezdte felfedezni a természeti táj szépségét, érdeklődése is ebbe az irányba fordult. A főiskolán Blaskó János ösztönzésére kezd el komolyan foglalkozni a rajzzal és a festészettel. Borics Pállal, a neves siroki szobrásszal 1968-ban, az utolsó kiállítása alkalmából került kapcsolatba. A szobrász-művész felismerve tehetségét, biztatta az alkotás folytatására. Alkotó tevékenysége a '90-es évek elejéig elég visszafogott. Ez ideig is szerepeltek a művei kiállításokon, de a festő pályafutása az 1993-as hatvani kiállításával és díjazásával vett nagyobb lendületet. Kiemeli, hogy alkotó tevékenységében nagy ösztönzője és támogatója volt a párja, Borics Ilona. Kiállításai voltak többek között Hatvanban, Egerben, Gyöngyösön és Sirokban. A Kortárs Magyar Művészeti Lexikonban szerepel, de több galéria is nyilván tartja mint kortárs festőművészt. A siroki művészeti alkotótábor indulásától kezdve egyik szervezője. Festményei és grafikái

megtalálhatóak a siroki hivatalban, a kőkúti kápolnában és még sok más helyen.

Elismerései, díjai:

-1988: A megye művelődéséért plakett
-1989: Heves megyei tanács Képzőművészeti Díja
-1993: Ezüst Diploma / orosz portré – Hatvan
-1995: Heves megyéért plakett
-1996: Országos Tájfestészeti Galéria Érem

Az életrajz változtatás nélkül, került ebbe a könyvbe, átvéve az interneten http://maam.hu/BoricsJozsef.html alatt olvasható leírást.

Orosz László festőművész bemutatkozik

Orosz László festőművész vagyok 1952-ben születtem Egerben. Egy átlagos hétköznapi ember, aki nagy tisztelője Munkácsy Mihálynak és életművének. Kedvenc témáim a természet hangulatainak, színeinek megjelenítése, saját látásmódomban.

Recsken élek, 1993-tól veszek részt egyéni és csoportos kiállításokon, és remélem alkotásaim örömet okoznak az embereknek és nyugalmat lelki békét sugároznak. "Számomra a jó alkotó akkor a legjobb, ha már a fejében van mit akar festeni míg a vásznat fel sem tette az állványra"

Néhány szó a könyv szerzőjéről

Prof. Dr. Füst Antal 1940-ben született Salgótarjánban. A Madách Imre gimnáziumban érettségizett, majd beiratkozott a miskolci Nehézipari Műszaki Egyetemre és 1963-ban bányamérnöki oklevelet szerzett. Még egyetemi évei alatt dolgozott segédvájárként az ajkai szénmedencében, majd a diploma megszerzése után, üzemi mérnökként a bauxitbányászatban. Volt bányatervező, kutatómérnök, 11 évig főállású egyetemi adjunktus Miskolcon, 24 évig meghívott előadó az ELTE-n, majd címzetes egyetemi tanárként több mint 10 évig tanított a gödöllői Szent István Egyetemen. Ez idő alatt a „bányászati geometria", a „geostatisztika" és „geomatematika", valamint a „környezeti modellek" című tárgyakat oktatta.

Szakmai tudományos munkássága keretében, több száz tanulmánya jelent meg hazai és külföldi folyóiratokban. Szerzője vagy társszerzője több mint tíz szakkönyvnek. 1972-ben egyetemi doktori, majd 1980-ban kandidátusi és 2004-ben akadémiai doktori tudományos fokozatot (DSc.) szerzett.

Munkáját számos kitüntetéssel ismerték el.

2000-ben, a Magyar Bányászati Hivatal elnökhelyetteseként ment nyugdíjba.

Szépirodalmi munkásságát nyugdíjba vonulása után kezdte el. Eddig megjelent regényei a következők:

A hazatérés legendája. (2009)
Koronás hegyek. A Zagyva-völgyi várak regénye. (2010)
A föld ölében. Igaz történetek a bányászéletből. (2011)
Omlásban. (2012)
Baglyaskő regéje. (2013)

Zagyvafő várának regénye. (2013)
Karancs. A palócok szent hegye. (2013)
Sámson vár hazavár. Fejérkő várának legendája. (2013)
Pécskő. A rablólovagok fészke. (2014)
Szentkút. A templomépítők emlékkönyve. (2014)
Szanda várának legendája. (2014)
Buják a rejtőzködő vár. (2014)
Az égő kő. A nógrádi szénbányászat regénye. (2014)
Salgó. Vár a felhők felett. (2015)
Inászó az elfeledett város. (2015)
Drégely várának veszte. Szondy György mártíromsága. (2015)
Hasznos vára. Erőd a Kövecses patak fölött. (2016)
Nógrád-vár. A bányavárosok kulcsa. (2016)

Eddigi szépirodalmi munkásságát 2016-ban a IV. Palóc Világtalálkozón Szeder Fábián díjjal ismerték el.

Tartalomjegyzék

Polgármesteri ajánlás	
Prológus	
Darnó király meséi	
Béla király parancsa	
György úr igyekezete	
Van is király meg nincs is	
Demeter úr Trencsén várában	
Mi legyen a válasz?	
Botrány Kassa körül	
A kiskirályok végnapjai	
Csák Máté üzen	
Gyerekszáj	
Mit lát a látnok?	
Kanázsvár jelez	
Kanázsvár feladása	
Sirok vára ostromgyűrűben	
Követség jön	
Megint nem történik semmi	
Demeter urat a király elé vezetik	
Ki következik?	
A bosszúálló király	
Az elfeledett jutalom	
Amikor látszólag nem történik semmi	
Az ikrek	
Valami készül Sirokon	
Ki is az a Domoszlai Miklós?	
Sirok vára megszépül	

A Sirok és Kanázsvár közötti alagút rejtélye	
Vége a jó világnak, vagy mégsem?	
A faramuci asszony	
A király küldöttje	
Ki tudja ki az úr Sirok várában?	
A bonyodalmak fokozódnak	
Mit akar a török?	
Mi történt II. Lajos királlyal?	
Ki volt Országh Kristóf?	
A gönci országgyűlés	
Kristóf úr esküvője	
Utazás Sirokra	
Sirok várában más lett az élet	
Mário mester	
Mário mester elképzelése	
Ilona asszony bánata	
Kőbe vésett emlék	
Látszólag boldog napok Sirok várában	
Jelenés	
Kristóf úr titokzatos halála	
Kristóf úr temetése	
Isten útjai kifürkészhetetlenek	
Új seprő jól seper?	
Döntsük el mi legyen!	
Sirok vára török kézen	
Küzdelem a kapitány kegyeiért	
A török őrség csendben elhagyja Sirok várát	
Sirok várának új birtokosa	
A rejtélyes ember	
Tempora mutantur	

Végjáték	
Epilógus	
Köszönetnyilvánítás	
Borics József – festő és nyugalmazott rajztanár	
Orosz László festőművész bemutatkozik	
Néhány szó a könyv szerzőjéről	

Andezit Hotel-Bér
VIRÁGOSPUSZTA

06-30/9213-364
www.andezithotel.hu
info@andezithotel.hu
06-32/486-020, 06-32/486-025

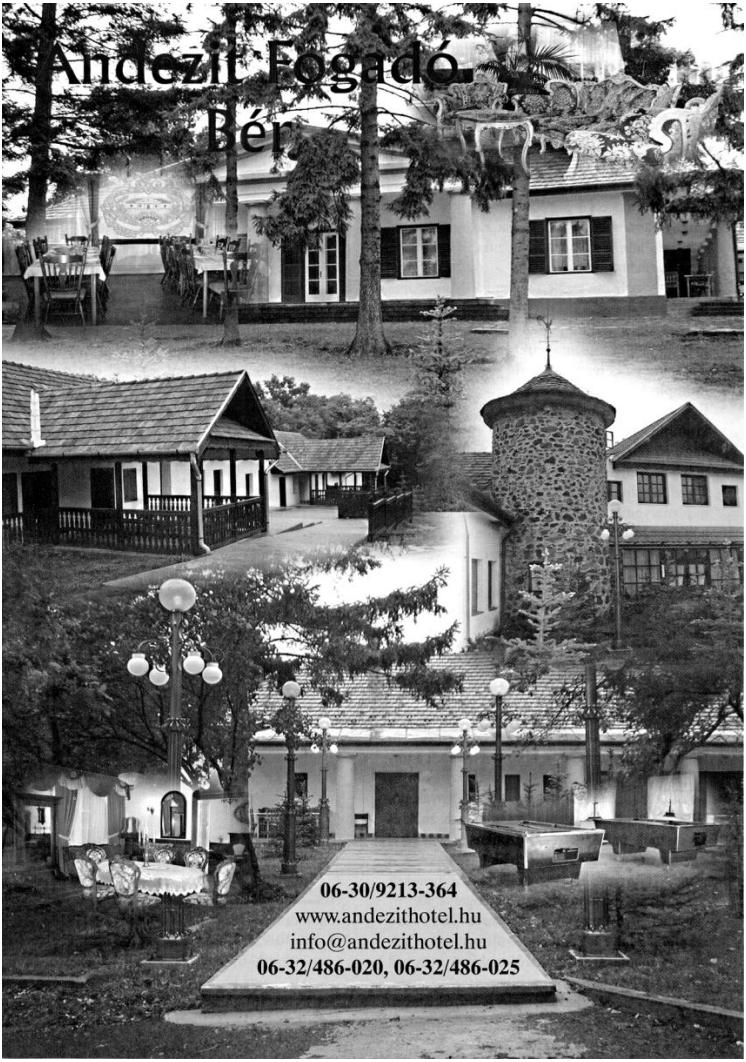
Andezit Fogadó
Bér
06-30/9213-364
www.andezithotel.hu
info@andezithotel.hu
06-32/486-020, 06-32/486-025

Bér Nógrád megye egyik legszebb fekvésű falucskája. A települést körülölelő dombok tetejének egyikén 7,5 hektáros gyönyörű parkban helyezkedik el a 100 férőhelyes vadászkastély, amely szolgáltatásaival és kényelmével már a megnyitásának pillanatában óriási népszerűségre tett szert, nemcsak a pihenni vágyó családok, hanem a konferenciákat, találkozókat, tanácskozásokat rendezők körében is.

Minden korosztály megtalálhatja ezen a helyen mindazt, ami a kikapcsolódáshoz, pihenéshez, szórakozáshoz szükséges. Az úszómedence, szauna, szolárium mellett lábtenisz és focipálya is várja a látogatókat.

A parkban kialakított szabadtéri szalonnasütő helyek mellett üzemeltetik a nyugati vendégek körében is igen népszerű, régi időket idéző krumplisütőt.

Egy kupica béri pálinka, szalonna, héjában sült krumpli, vöröshagyma és mellé egy korsó sör vagy jó féle borocska, még a legínyencebbeknek is maradandó élményt nyújthat.

További szórakozásra nyílik lehetőség a csárdában, melynek teraszáról gyönyörű kilátás nyílik a környező tájra. A kastélyban található zeneterem, könyvtár, étterem, tárgyaló rendezvényeknek kínál hangulatos helyszínt.

A magyaros berendezésű étteremben házias ételekre, ínycsiklandozó helyi specialitásokra talál az éhező, és ha harcolni akar gyarapodó súlya ellen, a délutáni szieszta helyett választhatja a túrázást is a közeli, európai hírű homorú andezitoszlop képződményekhez, lesétálhat Bérre, rácsodálkozni a szászadvégi parasztházakra, a műemlék evangélikus templomra, bekukkanthat a falumúzeumba és leöblítheti a torkát a történelmi pincesor valamelyik árnyas rejtekén.

A fesői környezetben szabadon legelésző lovak, pónilovak, szamarak, őshonos mangalica disznók és vaddisznók, racka juhok és egzotikus országokból származó állatok gyönyörködtetik a látogatókat. A nyugodt környezetben tartott állatokat a gyerekek és felnőttek szabadon etethetik, simogathatják

Váratlan jövevény a kis púposteve akire nem számított senki. Vemhesen került hozzánk a púposteve mama úgy, hogy erről senkinek nem volt tudomása. Egy reggelen az állatot gondozó meglepetéssel vette észre az anyatejet cumizó kistevét.

A váratlan eseményről a napilapok is tudósítottak. Tervezzük, hogy a lehetőségeinkhez mérten gyarapítjuk az egzotikus állatok számát. A láma igen otthonosan legelészik a lovak és a pónilovak között. A minap kapott társakat, akikkel immár reméljük jól érzi magát. Ma már igen ritka a tornyok tetején régebben gyakorlati és díszítő funkciót egyaránt betöltő szélkakas. A vadászkastély tornyán látható kakas felidézi a vidék múltját, az elfeledett időkre emlékezteti a látogatókat. A kirándulások és séták során megfáradt vendégeket különféle szórakozási lehetőség várja. A drinkbár, a csárda, az étterem és az otthonos szállások is.

A négyágyas tusolóval, társalgóval rendelkező faházakban hajthatja nyugovóra fejét a fáradt vendég, de választhat két-, három-, vagy négyágyas, mosdós szobát, esetleg négyágyas apartmant. Mindezt kedvező áron. A vállalkozó szellemű vendégek az üdülőtől 5 km-re levő szandai várhoz is kirándulhatnak. A parkban sétálva sok olyan élményben lehet része a látogatónak, ami feledteti a mindennapok rohanását, a mai felgyorsult életünk napi gondjait. A park keleti oldalán található tengerszem egy mesterséges tó, amit az állatok itatása céljára és a kirándulók kedvére hoztunk létre. Mindezt Budapesthez viszonylag közeli településen találja meg, ahová közvetlen buszjárattal el lehet jutni. A hozzánk egyszer ellátogató biztosan visszatérő vendég lesz majd, mert sohasem tudja majd elfelejteni az itt töltött napokat.

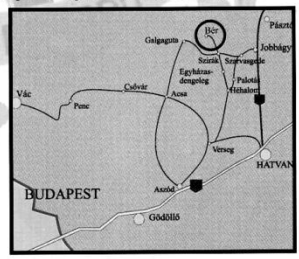

Érdeklődni, helyet foglalni telefonon és faxon a **Tel.: 06-30/9213-364, Tel./fax: 06-32/486-020, 06-32/486-025** telefonszámokon lehet.

www.andezithotel.hu

info@andezithotel.hu